

7. évfolyam 1. szám

2000. január-február

GRAMFON

KLASSZIKUS ÉS JAZZ

Ára: 385 Ft

FOTÓ: PÉLYI NÓRA

AZ ÉV
JAZZLEMEZE

PETROVICS

Emil

HÓNAP...KÖZÖSSÉGE

BACH-BÉRLET 2000

Négy hangverseny a Zeneakadémián
2000. február 28.

CONCERTO ARMONICO

Művészeti vezető és szólista:

SZÜTS PÉTER - hegedű és **SPÁNYI MIKLÓS** - csembaló, tangenszongora

Közreműködik: **CSALOG BENEDEK** - fuvola

J. S. Bach: 6. brandenburgi verseny, BWV. 1051. • a-moll hármasszongora, BWV. 1044.
C.Ph.E. Bach: B-dúr zongoraverseny • **J. S. Bach:** 5. brandenburgi verseny, BWV. 1050.

2000. április 6.

ORFEO ZENEKAR • PURCELL KÓRUS

Vezényel: **VASHEGYI GYÖRGY**

J. S. Bach: Máté-passió

2000. május 23.

ENSEMBLE BAROQUE DE NICE

Vezényel és hegedűn közreműködik: **GILBERT BEZZINA**

Közreműködik: **PHILIPPE CANTOR** - basszus

JEAN-MARIE GIAUME - hegedű • **CHRISTOPHE MAZEAUD** - oboa d'amore

J. S. Bach: C-dúr szvit (Ouvverture), BWV. 1066. • Ich habe genug - kantáta, BWV. 82.
d-moll versenymű két hegedűre, BWV. 1043. • A-dúr oboa d'amore verseny, BWV. 1055.
Ich will den Kreuzstab gerne tragen - kantáta, BWV. 56.

2000. május 30.

**NANCY ARGENTA, ROBIN BLAZE,
CHARLES DANIELS, STEPHEN VARCOE** - ének

THE PURCELL QUARTET

CATHERINE MACKINTOSH - hegedű • **CATHERINE WEISS** - hegedű
RICHARD BOOTHBY - gordonka • **ROBERT WOOLE** - csembaló, orgona

Közreműködik: **JANE ROGERS** - brácsa • **PETER BUCKOKE** - nagybőgő

ANTHONY ROBSON, CATHERINE LATHAM - oboa

J. S. Bach: f-moll csembalóverseny, BWV. 1056. • g-moll mise, BWV. 235.
D-dúr csembalóverseny, BWV. 1054. • G-dúr mise, BWV. 236.

Gramofon január-februári lemezajánló

Retkes Attila

Y2K – Dátumváltás a zenében

MOSONYI

Négykezes zongoraművek

SZYMANOWSKI

Król Roger

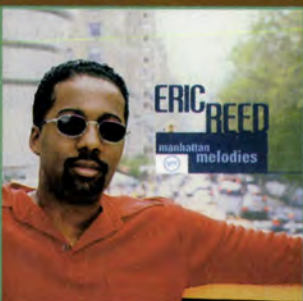

ALLAGA GÉZA

Magyar cimbalom- koncert

WYNTON MARSALIS

Mr. Jelly Lord

ERIC REED

Manhattan Melodies

Az elmúlt hónapokban a nyugat-európai, észak-amerikai és távol-keleti sajtó (politikai napilapok és bulvármagazinok éppúgy, mint közszolgálati és kereskedelmi rádiók, televíziók) első számú témája volt a 2000. évvel, a dátumváltással összefüggő problémák, veszélyek kimerítő részletességű bemutatása. A világ boldogabbik részén (vagy ahogyan az angolszások mondják: in the First World, az első világban) – más, aktuális gond (éhienség, háborúk, járványok stb.) nem lévén, úrrá lett a dátumváltási láz, s ezzel párhuzamosan egyfajta – a művelődéstörténészek szerint időről időre visszatérő – értékválság és világvege-hangulat. Vajon mit tartogat számunkra az ezredforduló s a nyomában hamarosan kezdődő XXI. század és harmadik évezred? Ezt a kérdést vetette fel – az elérni kívánt célcsoportnak megfelelő tartalommal és formában – szinte valamennyi frott és elektronikus médium.

Ma már tudjuk: a dátumváltással kapcsolatos félelmek, bajjós előérzetek szerencsére nem igazolódtak; a számítógépes hálózatok átállása nem bénította meg az életet, sehol sem okozott tömegkatasztrófát, de még komolyabb üzemzavart sem. Sőt: egyre többen vélik úgy, hogy az egész Y2K-jelenség nem volt más, mint egyetlen hatalmas marketingfogás, amelyen néhány piacvezető informatikai vállalkozás dollármilliárdokat kereshetett. Az ezredforduló azonban ennek ellenére mérföldkő: az élet valamennyi fontos szférájában, így a kultúra, a művészetek területén is értékelhetjük, elemezhetjük, milyen tendenciák rajzolódtak ki az elmúlt időszakban, hol tartunk most, és mi lehet a jövő útja.

A Gramofon olvasóit – klasszikus és jazz-zenével foglalkozó folyóiratról lévén szó – minden bizonnyal foglalkoztatja a maradandó értéket képviselő, igényes, minőségi zene jövője. Az elmúlt hetekben a Magyar Hírlap hasábjain volt alkalmam megkérdezni Kocsis Zoltán és Hollós Máté véleményét: hogyan látják a zene – s ezen belül az egyes részterületek – esélyeit, lehetséges fejlődési irányait a XXI. században, de legalábbis az előtünk álló évtizedekben. Azt hiszem, felesleges bizonygatni, hogy mindketten napjaink magyarországi zeneéletének meghatározó személyiségei: Kocsis Zoltán immár harminc éve – a Beethoven-verseny megnyerése óta – hangversenyéletünk karizmatikus alakja, Hollós Máté pedig egy személyben aktív zeneszerző és egy komoly nemzetközi reputációval rendelkező hanglemeztársaság igazgatója. Elgondolkodtató, hogy mindketten radikális szemléletbeli megújulást, nemcsak dátum-, hanem igazi korszakváltást is sürgettek a zenében.

Kocsis Zoltán egyre sötétebben látja az úgynevezett klasszikus zene, s ezen belül a hangversenykultúra jövőjét. Úgy véli, a folyamatos kommercializálódással párhuzamosan a koncertek egyre inkább rituálissá válnak: az előkészületek, a szünet, a büfé gyakran fontosabb, mint maga a zenei élmény, a katarzis. A hallgatók mindinkább fogyasztóként viselkednek: a népszerű, könnyen felismerhető, nem túl hosszú és gyorsan felejthető zeneműveket kedvelik, ezért egyre ritkábbak az egész vagy fél estét betöltő kompozíciók, s helyüket a tíz-tizenöt percesek veszik át. Fájdalmasan hiányoznak azok a családi-baráti-ismerősi közösségek, amelyekben hosszú időn át természetes volt a házimuzsikálás, s ezt a hiányt nem pótolhatja a számítógép, az internet. Még akkor sem, ha a letölthető zenei fájlok vagy a közeljövőben tökéletesítendő háromdimenziós térátviteli technika a zenehallgatási szokásokat is gyökeresen megváltoztathatja. Kocsis szerint a hangverseny – mint kulturális és közösségi esemény – akár teljesen el is tűnhet, bár természetesen jobb lenne, ha inkább megújítaná önmagát, s például megszűnne a megkövesedett nyitány-versenymű-szimfónia struktúra egyeduralma. Hollós Máté a hanglemezkidadás területén ugyan bizakodó – szerinte egy letölthető fájl sohasem versenyezhet egy értékes hanglemezzel –, de a zeneszerzés terén ő is a radikális változtatás híve. Úgy látja, véget kell vetni annak a helyzetnek, hogy nem tudhatjuk, kik Mozart modern utódai, mert azokat, akiket a szakma elfogad, a közönség elutasítja, és fordítva. Megítélése szerint a barokkhoz és a bécsi klasszikához hasonló korstílus ugyan soha többé nem állítható vissza, de mégis szükség van nagy egyéniségekre, akik az öncélú kísérletezés vagy a múltba való visszarvedés helyett új, markáns irányt mutatnak a zenének.

Hogy lesznek-e ilyen egyéniségek, s ha igen, kik azok, ma még senki sem tudhatja. Az azonban vitathatatlan, hogy a jelenlegi értékválságon csak a nyitottság, a tolerancia, a szellemi frissesség, a hagyomány és újítás szimbiózisa segítheti át a művészetet, a zenét.

A Gramofon január-februári hírei

3

4 A hónap interjúja:

Petrovics Emil

Élő legendák – Sándor Judit

7

Antológia – Ifj. Johann Strauss: A denevér

10

13 **KLASSZIKUS**

13

16

22

Millenniumi zenepanoráma I.

26

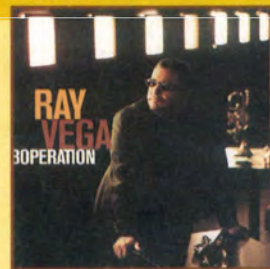
World music

28

Gramofon – Az év jazzlemeze

32

34 **JAZZ**

38

40

44

Gramofon Extra – Repertórium 1999

45

Állandó hirdetőink:

MOKÉP Rt., Hungaroton Records Kft.

Partnereink:

**MTM-SBS Televízió Rt. (TV 2),
Bartók rádió,
Matáv Szimfonikus Zenekar,
Budapest Music Center**

Támogatóink:

**Nemzeti Kulturális Alapprogram,
Fővárosi Kulturális Alap**

Retkes Attila
Főszerkesztő

Böszö Ádám
Lapigazgató

Zipernovszky Kornél
Jazzrovat-vezető

**H. Magyar Kornél
Molnár Szabolcs**
Munkatárs

Trochilus Grafikai Bt.
Lapterv és tipográfia

A szerkesztőség címe:

1025 Budapest
Mandula utca 31.
Tel./fax: 346-0393

Internetcím:

<http://www.bmc.hu/gramofon>

E-mail-cím:

gramofon@bmc.hu

Kiadja:

Amfisz Kft.

Iványi Margó
Felelős kiadó

1025 Budapest
Mandula utca 31.
Tel./fax: 346-0393

Terjeszti:

a Lapker Rt.
és alternatív terjesztők

Terjesztésszervezés:

MediaTrade Bt.
Tel./fax: 342-2362

Nyomtatás:

NYOMDACOOP Kft.
Budapest

Felelős vezető:
Szabó József

ISSN 1416-1109

Irány Frankfurt!

A millennium évében a szokásos márciusi időpontnál később, április 12. és 16. között rendezik a frankfurti zenei vásárt. A szakma és a közönség e nagyszabású találkozásán tavaly 2065 kiállító vett részt: 952 Németországból, 1113 a rendező ország határain kívülről. A kiállítók számánál is nagyobb arányban nőtt a vásár: alapterülete immár több mint 130 ezer négyzetméter. A látogatók száma 96 050 volt, ebből hazai 76 840, külföldi 19 210. Érthetően Hollandia, Belgium, Franciaország, Svájc, Ausztria, Olaszország, Nagy-Britannia és Svédország követi Németországot a közönség létszámát tekintve, ám meglepőnek hathat, hogy a tízedik helyen találjuk térségünk egyik államát, Csehországot. Nem kapjuk föl a fejünket, hogy a legnagyobb külföldi kiállító az Egyesült Államok (227), s nyomában Nagy-Britannia (166), Olaszország (134), Franciaország (86) és Spanyolország (66) vonul, ám figyelemre méltó, hogy az első tíz között találkozzunk Koreával (54) és Tajvannal (40).

A 2000. évi Musikmesse újdonsága lesz a szellemes című, Mumachen beim Hitmachen verseny, melyre amatőr muzsikások eddig publikálatlan dalait várják január 31-ig. Az Internet szolgáltatóiról és szabályozottságáról szemináriumokat tartanak majd, a 7-es pavilon a Dj-k fellegvára lesz. Odaitélik a szokásos hangszerkészítői elismeréseket, valamint a Frankfurti Zenei Díjat. A 25 ezer márkával járó elismerést ezúttal Klaus Doldinger, a német jazz élő klasszikusa kapja, amiről megoszlik a szakma véleménye. Aki úgy dönt, hogy megéri egy kiruccanás a világ legnagyobb zenei szakvásárára, idén is kipróbálhatja az akusztikus és elektroakusztikus hangszerek széles választékát, megismerkedhet a zeneműkiadók legfrissebb termékeivel, a Prolight + Sound kiállítási csarnokaiban pedig a hang- és világítástechnika legújabb termékeit csodálhatja meg.

Aki itthon marad, azzal a Gramofon májusi számában találkozunk, hogy számot adjunk a Frankfurtban történekről.

Hollós Máté

Az eleinte csak könnyűzenét felvonultató MIDEM bő másfél évtizede tűzte először neve mellé a Classique elnevezést, és azóta egyre növekvő mértékben vannak jelen a komolyzene cégei is a cannes-i Fesztiváli Palotában minden év januárjában. A hatalmas kiállítócsarnokban tavaly már elkülönítették a MIDEM Classique standjait, idén pedig önálló épületbe költöztetik őket. Elegáns kiemelés ez, amelynek keretében egyes cégek – így a Hungaroton is – másfél órás termékbemutatót szerveznek, amelyen művészek is fellépnek (esetünkben az Egri & Pertis Duó). Am idén már nem magányoskodik a pálmák alatt a legnagyobb hazai cég, hiszen örömtelien megnő a magyar kiállítók száma: a Budapest Music Center és a Fonó éppúgy jelen lesz, mint külföldi lapársai között a Gramofon.

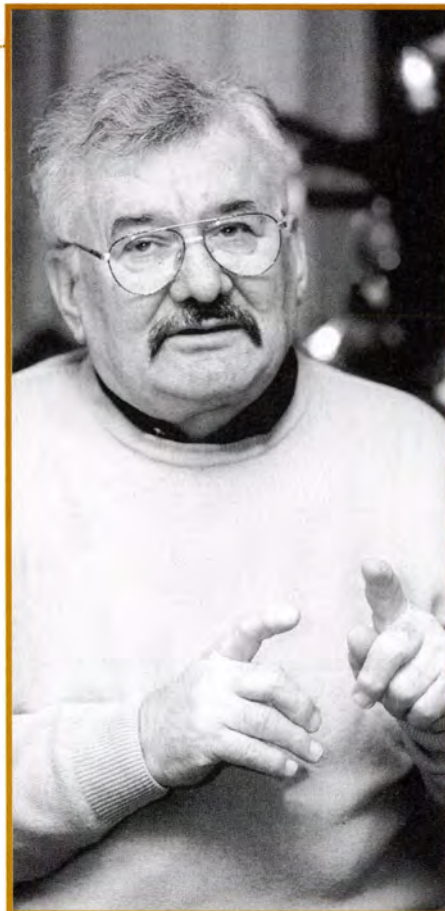
Varjas Anna halálára

Varjas Anna zongoraművész 1921. január 10-én született Budapesten. Tanulmányait 1938 és 1941 között a budapesti Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola zongora szakán Faragó György és Weiner Leó, 1941-től 1944-ig a Goldmark Zeneiskola zeneszerzés és zongora szakán Kadosa Pál, végül 1946-tól 1949-ig a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola zongoraművész-képzőjében Kadosa Pál növendékeként végezte. Tanára volt még Marguerite Long és Lazare Lévy. 1948/49-ben a Magyar Múza szólistája. Az 1949-ben rendezett varsói Chjopin-versenyen – ahol a középöntőbe jutni is nagy teljesítmény – különdíjjal jutalmazták. Utána hosszú évekig a Filharmónia szólistája, s közben a Szegedi Zeneművészeti Szakiskola tanára volt. 1953-tól 1976-ig a Fővárosi Zeneiskola tanára, majd 1976-tól a Gödöllői Állami Zeneiskola zongoratanára. Nevéhez fűződik számos kézzongorás kamarazenei mű (Bartók, Horusitzky, Kókai stb.) bemutatója Petri Endre zongoraművésszel.

Muzsikus volt és zenepedagógus, aki nemhogy elrejtette tudását, hanem megköszönte, ha meghallgatták. Fényesen éneklő zongorahangon játszani – ez volt, ami egész életén keresztül izgatta, erről tudott nagyon sokat és mást, mint sokan mások. Chopin–Liszt-féle zongoratechnika jellemezte játékát, tudását, és ezt a tudást akarta továbbadni mindenkinek, aki hajlandó volt odafigyelni, utánagondolni. Hihetetlen bátorsággal, lelki erővel viselt hosszú szenvedés után, de mégis váratlanul ment el 1999. december 1-jén.

Petrovics Emil

*„A fülek
egyre
süketebbek...”*

Annak ellenére, hogy arisztokratikus foglalkozása van, plebejus szemléletű embernek tartja magát. A legfontosabb szempontja ugyanis az, hogy olyan zenét komponáljon, amely az emberekhez szól. Petrovics Emil számára a zeneszerzés ugyanolyan fontos, akár az igazgatói munka, a tanítás vagy a zenei közélet egyensúlyának a fenntartása. Sosem tudott ezek között a feladatok között különbséget tenni. Nincsenek világmegváltó tervei, nem mond nagy frázisokat, és nem az emberiséget, hanem az embereket szereti. Egyszerűen csak igyekszik helytállni ott, ahová a sorsa rendeli. Azt ugyanis mindig kötelességének tartotta, hogy amit rá mért az élet és a saját, mindenbe beleavatkozó, jobbítani vágyó természet, azt a tőle megszokott temperamentummal és vehemenciával tegye. A zenében és a zenéért.

Gramofon: Állandóan komponál, dolgozik valamin, legutóbbi műve, a novemberben bemutatott zongoraverseny eddig három alkalommal került színre óriási sikerrel, s bemutatják az idei Tavaszi Fesztiválon is.

Petrovics Emil: A tavalyi év egyik nagy öröme volt számomra ez a bemutatás, és áldom a sorsot, hogy találkoztunk Prunyi Ilonával. Kimagasló zongorista, akinek a billentése egyszerre férfias határozottságú és nőies finomságú. Úgy tud megütni egy akkordot, hogy az Szvjatoszlav Richternek és Fischer Annie-nak is becsületére válna. Prunyi Ilonának sok koncertjét hallottam – én ugyanis azon kevés zeneszerző közé tartozom, aki rendszeresen jár hangversenyekre –, s így fedeztem fel magamnak. Ekkor határoztam el, hogy a következő darabomat neki komponálom. A zongoraverseny, feszített munkával, áprilistól októberig készült el. Ráadásul a művésznő remek alkotótársnak bizonyult, meg lehetett vele beszélni az összes zenei és technikai kérdést. Az ő interpretálásában a lehető legtökéletesebben szólal meg a művem. Én mindig igyekszem megkeresni azt az előadót, aki azonosulni tud velem, akinek játéktípusa, zenei ízlésvilága, szemléletmódja, érzélemlilága hasonló az enyémhez. Fiatalkorom óta mindig valakinek komponálok, már a diplomamunkámat, az Eminescu verseire készült I. kantátát is Birkás Liliannak készítettem.

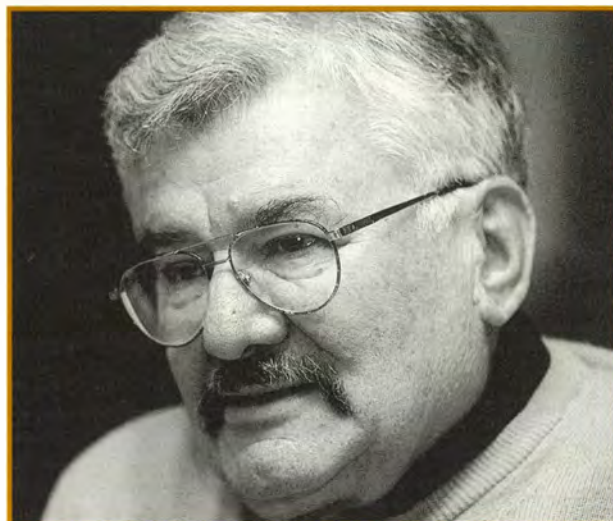
G: Önről köztudott, hogy sosem volt kísérletező típus, saját megfogalmazása sze-

rint hagyományos értelemben vett muzsikát komponál.

P. E.: Mert hiszek abban, hogy olyan zenét kell írni, amelyet élvez a közönség. Hogy ennek mi a receptje, azt nem tudom megmondani, de az én zeném ilyen. Egyébként nagyon örülök, hogy végre vége van ennek a förtelmes századnak, amely az alanyt és a tárgyat nem tudta megkülönböztetni. Kizárólag az alannyal kezdett foglalkozni, és kizárta a befogadót abból, hogy felfogja a tárgyat. Az alkotók fölösleges hangjegytönnákat írtak önmagukról, amelyekre már ők sem emlékeznek, nemhogy a közönség. A XIX. század legnagyobb hazugságai közé tartozik a „szegény meg nem értett zseni”, és sajnos ez a kategória a mi századunkban csak egyre több zeneszerzővel „gazdagodott”. Schönberg – mint ezt többször említettem – minden zsenialitásával együtt válságba sodorta a huszadik század zenéjét. Persze nem akarok mindent az ő nyakába varrni. A hatvanas években a Magyarországra bezúduló úgynevezett avantgárd zene a hazai muzsikát kérdőjelezte meg. A mai napig is sokan azt hiszik, ha megfelelő számú kombinációval próbálkoznak, előbb-utóbb zene születik belőle. Szerencsére most már a változások korát éljük, azt az időszakot, amikor mindent lehet, minden elfogadott. Valószínűleg ez ismét nagy blöfföket és plagizálásokat eredményez, de én ennek ellenére optimista vagyok. A következő évtized – reményeim szerint – teljesen elfogja törölni a hallgathatatlanság zenéjét, a néhány, ma még hatalmon lévő helyi helytartójával együtt.

G: Több mint három évtizede tanít a Zeneakadémián. Nem lehetett a növendékeket más irányba terelni, úgy hatni rájuk, hogy az ön által képviselt zenei irányzatot kövessék?

P. E.: Erre nem is törekedtem soha. Egyébként is a szó hagyományos értelmében vett mester és tanítvány viszony legutóljára a barokk táján létezett. Nekem szerencsém volt, hogy bár két Kodály-növendék, Sugár Rezső és Viski János is tanított, a Zeneakadémián végül Farkas Ferenc, a modern szemléletű pedagógus lett a professzorom. Műfaji előítéletek nélkül bírálta a darabokat, és nála

mindenki úgy írt, ahogy akart. Én is igyekeztem ezt az elvet pedagógusként követni, hiszen ma a zenében a teljes stílárís megosztottság jellemző. Azt lehet javítani, amit rosszul ír meg a növendék, de az már a magánügye, hogy hallgatható muzsikát komponál-e vagy sem. Csak annyit tehetek, hogy megjegyzem, ez az új darab nagyon csúnya. De én főleg erkölcsre igyekszem tanítani a növendékeimet. Arra, hogy ha leírnak tíz hangjegyet, mindegyikért felelősek. Az avantgárd nem tud igazán felelősséget vállalni, mert az esetlegességre, az eddig nem voltra törekszik. Lehet, hogy ódivatú dolognak látszik, de a művészetnek fel kell ismernie a saját felelősségét, ez az egyetlen esélyünk arra, hogy az emberiség túlélje mostani katasztrófáit. Mindehhez olyan művekre van szükség, amelyekre valóban kíváncsi a közönség.

G: Ön azok közé a szerzők közé tartozik, akik telt ház előtt koncerteznek, s operáit is sikerrel játszották a dalszínházak. A három darab után miért nem születtek újabb zenedrámák?

P. E.: Valóban nagyon sok művet írtam énekhangra, s nemcsak a publikum, de az előadók is kedvelték-kedvelik a műveimet, mert mindig igyekszem belebújni a bőrükbe, az éneklési modorukba, olyan darabokat írni számukra, ami a hangjuknak a legkedvezőbb. Az első operámat, a *C'est la guerre*-t harmincegy évesen komponáltam azzal a megfontolt szándékkal, hogy civil ruhás embereket vigyek színpadra (ehhez Puccini *A köpeny* című operája volt az előképem). Aztán megszületett ennek a műnek a humoros-groteszk darabpárja, a *Lysistraté*, s ebben a két operában igyekeztem összefoglalni a háború értelmetlenségét, mindazt a szenvedést, amit nekem ifjúkoromban a II. világháború jelentett.

Majd megírtam Dosztojevszkij *Bűn és bűnhődés*ét, amely az embernek a világban elfoglalt helyét, a társadalom és a magunk teremtette korlátokat vizsgálta. Azt, hogy egy rendkívüli, tehetséges ember élhet-e a maga teremtette szabályok szerint. A hatvanas években nagy jelentősége volt mindennek, hiszen ebben az időszakban kérdés volt, hogy egy értelmiségi meddig mehet el saját elveinek megvalósításában. Közben született a Jónás könyve című darabom is, ami szintén azt vizsgálta, kell-e az embernek folyton-folyvást hangoztatnia a maga igazát. Én Babits Istenével értettem egyet, úgy véltem, ez elől a feladat elől nem lehet elmenekülni. De a *Bűn és bűnhődés* szöveggönyve túl intellektuálisra sikeredett, túl filozofikus volt az operátogató közönségnek. Én pedig úgy éreztem, nem tudok és nincs is miért ezen az úton tovább mennem, nincs értelme, hogy a minket körülvevő világot ilyen zenei közegben ábrázoljam. Egyébként most a *C'est la guerre*-t a dalszínház ismét műsorára tűzi, a következő szezonban mutatják be az Ybl-palotában.

G: Az Operaháznak négy éven át a főigazgatója is volt. Hogyan fért össze a zeneszerzés és a vezetés? Könnyen rászánta magát, hogy elvállalja ezt a posztot?

P. E.: Szívesen mondtam igent, hiszen érdekelt, foglalkoztatott ez a ház, és talán túlzottan is szeretem az énekeseket. Sajnos elég rossz időszakban bíztak meg engem az Opera vezetésével, a nyolcvanas évek második felében egyre több megoldhatatlan problémával kerültem szembe. Természetesen azért ennek a négy évnek számos eredménye is akadt. Az én igazgatásom alatt került például színre a tanítványom, Vajda János Mario és a varázsló című egyfelvonásos operája, amely nagy sikert aratott, és bebizonyította, lehet

ma is „jó”, hallgatható és mégis modern zenét komponálni.

G: A művészi munka mellett jellemző önre, hogy számos közéleti feladatot vállal. Közel húsz évig volt országgyűlési képviselő, dolgozott a Szerzői Jogvédő Hivatal elnökeként, s éveken át részt vett a Nemzeti Kulturális Alap munkájában is.

P. E.: Úgy vélem, a magyar közéletben eljött az a pillanat, amikor már az embernek nem érdemes hangoztatnia az igazát. A fülek egyre süketebbek. Ma minden a napi politikai ostobaságokról szól, nem az emberek érdekéről, javáról, hanem arról, hogyan lehet a maguk hatalmi rendszerét minél tökéletesebbé tenni. Azért mondtam le a Nemzeti Kulturális Alapban betöltött posztomról, mert mindehhez nem kívánok asszisztálni. Túl sok csalódás ért az utóbbi években. Sokadmagammal azt gondoltuk, hogy megteremtjük azt az optimális társadalmi együttélést, társadalmi szerződést, amelyet egy parlamentáris demokrácia képes nyújtani. Mindebből az utóbbi években kiábrándítóan kevés valósult meg. S én már önmagam előtt is szégyenkezem, ha unos-untalan bekapcsolódom a botránycsinálásba. Ráadásul ezeknek az etikai, filozófiai botrányoknak, amelyekkel a szépségért, az elfogadható egymás mellett élésért küzdök, természetesen semmi eredményük. Aki segítséget kért tőlem, annak mindig segitettem, akár a szomszéd néniről, akár a miniszterelnökről volt szó. Ma már a szomszéd néninek sem tudok segítségére lenni... Úgy döntöttem hát, inkább muzsikával foglalkozom. Talán több hasznomat veszik az embertársaim, ha megírok még néhány művet. Megpróbálom hát tenni a dolgomat, mert remélem, rengeteg tennivalóm van még.

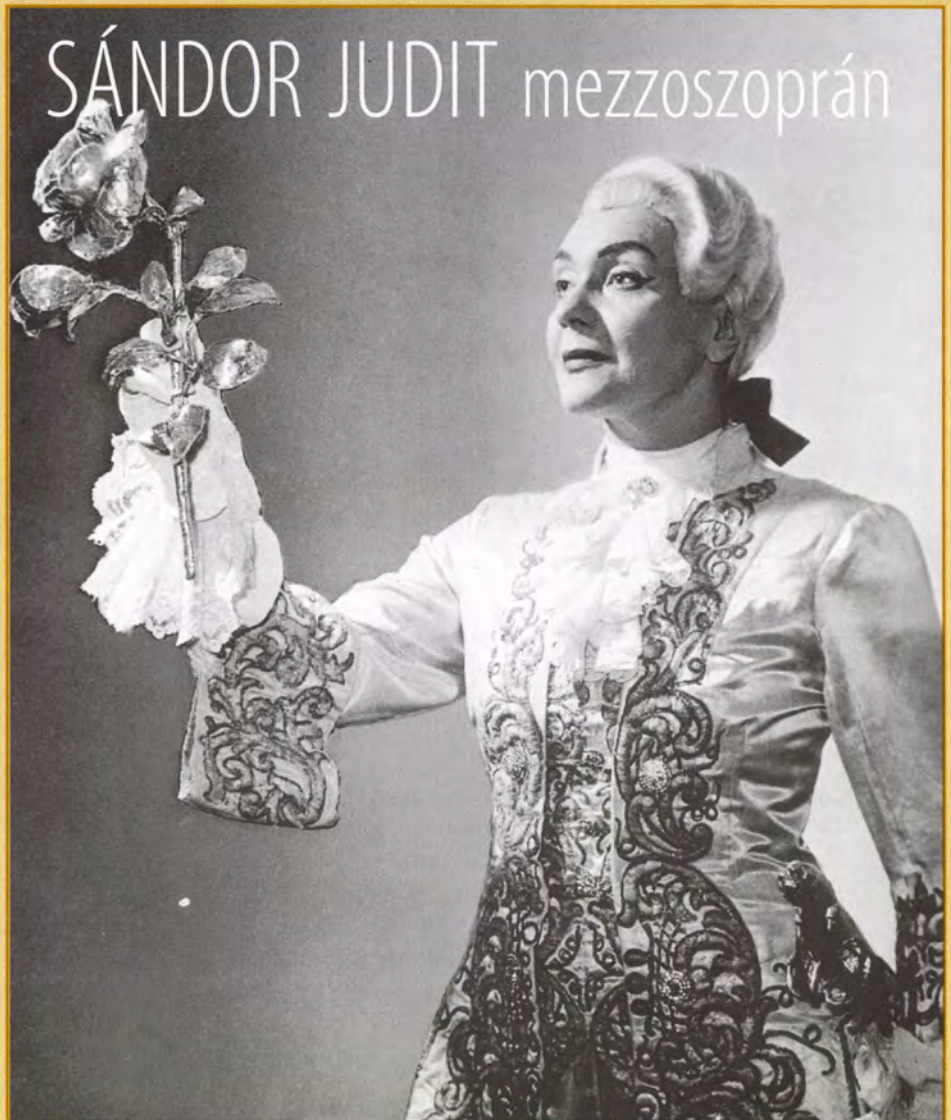
Réfi Zsuzsanna

ÉLŐ LEGENDÁK

címmel a Gramofon 2000-ben új sorozatot indít, melynek keretében – portréinterjúk formájában – olvasóink az elmúlt évtizedek magyar zenei előadóművészetének kimagasló egyéniségeivel találkozhatnak. Olyan művészekkel, akik már visszavonultak ugyan a színpadtól, de ma is itt élnek közöttünk, és tapasztalatukkal, bölcs tanácsaikkal segítik a fiatalabb nemzedékeket. A sorozat gazdája Lindner András, a Heti Világgazdaság (HVG) munkatársa, a Gramofon megbecsült, állandó szerzője, aki 1998-ban a Kiadói panoráma, míg tavaly a Sztárköznelben című rovatot jegyezte lapunkban.

Retkes Attila
főszerkesztő

Fotók: ARCHIV

Richard Strauss: A Rózsalovag – Sándor Judit Octavian szerepében

„Az éneklés maga a bel canto”

Sándor Judit (1923) több mint három évtizeden át – Palló Imre, Nádasdy Kálmán és Lukács Miklós igazgatása alatt – volt a Magyar Állami Operaház ünnepelelt csillaga, de oratórium- és dalénekesként is emlékezetes sikereket aratott. Napjainkban elsősorban hazai és külföldi énekversenyek zsűritagjaként tartja a kapcsolatot a magyar és nemzetközi zeneérettel, s közben otthonában fogadja tanítványait. Elégedetten tekint vissza pályájára, bár az életét megkeserítő „jóakarók-ra” nem szívesen emlékszik.

Dalost az Irodalmi Színpadon – 1963. november

Beethoven Fideliojában Ernster Dezsővel

GRAMOFON: Három évtizedes színpadi pályafutás, számtalan nagy sikerű dalest, oratóriumi fellépés, felejthetetlen operaházi és zajosan ünnepelt zenekadémiai esték állnak ön mögött. Adódik a kérdés: boldog mindazzal, amit elért?

SÁNDOR JUDIT: Életfilozófiám azt mondatja: mindennek úgy kellett történnie, ahogy volt. Hogy boldognak érzem-e magam? Inkább elégedettnek. Mert hát tökéletes boldogság nem létezik. Sikerült harmóniát teremtenem magam körül. Pedig már pályám legelején is sokan irigykedtek rám. Amint elvégeztem az operai tanszakot, egyből bekerültem az Operaházba, de akik nem tudták, hogy már akadémiai éveim alatt is voltak önálló dalestjeim, hogy énekeltem a rádióban, sőt egészen fiatalon kortárszenei bemutatók is fűződnek a nevemhez, azok tátott szájjal bámultak, és egyszerűen nem értették, honnan van ekkora ázsióm, miért tartanak már kezdő énekesként olyan nagyra. Hangi adottságaim utóbb viszont behatárolták a lehetőségeimet. Mazsoláznom kellett a mélyebb szoprán és a magas mezzo szerepek között. Sajnos kevésbé sikerült kiválogatnom a nekem leginkább megfelelőket, mint ahogy ezt manapság Janet Baker vagy Frederica von Stade megteheti, mert a pesti dalszínház szigorú műsorpolitikájában korántsem azt nézték, melyik énekesnőnek mit „méltóztatik énekelni”. A direktor döntött. Szerepet persze amúgy sem kér az ember, mert nem illik. Nem is kértem soha.

G: Ez volt, ugye, a legendás Otto Klemperer-éra...

S. J.: Vele már korábban, az operavizsgán összehozott a sors. Csajkovszkij Jeanne d' Arcjából énekeltem a híres áriát, és mindenki látta, amint Klemperer és a direktor, Tóth Aladár a páholyból kihajolva tapsoltak nekem. A direktor hamarosan nagyon megszeretett. Talán, mert tisztelte bennem a muzsikust, amíg másokban, néhány kedvencében mindenekelőtt a „hang-nagybirtokost” csodálta. Kedves történetem róla annak bizonyosságául, mennyire felkarolta és istápolta a fiatalokat, hogy egyszer a kezdő énekesek számára az operaházi nagy büfében rendezett Kodály-dalest előtt, időt és fáradságot nem kímélve, mindenkit szép sorjában behívatott direktori szobájába, és egy korrepetitor segítségével az elejétől a végéig átvett minden dalt. Máig rejtély számomra, honnan érezhette meg a dalok szellemiségét, vagy még inkább azt, hogy mikor és miképpen kell accentusokkal, halkítással, lassítással megvalósítani, amit Kodály elképzelt.

Az Operában azután egymás után kaptam a szerepeket. Az Aida Főpapnőjét és a Varázsfuvola Második hölgyét még Soltival is énekeltem, majd jöttek a nehezebbek, köztük a nadrágszerepek, a Hoffmann meséi Miklósa, Cherubin a Figaró házasságából, a Hu-

nyadi László Mátyása. De egy időben ezekkel a Così Dorabellája, a Don Giovanni Donna Elvirája, a Figaró házassága Grófnéja, Leonóra a Fidelioból, Sieglinde a Walkürből, Debussy Melisande-ja is. Érdekes színfolt volt pályámon Auber Fra Diavolója, amelyben a Lady szerepét énekeltem Kertész Istvánnal, aki később nagy karriert csinált külföldön. Emlékszem, hogy az Aida után Solti György odajött hozzám, és azt mondta: „Fog még maga Aidát is énekelni velem!” Az egészből persze nem lehetett semmi. De az egyik legjobb szerepemmel, Octaviannal hívtak külföldre is. Lélektanilag talán minden nadrágszerep között azt tartom a legnehezebbnek. Hiszen gondoljon csak bele, amikor Ochnak azt kell eljátszanom, hogy én tulajdonképpen a tábornagné szobalánya vagyok. Vagyis miközben fiút játszom, mint fiú Mariandlt. Dupla tudathasadás...

G: A Magyarországon tanító lírai tenor, Tito Schipa állítólag az elragadtatás hangján nyilatkozta, hogy ilyen nagyszerű Rózsalo-vagot még soha nem hallott...

S. J.: Hívtak is vele Pozsonyba, Bukarestbe, de minden alkalommal úgy esett, hogy nem tudtam menni. A felkéréseket ugyanis nem tudtam összeegyeztetni más elfoglaltságaimmal. Később persze kijutottam Brüsszelbe, Párizsba és Rómába is, de oratóriumestem például csak egyszer léptem fel külföldön, Liszt Szent Erzsébet legendájában. Itthon viszont elképzeltetlen volt, hogy mondjuk egy h-moll misében ne legyek benne. Kialakultak az állandó oratóriumkvartettek, a Báthy-Basilides-Rösler-Kálmán együttest követte a Szecsődy-Sándor-Rösler-Litassy csapat, amelyben persze mellettem Tiszay Magda is helyet kapott.

G: Talán nem veszi ünneprontásnak: de vajon mennyiben lehet maradandó egy valamikor méltán kedvelt és tisztelt előadó művésze?

S. J.: Létezik személyes varázs. Vannak, akik a nevükben maradnak fenn és élnek tovább. Ugyan nem néztem utána, de feltételezem, hogy Jeritza Máriának nincs sok lemeze, mégis bőven maradt mára is a csillogásából. Mindez egy kicsit talán rám nézve is igaz, hiszen a rádiófelvételek őrzik ugyan a hangomat, a hanglemezggyártás már korántsem kényeztetett el, aminek „köszönhetően” csupán egyetlen szólólemezzel büszkélkedhetem – egyik oldalán áriák, a másikon dalok vannak –, és például a Kodály-dalok kifejezetten hiányoznak a múltamból, de a tévében is csak minimális számú felvétel örökölte meg alakításaimat. Ezzel szemben manapság, ha van pénze, szinte az csinál CD-t, aki csak akar.

G: A szárnyaikat bontogató akadémisták ezek szerint aligha ismerhetik példás, tanitanivaló Mozart-alakításait vagy például zseniális Octavianját? Fordulnak mégis néhanapján tanácsokért önhöz?

S. J.: Még ma is felhívznak telefonon. De volt idő, amikor fel is ke-restek. Bevallom, későn kezdtem tanítani, aminek persze megvolt a maga oka. Áthatott a felelősség. Báthy Anna mondotta, amikor arról faggatták, miért nem vállal nagy számban tanítványokat: „Hogyan vehetem magamnak ahhoz a bátorságot, hogy odaálljak egy fiatal elé, és azt igyekezzem magyarázni, amit esetleg magam sem tudok istenigazából?” Ha Báthy így fogalmazott, talán mondhatom én is ugyanezt. Álláspontomnak meglett a bőjtje. Egy „jóakaróm” – voltak egypáran az életemben – ugyanis elintézte, hogy később, amikor már vállaltam volna, sem tehettem be a lábam tanárként a főiskolára. De a nevét titokban tartom, mert senkit sem óhajtok holtában megbántani. A kilencvenes években mégis oktathattam, ám, amikor jött az ominózus Bokros-csomag, nekem, aki már elmúltam hetven – másokkal együtt – egyik napról a másikra

ajtot mutattak. Úgy emlékszem, Tátrai Vilmos és Solymos Péter óraadó tanárként pár külföldi diákot még megtarthattak...

G: Ha az akadémián nem is, otthonában bizonyára fogad tanítványokat.

S. J.: Keveset. Fáraszt. De van prózaibb oka is. Miután a lábam miatt pihennem kell, s a tanítással zavarom a férjemet, már csak a délelőtt jönne szóba, abban a napszakban viszont a tanítványok vagy iskolába, vagy dolgozni járnak.

G: Korábban kellett volna megtudakolnunk: vajon az énekművészi hivatáson kívül nem merült-e fel más irányú pálya is önben?

S. J.: Anyukámnak állítólag szép hangja volt lánykorában, egy olasz tanárnő meghallgatta, és rábeszélte, hogy érdemes is tanulnia, de a nagymama hallani sem akart róla. Nem csoda, hogy ezek után mennyire buzdított, amikor kiderült, hogy beteljesíthetem az álmát, és nekem megadhat, ami neki nem. Gervai Erzsébetnél, a Néppopera egykori tagjánál, több Bartók- és Kodály-dal első megszólaltatójánál kezdtem tanulni, de az érettségi után apám megpróbált finoman letéríteni az útról, és az ő erős unszolására a Zeneakadémiával párhuzamosan a Pázmány Péter Tudományegyetem bölcsészkarát is elkezdtem látogatni. Úgy nézzen rám: ha megírtam volna utolsó disszertációm, ma dr. Sándor Judittal ülne szemben.

G: Erről bizonyára kevesen tudnak, mint ahogy arra sem emlékezhetnek sokan, hogy ön a kiváló alténekesnőnél, Durigó Ilonánál képezte magát. Milyen emlékeket őriz róla?

S. J.: Durigó nagyszerű muzsikus volt. Soha nem felejttem el, hogy a Nemzeti múzeumi matinékon saját magát kísérte zongorán, amiért a kritikusok megrótták, mondván, az ilyesmi nem tesz jót a hang szépségének. Én ellenvéleményen voltam, szerintem ugyanis mindannyiszor gyönyörűen énekelt. Számomra lényeges volt, hogy ő éppen azt a német zenekultúrán nevelkedő iskolát képviselte, ami feküdt nekem. A német dalirodalmat ugyanis sokkal közelebb éreztem magamhoz, mint az olaszt. A nagy tanárok mellett (Kodályhoz is jártam) hatással volt rám az akkori zenei élet is. Nem esett nehezemre „átugrani” a Zeneakadémiára, hiszen közel laktam. Tarnay Géza bácsi adta ki az akadémistáknak szóló belépőket, és én igyekeztem mindig nagyon korán menni, hogy az aznap esti húszban benne lehessen, mert annál több hallgató nem fér el az orgonauléssen. Edwin Fischer, Walter Gieseking, Wilhelm Backhaus szólóestjei, Maria Müller, Svet Svanholm és Basilides Mária fellépései jönnek elő, de a jó hangú olasz baritonista, Giulio Romano, illetve a hasonlóképpen muzikális finn Aulikki Rautavaara ária- és dalestje is megmaradt bennem. A hangversenyek kitágították az érdeklődésemet, hiszen a zenéhez különben egyedül a rádió révén jutottam.

G: Térjünk vissza az Operához, ahol ön 1948 és '78 között énekelt Palló Imre, Nádasdy Kálmán és Lukács Miklós igazgatása alatt is. Nádasdyra a tisztelet hangján emlékezett, amikor azt mondta, hogy „ő a legegyszerűbb és legbonyolultabb dolgokat is nevükön tudta nevezni, tőle tanultam meg, miért zenedráma az opera...”

S. J.: Donna Elvira-alakításomat is közösen találtuk ki. Ő világitotta meg számomra, hogy Elvira nem egy hisztérika, aki megszállottként futkos Don Juan után, hanem ellenkezőleg, egy végig sértett drámai hősnő, aki ugyan fegyvertárának minden eszközével igyekszik visszaszerezni a férfit, mindezt mégsem meghunyászkodva, hanem vérbeli heroína módján teszi. Nádasdy mellett Oláh Gusztáv is kitüntetett szeretetével. Apropó, tudja, mit akart énekelteni velem Oláh? Carmen. Azt hozta fel indokul, hogy Jeritza is alakította. Csak el kell hitetni – ösztökélt. Elmagyarázta, hogy Carmenben nem a megszokott spanyolosan bővérű cigánylányt látja, sokkal

inkább a férfiakkal végig kacérkodó franciás leányzót, aki csak a darab legvégén válik a végzet asszonyává.

G: És miért nem teljesült az óhaja?

S. J.: Mert azt mondtam neki, hogy a hangom fölfelé tendál, és inkább Micaelát szeretnék énekelni. Erre föl bevitt Ferencsikhez, ahol elénekeltek velem a Micaela-áriát. Szép, szép – mondták kórusban –, de ahhoz világosabb hang kell. Döntsek. És akkor elhatároztam: ha ez nem, nem kell a másik sem.

G: Szerencsére bőven kárpótolhatta magát kortárs magyar operák szerepeivel is, például Petrovics Emil C'est la guerre-jével, Szokolay Sándor Várnászával, Kadosa Pál Huszti kalandjával, Kósa György Tartuffjével, Hajdú Mihály Kádár Katájával, Farkas Ferenc daljátékaival. Ráadásul Kósa és Farkas mellett Járdányi Pál, Szervánszky Endre, Székely Endre és még sok kortárs szerző dalokat is komponált önnek. Megannyi stílus, megannyi hang. Mi volna a titok? Milyen énektechnikát kell követni Mozart vagy például Schubert és miféle Petrovics műveinek tolmácsolása közben?

S. J.: Igazság szerint semmi különös. A modern dalokat is szépen kell énekelni, hiszen az éneklés maga a bel canto. Vannak, akik esküsznek bizonyos technikai elemekre. De én nem fektettem erre igazán hangsúlyt, az oktatásban sem. A tökéletes deklamálásra annál inkább. Az a vesszőparipám. Egy Schubert- vagy Wolf-dal stílusa ugyanis mindenekelőtt a szövegen múlik. Tartottam is előadást a rádióban a német nyelvű éneklésről, amelyben pontokba foglaltam, miként kell szépen és helyesen ejteni a német szöveget. Mert tisztelet a kivételnek, botrányos, ahogy egyesek németül énekelnek. Kérdezték, miért nem tanítom. Egyszerű a válasz: mert máig nem kért fel rá senki.

G: Érthetetlen. Miként az is, hogy bár 1992-ben Bartók-Pásztory-díjat kapott, sőt egy évre rá Kossuth-díjas lett, miért nem emelték mindmáig az Operaház örökös tagjai sorába?

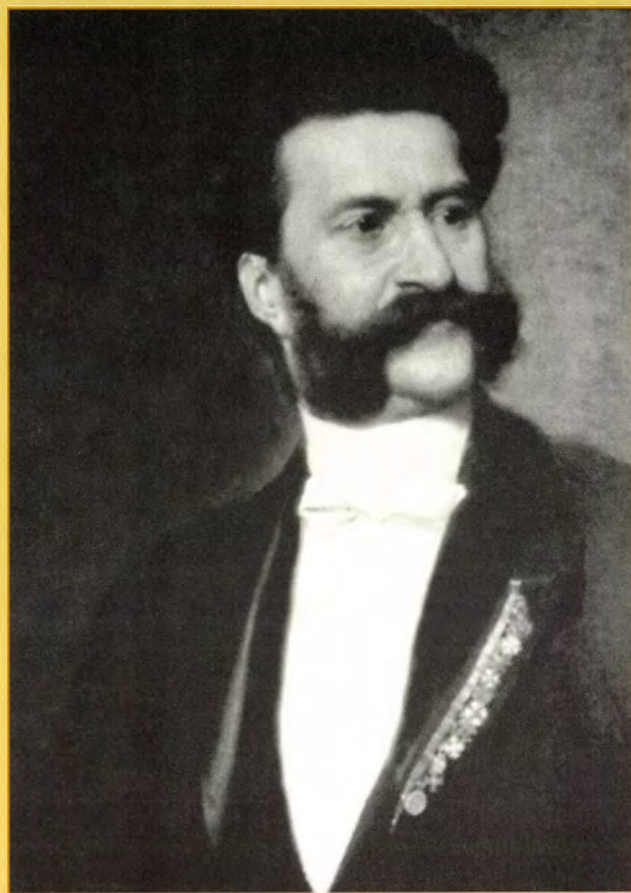
S. J.: Ezzel vissza is kanyarodunk operai pályám elejére. Mert szinte analógiaként a színház tagjai nem tudták „bevenni” azt, hogy már jóval nyugállományba vonulásom után nem az ő jelölésükre, hanem más zenei intézmény javaslatára, mintegy összegezve általános zenei tevékenységemet, tüntettek ki a Kossuth-díjjal. Ezért természetesen engem „büntetnek”. Operai pályám rendhagyóan kezdtem, és rendhagyóan végeztem.

Lindner András

Sieglinde szerepében (Wagner: A walkür)

Ifj. Johann Strauss

A nagy lemezkiadók magyarországi forgalmazóinak jóvoltából öt elbűvölő album jutott el a szerkesztőségbe, lehetőséget adva arra, hogy a recenzens az „évszakknak megfelelő” antológiával köszönhesse a 2000-es évet. Az alábbiakban a terjedelem diktálta keretek közt válogatunk az operett legszebb számaiból.

A denevér rendelkezésünkre bocsátott lemezei tehát, kronologikus sorrendben. Az EMI *Great Recordings of the Century* elnevezésű sorozatában 1999-ben jelent meg az 1955-ben, Londonban készült felvétel, melynek karmestere a Decca (1960) kiadványához hasonlóan Karajan. Ez utóbbi kiadvány érdekessége, hogy az Orlovsky-estély vendégei között a korszak nagyjainak elképzeltető legfantasztikusabb sztárparádéját halljuk (Tebaldi, Corena, Birgit Nilsson, Mario del Monaco, Berganza, Sutherland, Björling, Leontyne Price, Simionato, Ljuba Welitsch). A DG *Originals* sorozatában, középáras kategóriában is hozzáférhető az operett Carlos Kleiber vezényletével (1975). Szerénynek tűnhet, ám színházi szempontból (kis elfogódottsággal) elmondható, hogy ennél tökéletesebb Denevér-előadás nem létezik. (Később majd szót ejtünk arról a hibáról – egy énekes szerepeltetéséről –, amely mégis lehetetlenné teszi, hogy tökéletesnek tartsuk.) A Teldec-kiadvány (1988) Harnoncourt ironikusabb, távolságtartóbb (és szövegűbb) amszterdami verzióját kínálja, amely a prózai dialógusokat kihagyva, Frosch börtönőrt használja narrátorként. A rendelkezésünkre álló készletben „legújabb” a Philips felvétele, (1990), a Wiener Philharmoniker közreműködésével. Jelenleg igen olcsón kapható a Duo sorozatban, s mondhatom, hogy zenei, színészi és főleg énekesi szempontból az általam ismert Denevér-előadások közül ez a legkiegyensúlyozottabb. Talán meglepő ez a sommás ítélet, ám az eddig felsorolt lemezek között mindegyiknek van gyenge pontja, szereplője. S nem járnánk sokkal jobban akkor sem, ha vizsgálódásunkba bevonnánk a régi nagyok archív lemezeit is. Azokban is találnánk zseniális megoldásokat és korhoz kötött kompromisszumokat.

Nyitány

A legtöbb nagy karmester repertoárján szerepel ez a bravúrdarab. Bruno Walter, Furtwängler s főleg az idősebb Kleiber, az atya, az-

A denevér

az Erich felvételeit szokták a legjobbakként említeni. 1955-ben Karajan, a mono hangzás ellenére, összefogottabbnak tűnik akkor, amikor angol muzsikusokat fanatizálva, az operett nyitányában mintegy élénk varázsolja Bécsset, „megteremti” a császárváros világát. Persze azok számára, akiknek az a garancia a minőségre, ha a Bécsi Filharmonikusok neve van feltüntetve a lemezborítón, Karajan későbbi, sztereo verziója (1960) talán vonzóbb lehet. S ugyanezzel a zenekarral készült az André Previn-féle változat is (1990). Harnoncourt viszont Amszterdamban látott hozzá a bécsi tradíció újraértelmezéséhez. Az ideális nyitány a DG albumán szólal meg: Carlos Kleiber a Bajor Állami Zenekar élén is a színházi hatás nagymestereként mutatkozik be.

Introdukciónak – hangszeplőség és koloratúrkészség

Az első énekelt számban Alfrédot halljuk, egy „operai tenort”, s ez lehetőséget ad a figurának arra, hogy a későbbiekben ismert operarészletek citátumaival bővílje imádott Rosalindéje szívét, s mulatassa közönségét. Nem véletlenül választom a lehetőségek közül Previn produkci-

óját. Itt ugyanis valódi színjáték kezdődik. A kürtök tartott hangja, romantikus hangulatot idéző alap fölött egy (akkor) fiatal énekes Richard Leech könnyed, gyönyörű hangszínű tenorja szárnyal fel. Fiatalos hevülettel, hatalmas ambícióval veti bele magát az operett világába. Érdekes őt hallgatni, s figyelni ötletes, a többiekével összehangolt színészi játékát. Jó okunk van hinni, hogy az előadás rendezője az az Otto Schenk, aki majd Frosch szerepét játssza a harmadik felvonásban, most is, személyesen is jelen van a stúdióban. Ami ezután következik, maga a csoda! Az Adél szólamát megnyitó nagy koloratúrát a szerep ideális megszólaltatója, Edita Gruberova csodálatosan énekl. Hangja úgy árad, úgy lakja be a teret, hogy közben élénk varázslódik a bécsi nagypolgári bérház erkélyestől, budoárostól, naccságástól s csillogó szobalány-álmostól. Elbűvölő! (Fogja még lemezre énekelni később is, tudjuk.) Számomra azonban ő Rosalindéként is meggyőző volt Harnoncourtnál (1988).

Férfiak összeesküvése

Eisenstein főszerep, meglehetősen hálátlan, bár tenorok és baritonok egyaránt éneklék. Egy Hermann Prey egyénisége (DG, 1975)

kell ahhoz, hogy igazi bonvivánként keljen életre. A darab abszurditásához tartozik, hogy a címszereplőnek, a színpadi intrika szervezőjének, Falke doktornak nincs önálló énekszámja. Ezt a duettet azért is érdemes meghallgatni, mert kiderül, hogy rosszul jár az a színházigazgató, aki prózai színészre osztja a szerepet. Harnoncourt például jól választ, amikor ráveszi Anton Scharingert, hogy egy olasz hadaróművész virtuozitásával próbálja barátját, a kissé túlkoros Eisensteint (Werner Hollweg) egy kis báli kicsapongásra rábeszéli. A duett Harnoncourtnál zenei karakterek egymásutánja, Kleibernél igazi, cselekményes zenével fűszerezett színházi jelenet. Karajannál bravúrszám, amit nem mindig bírnak az énekesek, Previnnél odavész minden ráció, ez a beavatás szertartása, igazi bécsi rítus, vérpezsdítő, örületbe kergető – polka.

A búcsúzás öröme: „Oh, ez nagyon megindító!”

Bizony: nem lehet tudni, operaparódia vagy igazi nagyjelenet kezdődik a színpadon (A legjobb előadások merészen becsapják a nézőt, és nem leplezik le a titkot kellemkedéssel, nyávogással, színészi túlzásokkal).

Ha finom és igazi színészetre képes szoprán játssza Rosalinde szerepét, mint mondjuk Várady Júlia (DG), akkor létrejön ez a kétértelműség. Ha ehhez jön még egy Adél, olyan mint Lucia Popp, akit a „legfonogébb” hangú énekesnek neveztek még életében, akkor valódi csoda lesz ez a négy perc. A „brühhühü” sírás, a „bruhaha” nevetés és a „bumsztarara” indulóra masírozás cirkuszi nagymutatvánnyá emelik a jelenetet. Még a legjobb színházi előadásokban sem mindig sikerül létrehozni azt a fantasztikus gazdagságot, amely a Kleiber vezényelte korongról árad. Az ilyesmiért érdemes volt feltalálni a hangrögzítést.

Couplet

Kardinális kérdése A denevér szereposztásának, hogy milyen Orlovsky herceget találunk. Hálás szerep, s nagy énekesek versengenek érte „mindhárom nemből”. A színházi előadás talán igazolhatja azt a döntést, mikor a rendező az orosz arisztokratát elkényeztetett kamaszfiúként vagy épp ellenkezőleg, vén kéjencként, elférfiatlanodott eunuchként ábrázolja, s az eredetileg mezzoszopránnak szánt szólamot kontratenorokkal, falzettistákkal énekelte. Carlos Kleiber egyébként csodás felvételét tönkreteszi Ivan Rebhoff fejhangú ordítása. Ám nem sokkal jobb a helyzet akkor sem, ha a színpadi hihetőség vagy az illúzió kedvéért transzponálják a szólamot közép magas férfihangra. Az EMI Karajan-lemezének gyenge pontja az egész második felvonást jellegtelenségbe borító Orlovsky, aki színészi modorosságával csak tovább rontja a helyzetet. (A felvonás együtteseiben, így Adél Kacagódalának felvezetésében s a finálé valcerének indításában övé a zenei főszerep, s ő éneklő a pezsgő hatalmáról szóló dal egyik strófáját is.) Regina Resnik (Decca) a szerep neves gazdája közé tartozik, bár tudjuk róla, hogy volt Rosalinde is – nem is akármilyen! Az ő emlékezetes fellépései közé tartozik a Rudolf Bingnek szentelt Metropolitan-gála,

amikor is az Orlovsky-kupléra szerzett új szöveggel Resnik köszöntötte az egykori legendás direktort. Az egész mostani Denevérszállítmány legjobb pillanatait köszönhetjük Brigitte Fassbändernek (Philips). Csúcsműben csillog és robban (nem úgy, mint a Kleiber vezényelte videón).

Honfibú és magyar eksztázis a császárvárosban

Mindig érdekes tükörbe nézni, s megtudni, milyen képet alkotnak rólunk, magyarokról a világban. A kép sokszor karikatúra, ezt tudomásul kell venni. Az echte-eredeti magyar grófnőről persze előre tudjuk, hogy csak méregdrága jelmezének igazolására kell megszólaltatnia a „puszták dalát”. Rosalinde szerepe azonban éppen ettől a nagyszabású szólószámtól válik érdekessé. Az igazi primadonna mindent tud. Nemcsak csábít és csábul, hanem lábai elé dönti a tömeget: arisztokratákat és kispolgárokat egyaránt. A „magyar grófnő” érzéseinek skálája egy operai hősnőnek is dicsőségére válna. A busongás, a honvágy passzellszínei után, tudjuk, elszabadul a pokol (vagy a mennyszágba jutunk hirtelen), mindenetre megváltozott tudatállapotba kerülünk mi hallgatók is a „frisska” száguldása közben. Ez az, amire minden (kis)polgár vágyik, amire mindannyian vágyunk a múlt századi Bécsben vagy a mai operaesteken: hogy kilépünk önmagunkból, s megtörténjek a száguldás csodája, amely – és ezt pontosan érezte, jó arányérzékkel adagolta az ifj. Johann Strauss – kiegészítője és megfelelője annak az eksztázisnak, melyet a valcer száguldásának szédülete okoz. A denevér második felvonása tehát dionüszoszi értelemben ünnep. Az álarcos magyar grófné jelmezét általában a legnagyobb énekesnők öltik fel: Lotte Lehmanntól Cheryl Studerig. Mondják, még az isteni Callas is megkísérelte dicsősége tetőpontján egy ajánlat: Rosalindét akart énekelni Bécsben, ám sajnos ebből nem lett semmi. A mi öt lemezünk primadonnáit elég felsorolni: Elisabeth Schwarzkopf (EMI), Hil-

de Güden (Decca), Várady Júlia (DG), Edita Gruberova (Teldec), Kiri Te Kanawa (Philips). Ki tudna közülük választani! Maradjon hát meg minden zenerajongónak a szabad döntés joga, választás csárdás és csárdás között.

A pezsgő, az a fránya pezsgő...

A több, egymástól jól elkülönülő részből álló finálé három bravúrstrófiával kezdődik. Az *allegro con brio* felirat mit sem árul el arról, hogy a közönség számára érthető, ráadásul szellemes és jelentést hordozó szöveget kelle-ne tolmácsolnia a három énekesnek, Harnoncourtnál egy drámai alt, Marjana Lipovsek a herceg megszemélyesítője. Bordalának sorait az érzékiség fűti át, az egész finálé – hatalmas együttes – ezt a hangulatot fejleszti tovább és teljesíti ki más-más karakterű részek hozzáadásával.

Falke doktor, igen, az oly mostohán kezelt Falke intonálja azt a nagy barátokzódallamot, mely a „mindenki mindenkinek testvére” címet viselhetné. Világ kicsapongói, egyesüljete! Általános tegeződést ajánl, s a dallam, melyet Strauss oly gondosan kibont és össze-sző, édestestvére a *Così fan tutte* legszebb együtteseinek: a búcsúkvintettnek vagy a második finálé bordalának. (Ne feledjük: A denevér keletkezésének idején Mozartnak ezt az operáját „erkölcstelensége” miatt nem játszották!) A dalénekesként ismert Olaf Bär (Philips), Anton Scharinger (Teldec), Erich Kunz (EMI), Bernd Weikl (DG) osztozik abban, hogy *Duidu* nagy szeretethulláma univerzális lírai ellágyulás legyen. Azt hiszem, ezt a nagy közös ringatózást sem rendezői, sem karmesteri eszközökkel nem szokták távlatba tenni, elidegeníteni. Létrejön a műfaj nagy pillanata, a feloldódás valami határtalan intimitásban. Néhány pillanat ez még hajnal előtt. Itt jön el az ideje a vendégyárásnak: gyakran szabad kezet kap rendező, koreográfus, zenei vezető. A denevér második felvonásának fináléjában Karajan gálaműsort helyez el, mások Strauss keringőiből vagy polkáiból válogatnak, hogy a balettkedvelők is megkapják, ami nekik jár. A mi öt recenzált lemezünk közül egyetlenegy vállalkozik a szövegű megoldásra. Harnoncourt felvételén az eredeti verziót játszatja, a nemzeti táncokat felsorakoztató, jellegzetesen XIX. századi balettet. S lám, kiderül, hogy a mű architektúrája (ja igen, egy remekműnek ilyesmije is van!) jobban érvényesül, s az eredeti arányokat jobban szolgálja a kottahűség.

– *Genug damit, genug!* – kiáltja Orlovsky, s beindul a valcer gépezete. Soronként változva kapcsolódnak be a szereplők, s nem

tudjuk, miért volt oly gonosz az ifjabb Johann Strauss, hogy primadonnájának, az iménti *Csárdás* és a meg sem említett *Óra-duett* mennybemenetele után miért írt elő valószínűleg mély megszólalást, olyasfélét, mint amit egy másik Strauss ad majd Saloméának (1905) az opera negatív csúcspontján. Ez itt csupán fűszer, erőpróba, amelybe még a szuperkulturált Schwarzkopfnak és a hozzá hasonlóan mindenevő-mindentudó Dame Kiri Te Kanawának is beletörik a bicskája. Az előbbi érzi ugyan, miről van szó, de lénye, egyénisége nem alkalmas arra, hogy igazi közönségességet, derb keménységet vagy durvaságot merjen mutatni. Ehhez kellett az isteni Ljuba, aki – az évszázad Saloméjaként – ezt is tudta akkor, valamikor nagyon régen, New Yorkban. A finom kis epizódok, párbeszéd-törédek után jöhet végre a nagy háromnegyedes felolvasás, szárnyalás: ez a *Denevér-valcer*, mindazzal, amit Bécs jelent, a könnyű s mennyekbe röpítő muzsika.

Betét dal a színészmesterségről

Ahogy Móricka, illetve bocsánat, ahogy egy szobalány elképzeli. Adél művésznőként mutatkozott be az estélyen, s most a harmadik felvonásban felkeresi a fogházigazgatót, aki pártfogását ígerte neki, s ezentúl ragaszkodik a színi pályához. A kuplé bravúrszám, első-sorban Edita Gruberova (Philips) számára, aki a monarchikus bécsi–pozsonyi kedély jegyében boldogan mártózik meg a különböző figurákban, akiket Adél dala felidéz: hol dolyfős császári felség, hol buta falusi libuska. Mindezt tovább gazdagítja, hogy az affektáló, nyafka színésznő figurájában ott rejtőzik a félművelt, ám talpraesett szobalány. Bár rajon-

gásunk Editáé, aki most a *bel canto* nagy kalandjai után (vagy mondjuk optimistán: közepette) az operett világát is „abszolválja”. Ám hűnek kell maradnunk az igazsághoz: Lucia Popp (DG) mesterkéletlenebb és egyszerűbb, Rita Streich pedig nagyobb formátumú és hanganyagú, ráadásul ugyancsak elbűvölő egyéniség Karajannál (EMI) vagy egy – ezúttal részletesen nem tárgyalt – Fricsay-korongon (Melodram).

Bosszút állt a denevér!

Úgy dukál, hogy a végén minden rendbe jön. Ki-ki megtalálja a párját, pénztárcáját, becsületét. Egy operettben nem beszélünk arról, mit veszett az ember, miközben részese vagy szenvedő alanya volt „a denevér bosszújának”. Keserű fintorral s megokosodva néznek ránk a szereplők, s a közönség vidáman és optimistán indul haza. A fináléban felidéződnek a dallamok, minden a helyére kerül. Ami hiányzott eddig, most teljesülhet. Rosalinde elénekelheti az őt mint primadonnát megillető strófát a bordalban, a herceg megismételheti, hogy egész Bécsben mindent szabad: s csak egy jelszó érvényes: *chacun à son gout*.

Tehát mindenki azt csinálja, ami jólesik, s a zenebarát is megfogadhatja a tanácsot. A recensens nem választhat senki helyett az egyébként tisztességes kínálatból. A forgalmazók által ajánlott felvételek között nincs olyan, amely ne lenne méltó az érdeklődésre, minden szereposztásnak vannak erősebb és gyengébb pontjai, ám egészében véve öt egymástól különböző s a maga nemében jól sikerült produkcióról van szó. Mindenki választhat. *Chacun à son gout!*

Zala Szilárd Zoltán

Messiaen
Assisi Szent Ferenc

• Deutsche Grammophon
– Universal •

M e s s i a e n

Olivier Messiaen
Assisi Szent Ferenc
Szent Ferenc – José van Dam
Angyal – Dawn Upshaw
valamint: John Aler, Bánlaky Ákos,
Dirk D'Ase,
Tom Krause, Urban Malmberg,
Chris Merritt, Guy Renard,
Arnold Schoenberg Kórus,
Hallei Zenekar
vezényel: Kent Nagano

„Hogyan ültessük át zenébe az örökkévalóságot? Hisz az örökkévalóság nem vagy legföljebb csak megközelítő pontossággal megragadható. Első műveimtől kezdve igyekeztem a változhatatlanságot igen-igen lassú tempókkal és színgazdag nyelven kifejezni.” 1992-ben, nem sokkal halála előtt mondta ezt Olivier Messiaen, az 1908-ban született francia komponista, századunk egyik legkiemelkedőbb zenei géniusza. Kései „opus summum”-áról – ahogy ő nevezte: „franciskánus jeleneteiről” –, az Assisi Szent Ferenc című operáról pedig így nyilatkozott: „Valószínűleg leggazdagabb művem, mindenesetre zenei fölfedezéseimnek szintézise, és ami még fontosabb: általam eddig soha véghez nem vitt kísérlet arra, hogy katolikus hitemet olyan témában juttassam kifejezésre, amely e hit legfőbb misztériumait taglalja. Tökéletesen tisztában vagyok vele, hogy merész vállalkozás képről képre azt lefesteni, ahogyan egyik legnagyobb szentünk lelkébe lassan beléárad az isteni kegyelem. Ez egészen befelé forduló dráma, amely azonban mégiscsak teli van fényvel. Szeretném, ha ez a fény a hallgatóságot éppúgy elkápráztatná, mint engem. Az életem során általam lejegyzett szinte összes madárhang előfordul itt, az összes akkordszínem, minden harmóniai fordulatom, sőt még meglepő újítások is: így például különböző tempók egymás fölé való rétegzése, amely a karmester által ellenőrzött összeviasszaságban több hangszer számára totális, bár nem aleatorikus függetlenséget biztosít. Persze – teszi hozzá Messiaen – zenei nyelvem szókincsének e szintézisére nem tudatosan törekedtem. Ihletettségből indultam ki, amely éppoly erős és számomra megmagyarázhatatlan volt, mint egy szerelmi kapcsolat. Én tehát teljes mértékben ennek az inspirációnak vettemm alá magam.”

Ám miért éppen Assisi Szent Ferencről szól Olivier Messiaen egyetlen operája? Egy opera, melynek szövegekönyvét – korabeli források és a Szentírásból való idézetek felhasználásával – maga a zeneszerző írta... „Azért választottam őt – így Messiaen –, mert ő az a szent, aki a leginkább hasonlít Krisztushoz, belsőleg szegénysége, szűzisége, alázata által, külsőleg pedig a lábán, kezén és oldalán viselt stig máival... Ez utóbbiak, melyek az ember istenhez való hasonulásának legmagasabb jegyei, igencsak fájdalmas bélyegek. Szent Ferenc egész életében szenvedett, szenvedését mégis emberfeletti öröm kísérte egészen a mennyei dicsőségig. Az én operámban sem házasságtörés, sem büntett nem fordul elő. Az újságok nap mint nap bűncselekményekkel etetnek minket, viszont soha nem beszélünk a jótettekről!”

E roppant alkotásnak természetesen nem-

csak témaválasztása, hanem előadói apparátusa is túllép minden normán. A hatalmas partitúra 119 tagú zenekart, 10 csoportra osztott, 150 tagú kórust, 7 énekes szerepet, sőt a XX. századi francia zenére oly jellemző hangszerből, a Martenot-hullámokból egyenesen három önálló szólót ír elő; ezenkívül pontosan rögzíti még a színpadi és a zenei színek összehangolását is. A négyórás opera most négy kompaktlemezes, egyedi tervezésű albumban került piacra az 1998-as Salzburgi Ünnepi Játékok – Peter Sellars által lenyűgözően rendezett – előadásának élő felvételeként. A nagyszerű Arnold Schoenberg Kórust és a Hallei Zenekart az a Kent Nagano vezényli, aki már a mű Seiji Ozawa vezényelte 1983-as párizsi ősbemutatójának is zenei asszisztense volt, és aki ez idő óta szoros kapcsolatban állt a komponistával. A címszerepet pedig e salzburgi hangdokumentumon is az a José van Dam énekli, akinek a neve már a párizsi produkcióban összeforrott a Messiaen megálmodta Szent Ferencsel.

Ám a Deutsche Grammophon „Korunk zenéje” („Music of our time”) sorozatában megjelent kiadvány művészi értékét nem csupán Van Dam és Nagano személye teszi a párizsi előadást megőrkítő Cybélia-albuméval legalábbis egyenértékűvé. Mert ha a Francesco testvér csókja nyomán meggyógyuló Leprás szolamában a másfél évtizeddel ezelőtti tenorsztár, Kenneth Riegel mindenekelőtt szép hangjával marad emlékezetes, akkor a szerep mostani megszólaltatója, az eléggé vibráltan éneklő Chris Merritt hibátlan francia szövegejtésével tűnik ki. És a mennyei „fidula”-játékával (értsd: Martenot-hullámokkal) Ferencet eszméletlen állapotba ejtő Angyal szoprán szolamában Dawn Upshaw sem kevésbé csodálatos, mint annak idején Christiane Eda-Pierre volt...

Ha elvileg elképzelhető volna is, hogy mindkét kiadvány kereskedelmi forgalomban van: akik most akarnak ismerkedni Messiaen kimeríthetetlen szépségű remekével, azoknak a mind zeneileg, mind pedig technikailag perfekter, új felvétel ajánlható. A sűgő „jelenlétének” hiánya, valamint Nagano árnyalattal lendületesebb tempói arról tanúskodnak: tizenöt év múltán e nagy mű végképp elfoglalta helyét az európai kultúra elmúlt ötven évének „törzsrepertoárjában”.

Mesterházi Máté

J e l m a g y a r á z a t

kiváló

jó

közepes

hallgatható

hallgathatatlan

TOP 5

PETROVICS EMIL lemezajánlata

Rendhagyó módon két saját lemezemet is ajánlanám.

1. A Jónás könyvét elsősorban azért, mert Réti József felejthetetlen és ma már szinte valószerűtlennek tűnő tökéletességgel éneklie a címszerepet, az I. kantatában pedig Tokody Ilona, az egyik legkiválóbb szoprán produkciójában gyönyörködhet a hallgató.

(a Hungarotonnál jelent meg a régi kiadás felújításaként)

2. A másik lemez a manapság valószínűtlenül nagy kockázatokat vállaló kiadó, a kiváló Gőz László vezette Budapesti Music Center újdonságaként látott napvilágot, s a CD-n a Bartók vonósnégyes játssza az I. és a II. vonósnégyesmet. A csellistájuk, Mező László előadásában hangzik fel a II. rapszódium és az utóbbi években megismert hegedűsztár, Szalai Antal játssza a I. hegedűrapszódiumát. Úgy vélem, aki ezekről a felvételekről ismeri meg műveimet, az pontos, ihletett interpretációkat hallhat, és talán átélheti a zenehallgatásnak azt a fajta örömet, amelyet én a legfontosabbnak tartok.

(BMC)

3. A kedvenc lemezeim közé tartozik az a CD is, amelyet volt tanítványom, és véleményem szerint a legkiválóbb tehetségű fiatal karmester, Hamar Zsolt dirigál: a Nemzeti Filharmonikusok előadásában Liszt szimfonikus költeményei hangzanak fel.

(BMC)

4. A méltatlanul mellőzött Weiner Leó dupla albumát is nagyon szeretem, amelyen a Weiner-Szász Kamaraszimfonikusok, valamint Straker János, Varga Tibor és a Sebők György előadásában a nagy mester és tanár zenéjének csodálatos kiegyensúlyozottságát, szépségét élvezheti a hallgató.

(BMC)

5. Végezetül az ifjúkoromtól legjobban csodált előadó-művésznő két produkcióját ajánlanám. Fischer Annie Mozart C-dúr K. 467 és Esz-dúr K. 482 zongoraversenyét játssza Wolfgang Sawallisch vezényletével és a Philharmonia Orchestra közreműködésével. Ennél szebbet aligha hallhat bárki.

(EMI)

Mosonyi Négykezes zongoraművek

• Marco Polo •

Ideális a partnerválasztás: Körmendi Klára művészetének is, hasonlóan Kassaiéhoz, egyik alappillére a 19. századi magyar zene. Jól kamatozik e stílusértés a program „legnagyobb falat”-jában, Liszt *Missa solemnis*-ének négykezes-átiratában. Ez a négykezes-letét voltaképp Michael Brand munkája 1856-ból, csakúgy, mint a legkorábbiként számon tartott darabja, a Grand Duo 1837–38-ból. A korai műben még az igyekezet érződik: az ifjú szerző az elődök méltó utódának akar bizonyulni, mindent el akar mondani választott apparátusa segítségével, amit csak tud. Ettől néha indokolatlanul túlzó a hangzás. A végeláthatatlan szinkópázó menetek során könnyen elvesz a metrum (főként, ha utána olyasmi következik, ami szinte nem igényli a metrikus keretet), s ilyenkor óhatatlanul is erőszakoskodó pontosításhoz kénytelenek folyamodni az előadók. Hogy legalább ők legyenek együtt... Kierlelt kompozíció s kierlelt interpretáció. Az *égő szerelem hármasszíne*, s elismeréssel adózhatunk a zenekari eredeti ismeretében az *Ünnepi zene* tolmácsolásáért is. Mindig az szól, ami fontos, s a dallam sohasem nélkülözi az érzékeny háttér.

Külön említésre méltó a két zongoraművész harmóniai érzékenysége: a kromatikus fordulatok, az enharmonikus modulációk és a modális harmóniaváltások mindig értelmezetten szólnak meg mindkettjük szólamában, a legvirtuózabb hatású egyen-

M
O
S
O
N
Y
I

Mosonyi Mihály:
Grand Duo
Ünnepi zene
Az égő szerelem hármasszíne
Mosonyi-Liszt:
Missa solemnis (átirat)
Kassai István – zongora
Körmendi Klára – zongora

letes tremolózás közben és az akkordikus szövetben egyaránt.

A négykezesező két zongorista – gyakori tapasztalat – nem egyenlő két zongoristával: néha többek, máskor kevesebbek együtt. Könnyen csökkenhet például a kontroll, ilyenkor egy-egy fokozás hevében megfellekednek a másikkal, s ennek következtében kíméletlenül feszítik a hangszer tűrőképességét. Erre a Mosonyi-felvétel alig akad példa. Néha tűnik csak fel, hogy az átiratok nem zongorára készültek, amikor valamelyikük (vagy mindkettőjük) tanácstalanul feladja a zenekaridézés szándékát, s zongorázni kezd: ilyenkor szinte morzsolják a skálázó futamokat, anélkül, hogy bármiféle hangszer-asszociációt keltenének!

Fittler Katalin

Kassai István Mosonyi zongoraműveiből készült sorozatának további három CD-jéről a Gramofon következő számában olvashatnak recenziót.

A szerk.

A HUNGAROTON CLASSIC ajánlata

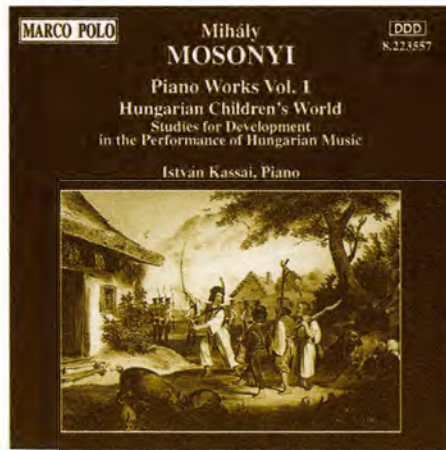

A teljes
HUNGAROTON CLASSIC
katalógus olvasható az interneten:
<http://www.hungaroton.hu>

Mosonyi
Zongoraművek

• Marco Polo •

Mosonyi Mihály: Magyar gyermekvilág, Tanulmányok zongorára, a magyar zene előadásának képzésére
Kassai István – zongora

Az elmúlt évtized nagy „hiánypótlásaiból” kivette részét a Marco Polo, amikor szinte folyamatosan egymásutánban jelentette meg Mosonyi Mihály zongoraműveit és négykezeseit. Mellettük zongorás kamarazenéjéből is adott ízelítőt, de a zongorás vállalkozás – már csak terjedelménél fogva is – összehasonlíthatatlan jelentőségű. Ám az igazi nagy hiánypótló valójában Kassai István, aki elkötelezte magát a 19. századi magyar muzsika ügye mellett. Amikor belefogott e nagy munkába, talán nem is mérte fel tette jelentőségét; mert nemcsak arról van szó, hogy korábban nem játszott művekkel ismerteti meg a hallgatóságot (tehát az amúgy is széles zenetörténeti palettára új színt visz), hanem hozzájárul, hogy el tudjuk képzelni a múlt századi hazai zenei életet: igényeivel-elvárásaival, ízlésével és divatirányzataival. Közvetve tehát a „hátrteret” árnyalja, ami nélkül aligha kaphat reális értékelést az európai figyelem nagy kitüntetettje, Liszt Ferenc sem. A *Magyar gyermekvilág* leginkább Schumann *Kinderszenen*jéhez hasonlítható 12 életkép. Nem gyermekeknek szánt

játszanivaló, hanem a korabeli fiatalság érdeklődésére is számot tartó hangulatképek sorozata, amelyek ma talán épp nosztalgiát ébresztő voltak miatt kellemesek a fülnek. Biztos ízlést követelnek az előadótól, annak hiányában könnyen válhatnak érdektelené vagy parodisztikussá. A szó nemes értelmében „tanulmányok” a második sorozat darabjai, magyaros jellegű koncertetűdők. (E tanulmányok szerepeltek a Zeneakadémia első tantervi anyagában!) Némelyik áttekinthető letét szabályos formában, máskor félő, hogy elveszünk a díszítőhangok erdejében. Megkockáztatom: jó száz évvel ezelőtt bizonyos

szempontból könnyebbek voltak e darabok. Ma éppen az jelenti a legnagyobb feladatot az írott szöveg értelmezésében, ami akkor zenei köznyelvi szinten élt. Napjainkban nemigen élünk ilyesfajta zenével – így már a stílusos játékok kereteinek kijelölése is külön feladat. Pedig jól eltalált arányokkal – mint felvételiútkön – nemcsak tetszetős, de élvezetes hallgatnivalót is jelentenek e darabok, amelyek saját koruk ékes lenyomatai (sem korábban, sem később nem készülhettek volna). Stílárís jártasság birtokában nyilvánvaló, hogy jó őket játszani. A hallgatóknak „időutazás” beleélni magukat abba a korba, amikor például a csalogány panaszdalát is idézheti zongoradarab (az első látásra romantikus ötletéről, a Kassai István jóvoltából modern közreadásban megjelent kotta utóhangjából kiderül: nem véletlenül énekel Egressy Béni sírja felett a csalogány, hanem Mosonyi ezzel Egressy egyik legismertebb dalára, a „Csalogány búcsú”-jára utalt). A játszanivaló elsősorban tehát nem technikailag nehéz (bár némely tanulmány a mai felsőfokú zongoratanításban is helyet kaphatna), az atmoszférateremtés legalább akkora feladat. És ebben kamatozik Kassai mérhetetlen anyagismerete; neki készséggel elhiszük, hogy ez Mosonyi (és a korabeli magyarság) hangja, nem pedig valamiféle figyelem- és érdeklődéscélú couleur locale.

Fittler Katalin

Stravinsky
Zsoltárszimfónia

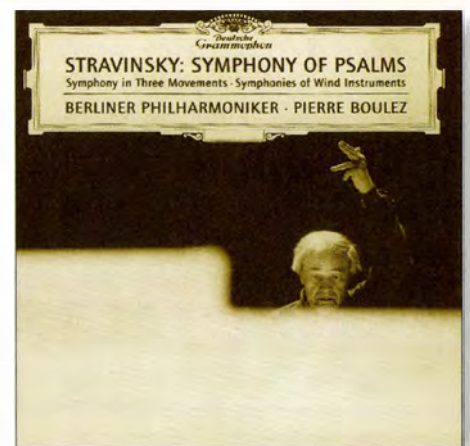
• Deutsche Grammophon
– Universal •

Boulez és Stravinsky: ez a párosítás már magában elegendő ahhoz, hogy a lemezhallgatón jóleső izgatottság legyen úrrá. Ha ehhez még hozzáteszük, hogy Boulez új lemezének címadó darabja a *Zsoltárszimfónia*, Stravinsky egyik legnépszerűbb műve, biztosak lehetünk benne, hogy zeneszerető emberek százai fognak elindulni a boltok felé határozott vásárlási szándékkal. Így voltam ezzel én is. Bevallom, csodákat vártam.

Hogy – azt hiszem, teljesen jogos – elvárásaim nem teljesültek maradéktalanul, annak több oka is van. Előre bocsátom: a lemez jó. De az is igaz, hogy nem a *Zsoltárszimfónia* miatt az. Boulez – sok Stravinsky-műhöz remekül passzol – ritmikus, sűrűn tagolt előadás-

módja, markáns stílusa ebben a darabban keménynek, helyenként már-már érzéketlennek hat. A lemez hallgatása közben hiányoltam a nagy íveket, a hosszú, jelentőségteljes fokozásokat és oldásaikat és mindent, ami lágy és spontán ebben a darabban. Úgy érzem, Boulez kissé hideg, kiszámított dinamikai és ritmikai megoldásai miatt éppen a mű atmoszférája veszett el. Ami a másik két szimfónia előadását illeti, elég egyetlen szó: kiválóak. Minden elsőrangú, a zenekar, a karmester, a koncepció, a megvalósítás és természetesen maguk a művek is. Boulez biztos kézzel vezeti zenekarát a darabok ritmikai őserdejében, irigylésre méltó könnyedséggel vált egyik hangulatról a másikra. A *Szimfónia három tételben* szögletes lendületű indulója, az utána következő bájos és kacér táncjáték a lemez legemlékezetesebb részei.

Hibái és erényei mellett számomra az utóbbi hónapok egyik legnagyobb élményét jelentette ez a felvétel. Tiszta szívből ajánlom minden Boulez-, Stravinsky- és zenerajongónak. Még egy megjegyzés: a lemez kíséző füzet bel-

Igor Stravinsky: Zsoltárszimfónia, Szimfónia három tételben, Fúvós szimfóniák
Berlini Filharmonikusok
vezényel.: Pierre Boulez

ső borítóján egy 1957-ben készült kép látható, amelyen a két mester beszélget. A műelemzések mellett szívesen olvastam volna néhány mondatot kettejük kapcsolatáról.

Tamás Katalin

Mozart
Zongoraversenyek

• ECM New Series
– MusiCDome •

A d-moll, a Jeunehomme és a négyötvenhármas, no meg a c-moll Adagio és fuga szerepel itt, miután előzőleg már megjelent Jarrett-tel a C-dúr (K. 467), az A-dúr (K. 488) és a B-dúr (K. 595) zongoraverseny. Az utóbbi hármat nem hallottam, s a mostani is csak tapasztalatszerzés miatt volt érdekes. A zenekar rendkívül szűrkén játszik; a műsorfüzet azt írja, hogy Jarrett legfőbb célja a zongora és a zenekar közötti egyenrangúság és a kettő közötti párbeszéd megvalósítása volt. Kár, hogy erre csak a kis füzet előadása után figyel fel a hallgató. A zongorista játékának tekintetében három összehasonlítási alap állt rendelkezésemre: Schiff András-sal és Végh Sándorral a d-moll (Decca), Kocsis Zoltánnal és Fischer Ivánnal a G-dúr (Philips), valamint Malcolm Bilsonnal és John Eliot Gardinerrel az Esz-dúr (Deutsche Grammophon). Keith Jarrett a leglassúbb. Ez még nem lenne gond, de a

Wolfgang Amadeus Mozart:
d-moll zongoraverseny, K. 466
G-dúr zongoraverseny, K. 453
Esz-dúr zongoraverseny
„Jeunehomme”, K. 271
Adagio és fuga, K. 546
Keith Jarrett – zongora
Stuttgarter Kammerorchester
vezényel: Dennis Russel Davies

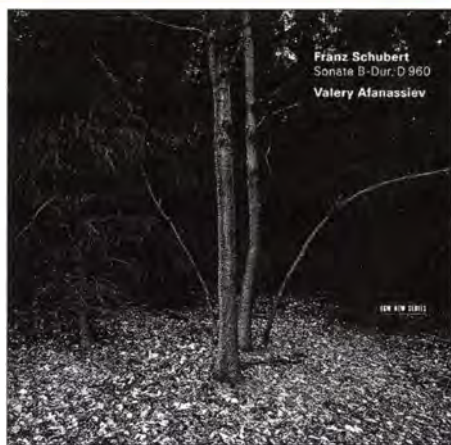
legunalmasabb is. Helyén lenne minden, azonban mosolymáz borul mindenre, furdós a szép hangok világában. Az az érzésem, mintha Mozart Kugelt majszolgotna. A kádenciák viszont jól sikerülnek, hiába ő mégis(csak) jazz-zongorista!

Bősze Ádám

Schubert
B-dúr szonáta

• ECM New Series
– MusiCDome •

Vontatottabb, mint a Richteré. Szubjektívabb is, de inkább szentimentálisnak hangzik. Az élő hangversenyen készült Afanasiev-produkció lágy, néhol finomkodó és modoros. Mintha egy lány játszaná. Lehet, hogy Schiffet utánozza? Annyira viszont nem differenciált, és nincs is oly sok szín a készletében. Olyan, mint a borító: fekete-fehér, őszi, szomorkodó. A szonáta ugyan nem örömuzene, mégis az előadó dinamikai ambitusa szűk skálára szorítkozik. Artikulált balkéz-szólamai tetszetősek, a gyöngyként pergő jobbkez-„futamok” édeskésések, néha pedig a dallam is elvész. Afanasiev Schubert-ösztét nemcsak a lehulló levelek, a távolban maradt szerelem, hanem igen erős esőzések is jellemzik. A lassú tételről inkább a belvíz, mintsem költőiség jut eszünkbe. A

Franz Schubert: B-dúr szonáta, D. 960
Valery Afanassiev – zongora

Scherzo egyhangú, az utolsó rondó pedig lassú. Dicséretére legyen mondva, a hangversenyt beugróként vállalta el Gidon Kremer fellépése helyett. Az ECM-kiadványokra oly jellemző és csak többé-kevésbé sikeres poétikus megfogalmazású felvételek sorába viszont jól illeszkedik ez a tolmácsolás. Lehet rajta vitatkozni. Nekem nem tetszik.

Bősze Ádám

Sosztakovics
Kamaraművek

• Hungaroton Classic •

Hangversenyen ülve az ember a szó szoros értelmében tudatában van elkötelezettségének: jegyet vásárolt darabhoz, szerzőhöz, előadóhoz, és ha valami nem tetszik a darabban vagy az interpretációban, nem rohanhat ki a teremből. Más a helyzet a hanglemezzel. A lemezzátszót ki lehet kapcsolni, a kérdéses korongot el lehet süllyeszteni valamelyik polc mélyére. Elkényeztetett és fegyelmetlen fogyasztóként én is felfortyantam: miféle darab ez a Sosztakovics-trió (op. 67), mely megengedi magának azt a luxust, hogy rögtön az elején három percen keresztül ne legyen benne szép, kerek hang, megragadható, élvezhető zenei momentum! Néztem medretten a számlálóra, és nem hittem a fülemnek: emlékeim alapján tudtam, hogy másféle előadásokban ez a pillanat is része annak a nagyszerű drámai hatásnak, mely szerzőjének legizgalmasabb kamaraművévé teszi az e-moll triót. Aztán három perc után már ebben az előadásban is beindul az első tétel motorikus száguldása. Annál is furcsábbnak találom azt, hogy a kezdeti „ösköd” ilyen furcsa „bénázásnak”, ügyetlenkedésnek hat, mivel az ambíciózus muzsikusok a későbbiekben éppen határozott kontúrú, virtuóz muzsikálást produkálnak (amelyből, talán éppen ezért, a sötétebb színek, a tragikus és félelmetes pillanatok hiányoznak). A lassú tétel sajnálatosan nélkülözi azt a fajta bizonytalanságot és kétértelműséget, amely szerzőjének annyira sajátja, s az „éneklő dallam – akkordikus kísértet” sémájára egyszerűsít egy sokkal komplexebb pillanatot. Sokkal jobban sikerült megragadnia a muzsikusoknak a fiatalkori, egyteteles zongoratrió hangulatát. A tizenhét éves Sosztakovics oroszánkörmeit próbálgatja, ebben a darabban éppen a századforduló posztromantikus világához nyúl vissza, mintha Schönberg *Megdicsőült éjét* hallanánk. A programot kiegészítő dalciklus Aszódi Mária szopránszólójával a mester harmadik arcát is bemutatja az élettől búcsúzós, keserű, indulatos kitérősekben gazdag másik végetlet. Ha Bartosék egy-egy választott előadói megoldásával nem is vagyunk mindig elégedettek, a korong nem kerül fel a hátsó polcra. Szerintem érdemes újra

S O S Z T A K O V I C S

★★★★★
 Dimitrij Sosztakovics
 Zongoratrió, C-dúr, op. 8
 Zongoratrió, e-moll, op. 67
 Hét dal Alekszandr Blok verseire, op. 127
 Aszódi Mária – szoprán
 Bartos Trió
 Galina Danilova – hegedű
 Bartos Csaba – gordonka
 Irina Ivanickaja – zongora

meg újra nekiugrani. A CD nem sértődik meg: vannak pillanatok, mikor unatkozunk, sőt fölpattanunk és kirohanunk a szobából. Aztán mégis újakezdjük a felvételt hallgatását... valahol máshol. Sosztakovicshoz mindenképpen közelebb kerülünk, hisz a szerző kamarazenéjének minden korszakából találunk reprezentatív darabot ezen a korongon. Ám mindenkit arra biztatok, hogy ezekből a darabokból hallgasson meg más előadásokat is. A triókat megtalálhatjuk Naxos-produkcióban is, a dalciklust érdemes megszerezni az ösbemutató előadóival, Galina Visnyevszkajával, Rosztropoviccsal, Ojsztrahhal (BMG-Melodya). Alternatív verzióként – valamivel drágábban ugyan – az e-moll trióból is beszerezhető a Kremer-Maisky-Argerich előadás DG-korongon.

Farkas Virág

hach
Labirintus

• Magánkiadás •

Összművészeti alkotás? Ha igen, akkor egész jó. Sőt néhol őszintén megható. Pilinszky János és Vasadi Péter versei szerepelnek a kísérőfüzetben. Az Istenre csodálkozó lélek Bachot kéri segítségül a tisztább látáshoz. Helyénvaló. A zenei produkció néhol igen iskolás. Sutyinszky Beáta játéka viszont nem. Átiratai kellemes meglepetések, a h-moll szvitben (Suite in B minor!) pedig, ha elbűjlik is néha, lágyan játszik. A felvétel magva az a-moll partita szólófuvolára (BWV 1013). Akár pszichológiailag is elemezhetnénk – Bachra és az előadóra nézve is érdekes lenne. Mivel nem vagyok a lélek mestere, csak a benyomásaimra hagyatkozom: Sutyinszky Beátának jó képessége van arra, hogy zárt zenei világban teljesedjék ki. Azonban a határokat (még Bach esetében is) túl lehet, sőt kell is lépni. Nem díszítések hajszozásában, nem szélsőséges tempóválasztásokkal, hanem a lélegzéssel, a

J. S. Bach
 Labirintus

Sutyinszky Beáta
 Musica Parlante Kamarazenekar

★★★★★
 S. Bach: h-moll szvit, BWV 1067
 c-moll partita, BWV 997
 a-moll partita, BWV 1013
 C-dúr fuvolaverseny, BWV 1055
 a-moll fuvolaverseny, BWV 1056
 Sutyinszky Beáta – fuvola
 Musica Parlante Kamarazenekar

tavaszi hangok magába szívásával és megelégedett kifúvásával. A szólópartitához rendelt „rögös” Pilinszky-idézet hüen tükrözi azt, amit és ahogyan hallunk. Bach azonban nem mindig rögös, hanem szabadabbá is teheti a morált. Tudom: „a Lélek ott fű, ahol akar.”

Bősze Ádám

Zemlinsky
Vonósnégyesek

• Nimbus Records – Varga •

★★★★★
 Alexander Zemlinsky
 A-dúr vonósnégyes, op. 4
 Vonósnégyes, op. 15
 Artis Quartett Wien

A felvétel és a játék elsőrangú. Nem úgy, mint a művek; minden hanslickoskodás nélkül. Zemlinsky vonósnégyesei ritkán hallhatók, éppen ezért is érdekes a mostani felvétel. Schönberg második apósa mívés darabokat adott ki kezéből, négy vonósnégyese, ha múltba tekintő is, megérdemli a felvételt. Legfőképpen akkor, ha ilyen négyes játssza őket. Ilyen élő produkciót régen hallottam már. Hol viccesek, hol pedig olyan tüzesen fogalmazzák meg a zenei gondolataikat, hogy az magával ragadó. Tempóikat „helyesen” választják, néha kicsit rá is játszanak, ami igazán jót tesz a poszt-brahmsi daraboknak. Fergetes játéku azonban leginkább a második vonósnégyesben érvényesül. Lelkesítően változnak át a melodikus részekenél, lírával, igaz érzelemmel töltve meg azokat. Néha úgy érzem, mintha nem is négyen,

hanem öten játszanának. Ez azonban nemcsak érzés, tudatos is lehet. A kvartett ötödik tagja maga a hangmérnök, aki ízléssel dolgozik, meleg és finom „alaphangot” adva az Artis Quartett produkciójához. A jelen felvétel a Gramophone Awards második „helyezettje” lett, három ponttal az Audis Quartet Carter-felvétele mögött.

Bősze Ádám

Allaga
Magyar cimbalomkoncert

• Hungaroton Classic •

Noha feltevésemet semmiféle hivatalos utalás nem támasztja alá, biztos vagyok benne, hogy a Hungaroton saját millenniumi gyűjteményét (én nevezem így a cég rohamosan gyarapodó nemzeti zenetörténeti relikviáinak impozáns repertoárját) szándékozott gazdagítani, amikor megjelentette Herencsár Viktória 1991-ben felvett Allaga-korongját. A cimbalom hazai kultúrájának és irodalmának 19. századi felvirágzását sokféle minőségben – mint előadóművész, komponista, pedagógus, zeneíró és lapszerkesztő – szolgáló, a 19. század második felében kibontakozott hangszeres magyar zenében megkerülhetetlenül fontos szerepet vállalt muzsikusk munkássága érdekes színpont az Istvánffy Benedektől Dohnányi Ernőig, Weiner Leőig, Lajtháig nyúló Hungaroton-vonulat ritmusainak palettáján. A felvétel első és második kiadását a gyártó cég csak külföldön forgalmazta. De most, hogy harmadik kiadása már a Hungaroton gondozásában látott napvilágot, mégpedig remekbe sikerült borítóval (a gyönyörű archív fotó Allagát két hölgy tanítványa és két szép Schunda-hangszer társaságában örökíti meg), az izgalmas anyagnak végre esélye támadt arra, hogy jókor és jó kondíciók között mutatkozzék be saját pátriájában. De hát ki is voltaképpen Allaga Géza, és hogyan került a cimbalom bővkörébe? Ezekre a kérdésekre bőszes választ adhatna az a dokumentumkötet, amely nyomdakészen fekszik Herencsár Viktória íróasztalfiókjában, és kiadóra, pontosabban szponzorra vár.

A
L
I
A
S

Allaga Géza: Magyar cimbalomkoncert
Koncertetűdök (D-dúr, d-moll, B-dúr, C-dúr „Pizzicato & Glissando”, a-moll „Vihar”, F-dúr „Korál”)
Átiratok Liszt Ferenc „A magyarok istene”, Franz Schubert „Ave Maria” és John Field „Noktürn” c. műveiből
Herencsár Viktória – cimbalom
Drahos Béla – fuvola
Zsolnai István, Tóth Lajos – hegedű
Papp Sándor – brácsa
Szöndényi Nagy Enikő – cselló
Tibay Zsolt – nagybőgő

Addig azonban be kell érünk a CD-kísérőfüzet igencsak lakonikus ismertetőjével, amiből annyi mindenestire kiderül, hogy Allagát a cimbalom a 70-es években kezdi foglalkoztatni, mivel a Schunda-féle pedálos példányok akkor jelennek meg a piacon. Térhódításukra jellemző, hogy húsz év múlva már 40 hangszerkészítő műhelyben árulják a „magyar zongorát”, és ez a gyors siker újabb ötletekre sarkallja a kreatív Schundát: a hangszergyáros megírta Allagával a játékosok képzéséhez szükséges cimbalomiskolát. Schunda Vencel József számítása bevált: 1890-ben a Nemzeti Zenede cimbalom tanszakot indít (tanár: Allaga Géza), és a korabeli sajtókosárban új folyóirat tűnik fel: Cimbalom Családi Körben (szerkesztő: Allaga Géza). Mi ez, ha nem karriertörténet?

Az Allaga-cimbalomkompozíciók ebben a konjunktúra-léghőben születtek meg, s noha színvonaluk meg sem közelíti a hangszer operapartitúrába ágyazó Bánk bán (Erkel) és koncertdobogóra emelő Hány (Kodály) zsenialitását, vagy az egyetemes hangversenyéletbe beiktató Stravinsky merész eredetiségét, kétségkívül kellemes, jól proporcionált darabok, az előadótól iskolázottságot és ízlést kívánó, a hallgatót választékosan szórakoztató hallgatnivalók. Herencsár Viktória szeren-

csés kézzel válogatott belőlük egy vonzó portré megrajzolásához elegendő anyagot, s kiváló partnerekkel fogott munkához. Szilárd struktúrába, két kiadós koncertszám – a szólóhangszerre írt Magyar cimbalomkoncert és a cimbalom mellé vonóskvintettet rendelő Magyar rapszódia – pillérei közé illesztett be egy csokornyí koncertetűdöt, valamint három mutatós átiratot. A hangszer egyedi adottságait érzékletesen kidomborító szólókoncerttel az előadó azonnal léghőteremt: felidézi azt a 19. századi zenei közhangulatot, amelyben a verbunkos, a csárdás, a körmagyar stb. nem pusztán táncmuzsika, hanem életszemlélet és állásfoglalás – polgári keretek közé szelídült politikai demonstráció. A koncertetűdök egynemelyike (D-dúr, A-dúr, a-moll) felér egy-egy Paganini-caprice technikai igényességével, és alkalmas ad a játékos virtuóz tempóinak, változatos díszítéseinek, rugalmasan értelmezett rubatóinak csillogtatására, ám a kevés újdonsággal bíró, akadémikus darabok (Pizzicato & Glissando, Korál) kirírnak a változatos összeállításból. Nagyon tetszetős viszont mindhárom átirat: Drahos fuvoláján az Ave Maria igazi angyali üdvözlés, emelkedett és hűvös, tűnődő és makulátlan; a Noktürn meg eszményi ráadás szám, ínycseknek való desszert tömény koncertmenü után; ami pedig a Liszt-darabot illeti, Allaga feldolgozásában és Herencsár pregnáns tolmácsolásában ez a délceg muzsika könnyedén elhitheti magáról, hogy eredendően cimbalomra termett. Végül a Magyar rapszódia győzi meg a hallgatót arról, hogy Allaga Géza kamarakoncertek programjában is helytállna magáért, mondjuk Rózsavölgyi Nógrádi emléke és Farkas Ferenc Régi magyar táncai szomszédságában. És nem kizárólag a millennium esztendejében.

Kerényi Mária

CLIBURN 2001 • MOVE THE WORLD

ELEVENTH VAN CLIBURN INTERNATIONAL PIANO COMPETITION • MAY 25 – JUNE 10

APPLICATIONS DUE OCTOBER 16, 2000

2525 RIDGMAR BOULEVARD • SUITE 307 • FORT WORTH, TEXAS 76116 U.S.A.

PHONE 1/817-738-6536 • FAX 1/817-738-6534

WWW.CLIBURN.ORG

NOKIA

 RadioShack

 AA American Airlines

Mobil

 LEXUS

Star-Telegram

Szymanowski
Król Roger

• EMI •

A huszadik század zenetörténetében rengeteg a felfedeznivaló: az idő rostája mintha nem dolgozott volna igazán; a közelmúlt nevei nem merültek még feledésbe, az életművek azonban már szinte ismeretlenek. E csaknem spontán kiválasztódásnak okai számosak; nyilván gyakorlati szempontok is szólnak mellette, hiszen a repertoárt az is meghatározza, hogy a közönség és az előadók mit tudnak elfogadni a végtelen kínálatból, ám legalább ennyire jellemzők az elvi okok is: egy korszak ízlése és igénye elfordulhat attól, amit egy mégoly jelentékeny életmű képvisel, s egy újabb zenei irányzat akár évtizedekre szinte semlegesítheti egy komponista tendenciáját, az uralkodó vagy annak hitt irányzat mellett fölkinált alternatíváját. Manapság a hanglemezfelvételek hihetetlen tömege újra fölajánlja számunkra a választásnak, a döntésnek a lehetőségét – az enciklopédikus bőség persze megint csak nem végzi el a válogatás munkáját, csupán áttolja egy másik médium területére: ha eddig a ritkán föllapozott kották között válogathattunk kedvűre az érdeklődő, most a hangfelvételek alapján kalandozhat a számára ismeretlen vidékeken.

Karol Szymanowskit is a század nagy ismeretlenjei között tarthatjuk számon, még akkor is, ha ez a jelző ildomtalannak tűnhetik föl sokak számára a kor egyik jellegzetesnek tartott szereplőjéről szólván. De ki mondhatja el, hogy valóban ismeri Szymanowski munkásságát, hogy valóban felmérte azt, mit jelenthetett művészete saját kora számára? Tudjuk, Bartók egyik legfigyelemreméltóbb kortársának tartotta, sőt a közelmúltban még a közvetlen hatásnál is közelebbi kapcsolatról, a két szerző életművének egy bizonyos korszakát illetően már-már a plágium határát súroló rokonságról is megkockáztatta véleményét egy kutató. A húszas-harmincas évek folyóiratait lapozva is gyakran találkozhatunk Szymanowski nevével, műveinek recenzióival. Mégis, maga az életmű jőszerűen ismeretlen volt és maradt a szélesebb közönség számára, darabjainak előadása mindig is inkább kuriózumnak, ritkaságnak számított, még hazájában is; hiába életművének immár két kottaösszkiadása, egy-egy neves előadó (mint Richter) szinte kalandor vállal-

S z y m a n o w s k i

Karol Szymanowski

Król Roger, op. 46

szimfónia op. 60

Roger király – Thomas Hampson

Roxana – Elżbieta Smitka

Edrisi – Philip Langridge

Pásztor – Ryszard Minkiewicz

Püspök – Robert Gierlach

Leif Ove Andsnes – zongora

Birmingham Város Szimfonikus Zenekara

vezényel: Sir Simon Rattle

kozására darabok felfedezésére. Meglehet: eklektikus korunk eklektikus zeneszerzésére számára megint lesz majd aktualitása Szymanowski zenéjének, bár a közvetlen kapcsolódási pontokat egyelőre aligha lehetne kimutatni.

Két fő művének mostani felvétele is meglehetősen bizonytalanságban hagyja a hallgatót. A hangzás gazdagsága, színessége iránti érzék működése minden pillanatban érezhető; lenyűgöző a személyes költészetnek a furcsa dimenzióváltásból fakadó, a meghitten privát lírát nagyformává tágító exhibicionizmusa – ilyen módon páratlanul a közelmúlt zenéjében. Mégis, a Szymanowski korának zenei kontextusát jól ismerő hallgató jobbára hiába keresi e művészet rejtett értékeinek tárához a kulcsot; dehogyis hall a Bartókéhoz foghatóan egyedi összefüggéseket (még kevésbé találja meg azokat a vonásokat, amelyek annak idején Bartók figyelmét magukra vonhatták), rendre azt érzi, hogy a hagyományos kereteket alig feszítő formák kitöltetlenek, a harmóniai invenció minden új-

donsága bévül marad a 19–20. század fordulóján sokak által megvont határokon, egy nem is túlságosan kiterjesztett tonalitás akkordvonzásai körében. Szymanowskival kapcsolatban nem szokás neoklasszicizmust emlegetni, mégis, talán ez az, ami zenéjét korának főáramával rokonítja, s ha párhuzamát keressük, talán Ravel zenéje az, ami – szikárabban ugyan – némiképp hasonló idiómát képvisel. Operájának dramaturgiája is inkább különösségével, mintsem megoldottságával tűnik fel; Szymanowski zenéjének nyelvezete nem termelte, nem termelhette ki magából azokat az alapelemeket, amelyek szereplők, szituációk jellemzésére foghatók, vagy ha az elemzés kimutathatja is ezeket, a hallgató számára nem azonnali evidenciák, következésképp így nem is igazán értelmezhetők. Igazságtalanság persze kortársainak alternatív megoldásaihoz mémi a *Roger királyt*, mégis érthető, ha a Berg, Stravinsky, Schreker vagy Janáček operáiban fölvetett megoldásokkal szemben Szymanowski darabja nem tudta megjeleníteni azt az újdonságot vagy csupán érdekességet, ami huzamosabban színpadon tarthatná.

Ez a zene is egy közvetlen folytatás nélkül maradt irány lehetőségét villantotta fel, lehet, hogy saját kora számára is már szinte minden vonatkozását tekintve csak egy pillanattal megkésve ahhoz, hogy valóban átütő erejű lehetett volna. Ha a zenetörténetnek a huszadik században már párhuzamosokra bomlott fősodratát tekintjük, Szymanowski művészete vitathatatlan értékei ellenére is mellékágnak bizonyult; ritka példajaként annak, hogy olykor még egy-egy valóban kismester munkássága is inkább válhatott ismertté s bizonyos értelemben akár „fontosabbá” is, mint az övé, csupán azért, mert többet tudott befogni abból, amiről mára bebizonyosodott, hogy a kor égető problémája volt. Szymanowski zenéjének reneszánsza – még hasonlóan magas színvonalon megvalósult hangfelvételek megjelenése ellenére is – aligha jön el a közeli jövőben; nem mintha nem érdemelné meg az újrafelfedezést. Csak éppen kevésbé izgalmas ma az, amit a zenében csupán ő tudott. Ugyanakkor persze az életmű egésze, az írásos hagyaték és az életút által fölvetett összefüggések bonyolult hálóját nem zárja ki, sőt nagyon is érthetővé s indokoltá teszi, ha Szymanowski alakjával s művészete taglalásával nem is annyira csak a zenetörténet, hanem inkább századunk művelődéstörténetének lapjain találkozhatunk majd méltó súllyal.

Wilheim András

Debussy
A tenger

Ravel
Zongoraversenyek

• **Hungaroton Classic** •

Bizonyára nem járok messze az igazságtól, amikor kijelentem, hogy a Hungaroton Echo-sorozatában megjelenő (jelenleg) 50 CD a mai magyar piacon elérhető legolcsóbb jogtisztta felvételeket kínálja. Valószínűleg kiadói szempontból sem volt rossz vállalkozás a sorozat megindítása, hiszen a zenetörténeti perifériára koncentráció (rég és új) műsorpolitikának „köszönhetően” a szélesebb nyilvánosság érdeklődését felkeltő törzsrepertoár hiányzott a Hungaroton utóbbi néhány évének kiadványlistájáról. Az Echo tulajdonképpen a 60-as, 70-es évek monopóliumhelyzetének gyümölcs-szürete. Lehet, hogy szerencsésen választottam a kínálatból, hiszen a Debussy- és Ravel-korong beváltja az ígéretet: minőséget elérhető áron! (A hipermarketek vásárlóit persze lehet, hogy megriasztja a mágikus AAD jelzés, hiszen ha mást nem is, de azt tudják, hogy a DDD a „tuti”.) Bevalom, némi nosztalgiával – hiszen a felvételek eredetije közül néhány első, saját beszerzésű bakelitlemezeim közé tartozott (éppen ezért nem is koptattam mostanában, és most már nem is kell), és aggodalommal – vajon megkopott-e a fényük? – kezdtem el hallgatni e két CD-t. Ravel versenyműveiből a közelmúltban jelent meg Kocsis felvétele (Philips, Fesztivál Zenekar), és 1999-ben került a piacra hasonló műsossal dupla CD-n a két mester zenekari műveinek java (Orchestral Masterpieces, Philips-Duo) Sir Colin Davis, Bernard Hai-

Claude Debussy
A tenger
Egy faun délutánja
Iberia
Kis szvit
A Magyar Rádió és Televízió
Szimfonikus Zenekara
vezényel: Lehel György

Maurice Ravel: G-dúr zongoraverseny
Jandó Jenő – zongora
MRT Szimfonikus Zenekara
vezényel: Jancsovics Antal
Balkezes zongoraverseny
Torma Gabriella – zongora
Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekara
vezényel: Tamás Pál
Bevezetés és allegro
a kamaragyűjtést vezényli: Mihály András
Pavan egy infánsnő halálára
Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekara
vezényel: Kórodi András

tink, Pierre Monteux vezényletével. A verseny tehát minden árkategóriában igen éles, az ár önmagában nem biztos, hogy orientál. Kocsis előadása merészebb és – jazzrovatból kölcsönzött műszóval élve – karakterisztikus helyeken „feelingesebb”, effektusai, különösen a balkezes zongoraversenyben, durvábbak, érdesebbek. Torma Gabriella játéka beszűkültebb, bár a szándék minden esetben felismerhető. Jandó Jenő, mint mindig, pontos és megbízható a G-dúr versenyben. A Debussy CD-re mintha egy réteggel több por rakódott volna. A plaszticitás ma is erény, de

úgy tűnik, hogy napjaink zenekari hangzás-ideáljában a linearitást fönttartó karmesterei eszköztárban a „balanszírozás” hátrébb tolódott, és más, például az egyéni hangszeres teljesítményekre jobban alapozó eszmény vált uralkodóvá. Kocsis felvétele megjelenésekor tőlem négy csillagot kaptam (Gramofon, 1996/3), s ha már referenciaként emlegettem, következetesnek kell maradnom. S ha a Debussy-CD-t valamivel halványabbnak érzem, azt az osztályzásban is kifejezésre kell juttatnom. Nehéz dolog az „összehasonlítódsdi”.

Molnár Szabolcs

Beethoven
Fidelio

• Teldec – Warner •

Ötvennél több stúdió- vagy színházi felvétellel örökíti meg hangban, képen az eszmények operáját, a történelemben és mindennapjaiban oly sokszor megcsúfolt emberi szabadságvágy és hűség diadalünnepét. Sajátosan 18. századi és beethoveni módon fennkölt eszméit, heroizmusát semmiféle politikai illeszkedés vagy rendezői értelmezés, még a ferdítő szándékú sem képes elhomályosítani. Megszólaltatása sohasem időszerűtlen, ám ez alkalommal idejétmúlt formában halljuk viszont. Kereskedelmi célú, eredeti nyelvű kiadványt vagy negyven éve nem bocsátottak közre a prózai dialógus nélkül. (Utoljára talán a Klemperer lemezét.) A Teldec azonban öt esztendővel Harmoncourt grazi koncertfelvétele után elfogadta másik sztárkarmesterének, Barenboimnak „chicagói” koncepcióját. Az ottani közönség állítólag bosszankodva unta volna a német prózát. (Amit nehéz elképzelni. Az előző főnök, a bálványozott Solti a Mesterdalnokok hangverseny-előadásától sem riadt vissza, pedig annak – igaz, deklamált – német szövege sokkal keményebb dió lehetett számukra.) A chicagói *Fideliónál* Leonorét visszaemlékező (!) angol nyelvű narrátorként is foglalkoztatták. Az eljárás jócskán tompíthatta a drámai feszültséget, s felerősítve a mű egyes oratorikus vonásait, még jobban hangsúlyozta az előadás koncertjellegét. Hogy azután miért ragaszkodtak a próza mellőzéséhez az utóbb Berlinbe, egy nem épp jó akusztikájú rádióstúdióba telepített lemezfelvételkor is, föl nem

B e e t h o v e n

Ludwig van Beethoven

Fidelio

Leonore – Waltraud Meier

Florestan – Plácido Domingo

Pizarro – Falk Struckmann

Rocco – René Pape

Marzelline – Soile Isokoski

Jaquino – Werber Gura

Fernando – Kwangchul Youn

a Berliini Német Állami Opera Kórusa

Staatskapelle Berlin

vezényel:

Daniel Barenboim

foghatom. Szerencsére a narrációtól megkímélik fülünket, csupán a kísérőfüzetben közlik.

Másik furcsaság: Barenboim egyetlen ponton visszatért az 1805-ös ösváltozathoz, azaz felcserélte az első két számot, hogy elkerülje a hangnemi zökkenőt az általa jobban kedvelt II. Leonóra-nyitány után. (A másik három nyitányt függelékben kapjuk.) Egyetlen pillantás az énekeslistára, megnyugtat: minőségi kifogásunk nem lehet. Hanem a szereposztásból következő dramaturgiai hibák és ellentmondások miatt dohoghatunk. Nem szabály, hogy Florestan és hitvese ifjú pár legyen; Domingo és Meier érett hangja joggal rajzolhat tartalmasabb életháttérrel a szenvedő-felszabaduló hősök mögé. De Meier súlyos és fojtott mezzója jobban illik az Isoldék, Brünnhildék, sőt Ortrudok daklamációjához, mint Leonore klasszikus dallamíveire és harmóniavilágához. A magasságokban beszűkülő, másutt erotikusan színezett hang a Fidelio-álcát sem hitelesíti, így bohózatí figurává süllyesztheti az ösztönében csalatkozó Marzellinét. További zavaró körülmény, hogy a kitűnően ének-

lő finn Soile Isokoski erős és testes szopránja mintha egy Leonore szívéből-torkából szólna. Ha a két művészről szólama egymáshoz közel mozog, nem könnyű megkülönböztetni őket. A két basszista viszont „fordított” kiosztásban lép fel. René Pape az együttes egyik legfiatalabbja, s hiába teszi dolgát hibátlanul, ki hiszi el, hogy e puha és sima énekű Rocco Marzelline apja? Ellenben a koreai Youn nagyobb volumenű, zsirosabb orgánuma hamarabb idézné elének a földhözragadt foglárt, mint az Igazság megtestesült jelképét, a szabaddító minisztert.

Minden tiszteletünk az elmúlt évtizedek legsokoldalúbb tenoristájának, az 59. esztendőjébe lépő Domingónak! Lehet bírálni máig idegenes német kiejtését, frázisainak, legato-technikájának (e szölaból) kiütözhető latinus sajátosságait, mégis egyedül ő sugározza a beethoveni nagyságot és éthoszt: váltig ragyogó hangjának erejével, az őszinte odaadással, a lényegre törő alakítással. Kívüle csak a kellemes lírai tenor, Gura, és a kivált karakterénekesként meggyőző Struckmann vannak helyükön. Az utóbbinak ez az általam ismert legjobb szerepe, mindenképp sikerültebb a korábbi Orestesnél, s főként Telramundnál.

A karmester bevallottan a furtwängleri mélységekből igyekszik felszínre hozni látomásait. A zene lélegzése méltó a példaképhez, a formálás nagyszabású, ám nem igazán természetes. Az eksztázisra törekvő lendületet meg-megállítja a kiszámítottság. A Fidelio-fronton tehát a helyzet nem változott: a kozmikussá növekvő humanista himnuszért továbbra is Furtwänglerhez (Salzburg, 1950), szikárabb kiadásban Klempererhez (EMI) kell fordulnunk; aki pedig izgalmas személyes drámát is kíván, Fricsayt és Bernstein (mindkettő DG) hallgassa!

Uhrman György

A HUNGAROTON CLASSIC ajánlata

Mozart's Requiem
Budapest Symphony Orchestra
János Lelker

A HUNGAROTON CLASSIC ajánlata

István Vántus
István Vántus Sound Group
István Vántus

SIMON STANDAGE

Meglehetősen rendhagyó portré írására szántam el magam, amikor elvállaltam, hogy az angol régi hangszeres mozgalom talán legkiemelkedőbb hegedűs személyiségéről, Simon Standage-ról rendezem gondolataimat a Gramofon hasábjain. Standage szerencsére – lemezein túl – koncertező művészként sem ismeretlen a magyar közönség előtt, hiszen az elmúlt másfél évben három alkalommal is járt Magyarországon (azaz: Budapesten és Sopronban), s ezen vendégszereplései alkalmával a vele együtt fellépő hangszeres együttes az általam alapított és vezetett Orfeo Zenekar volt; az a megtiszteltetés is osztályrészemül jutott, hogy az utóbbi évek folyamán itthon és külföldön számos további alkalommal játszhattam vele kamarazenét és barokk zenekari műveket egyaránt. Semmiképpen sem tetszeleghetek hát az objektív kritikus szerepében, hiszen azt, akiről írok, immár öt esztendeje személyesen jól ismerem, mi több, barátomnak mondhatom, sőt az egyik olyan muzsikusként, akinek zenei attitűdje sok szempontból feltétlenül példaértékű számomra. Mindent azért tartom szükségesnek előrebocsátani, hogy az olvasó tudja, az írás, melyet kezében tart, vállaltan szubjektív lesz: precíz és elfogulatlan mérlegelés helyett (ha ugyan létezik ilyen) írója inkább azt szeretné e szűk terjedelem engedte határok között – részben saját maga számára is – összefoglalni, megmagyarázni és megfejteni, miért tartja olyan nagyszerűnek Standage zenélését.

Standage fiatalon kezdte hegedűs tanulmányait, de először a zenetudományi pálya felé vonzódott, s négy évig Cambridge-ben a zenetudományi fakultásra járt. Itt ismerkedett meg az angol régi zenei mozgalom két fontos úttörő személyiségével, Christopher Hogwooddal, és a fiatalon elhunyt, ragyogó furulyással, David Munrow-val; John Eliot Gardinerrel való ismeretsége még régebből származik. A zenetudomány helyett azonban végül mégiscsak a hegedülés mellett döntött, s néhány évre a Holland Kamarazenekar tagja lett. Itt találkozott azzal a Szymon Goldberggel, akit máig egyik példaképeként említ: Goldberg Flesch-tanítvány volt, s nem kisebb személyiség, mint Furtwängler felkérésére lett a Berliini Filharmonikusok koncertmestere. A Hollandiában töltött időt két sorsdöntő amerikai év követte, posztgraduális hegedűtanulás Ivan Galamiannál, a század egyik legkiemelkedőbb hegedűtanáránál, aki (többek között például) Perlman, Zukerman és Sergiu Luca mestere is volt. Angliába visszatérve különböző modern hangszeres zenekarok tagja, s az Angol Kamarazene-

kar második koncertmestere lett; 1973-tól pedig (majd húsz évre) az immár régi hangszeres együttes, az English Concert koncertmestere is. Trevor Pinnockkal közösen irányították a menet közben világhírűvé vált együttest, s a DG-vel kötött szerződés rengeteg, széles körben ismert felvétel készítését tette lehetővé: mindenképpen illő megemlítenünk közülük a Grammy-díjat nyert *Négy évszak*-lemezt. (Időközben néhány évig – épp a döntő ponton – koncertmesterként volt jelen Gardiner hangszeres együttesében, amikor annak tagjai – a kezdetben modern hangszereket használó Monteverdi Zenekarból – régi hangszeres Angol Barokk Szólistákká alakultak át a 70-es évek legvégén. Az ekkortájt az Erato számára készült néhány Gardiner-lemez – Händel Op. 3-as koncertói vagy még inkább a *L'Allegro, il Penseroso ed il Moderato* filozofikus oratórium – hegedűhangzása egyértelműen tanúsítja Standage jelenlétét.) Az English Concerttól Standage 1990-ben vált meg, megalapítva saját zenekarát, a Collegium Musicum '90-t, melynek vezetésén „osztozik” Richard Hickox-szal; amikor karmestert igénylő műsort játszanak vagy vesznek fel, általában Hickox dirigál. Világhírű lett 1981-ben alakult régi hangszeres vonós-negyese, a Salomon Kvartett is – elsősorban Mozart és Haydn műveinek interpretációi által –, s az egész világra kiterjedő tanári és zenekar-vezetői tevékenységének még felsorolására is szűk lenne a rendelkezésre álló hely. Az English Concert utáni periódus alatt néhány évig Hogwooddal együtt irányította az Academy of Ancient Music-ot: ekkor vette fel ezzel a zenekarral Mozart hegedűversenyeit – ezen albumot néhány éve én is méltattam a Gramofon hasábjain. Én magam – az Orfeo Zenekar néhány tagjával együtt – 1994 őszén Drezdában ismerkedtem meg vele, mint a posztgraduális stúdiumokat kínáló Régi Zenei Akadémia professzorával: innen datálódik szakmai kapcsolatunk, mely az utolsó években, nagy örömmre, rendszeres együtt zenéléssé vált.

Mint ebből a vázlatos életrajzból is kiténik, Standage esetében olyan zenésről van szó, aki a legmagasabb szintű, ám „hagyományos” zenei ta-

nulmányok elvégzése után, logikus úton jutott el a historizmusig s a „rég-i” hangszer (esetében egy 1685-ös építésű eredeti Grancino, illetve egy modern építésű Stradivari-kópia) használatáig. (Számos harcos-szektás „régizénész” számára tevékenysége épp ezért a priori kritika tárgya: szerintük – például hegedűtartása vonatkozásában – nem elég „autentikus”; nem is igazi barokk hegedülés, amit csinál, nem eléggé „szabad” ritmika-ilag játéka... E mélyértelmű megjegyzések megalapozottságáról, ha lehet-séges, inkább nem nyilvánítanék véleményt.)

Nemzetközi ismertségét elsősorban az English Concert-korszaknak – mely világszerte a régi zenei lemez hullám csúcsideje is volt – köszön-heti; jelen írásomban azonban inkább az ezt követő évek (azaz az elmúlt évtized) termésével kívánok foglalkozni, abból egy-egy jelentősebb felvé-telre szeretném felhívni a figyelmet. A Solomon Kvartett a Hyperion, míg a Collegium Musicum '90 a Chandos exkluzív együttese; e két, jellegzetesen angol lemez cég hasonló profil képvisel, melynek a régi zenei előadásmód döntő pontját képezi. Mind a vonósnégyes, mind a kamarazenekar eseté-ben elmondható, hogy Standage visszafogott, ám mégis markáns szemé-lyisége a döntő: a vonósnégyes-irodalom (legalábbis Haydn és Mozart ese-tében) felettebb „prímcentrikus”, míg a kamarazenekar első felvételein főleg Standage által játszott szólós versenyművek szerepeltek.

A Hyperion-féle Haydn-vonósnégyesciklus felvétele legalább egy évtizede tart, és a sorozat (tudomásom szerint) máig nem teljes; igaz, nem is min-dennapi nehézségű a feladat. Az angol zenei világ igen szigorú munkakö-rülményeit ismerve is hátborzongató belegendolnunk abba, amit a Haydn-CD-k kísérőfüzetei (háttoldalukon) diszkréten közölnek: egy-egy kvartett felvétele rendre egyetlen nap alatt készül el a stúdióban! Azaz csak a példa kedvéért: az Op. 20-as hat „Nap”-kvartett kétleményi – nem akármilyen nehézségű – anyaga tehát pontosan hat nap alatt lett rögzítve. Az eredmény lebilincselő: a *D-dúr „Nap”-kvartett* variációs d-moll lassú tétele ugyanúgy lélegzetének visszafojtására kényszeríti a hallgatót Standage sallangmentes, nemes játékaival, mint például *G-dúr kvartett* (Op. 77, No. 1) mindent elsöprő fináléja. Feltétlenül érdemes birtokolni Mozart-kvintettelemzőket is, mely a *g-moll vonósötös* számomra egyik legmegin-dítóbb olvasata: az előadás legfontosabb erényeként a spontaneitást emel-ném ki, mely rendkívüli zenei érzékenységen alapul.

A Collegium Musicum '90 elsősorban barokk zenét játszik, bár fontos vállalkozásuk Haydn miséinek felvételciklusa is, Hickox vezényletével. Telemann-sorozatok első lemeze a „La Changeante” címet viseli: érde-kessége – sok egyéb mellett például – az a basszus kíséret nélkül, csupán négy hegedűre írt *G-dúr* versenymű, melynek felvételén Standage együtt hallható azzal az Andrew Manzéval, aki talán legkiemelkedőbb tanítvá-nyának tekinthető, s akinek individuális és új játékmódját Standage sok-szor (például a vele 1998-ban készült Muzsika-interjúban is) méltatta. 1996-ban megjelent egyik újabb Telemann-lemezük („Music of the Na-tions”) tartalmazza a szerző két *chalmereau*-ra (azaz a klasszikus kor klarinétjának barokk ősére) írt d-moll versenyművét, valamint egy nem kevésbé egzotikumnak számító *G-dúr brácsaversenyt* is, természetesen Standage előadásában. Händel-repertoárjukból említésre méltó az *Apol-lo e Dafne* című, közel háromnegyed órás kantáta felvétele Nancy Argen-ta szépséges szólójával, valamint az Op. 6-os *12 concerto grosso*, mely-nek sajnos csak első kötetét volt módomban megismerni, de annak alap-ján nagyon várom a következővel való találkozást. Nyilván – a piac tör-vényszerűségei miatt – soha nem lesznek olyan ismert felvételek, mint a DG-English Concert páros albumai, ám amit azokban sokan elsősorban szerettünk (azaz a Standage-féle lendületes hegedűjátékot és együtthang-zást), azt e Händel-lemez például (számomra) az előzőknél nagyobb meggyőző erővel képviseli.

A Collegium Musicum '90 lemezre veszi Albinoni oboa-kettősversenyeit és vonóscsereket is (Anthony Robson és Catherine Latham szólójával), s az első kötet alapján erről is csak jót mondhatok: magas színvonalú, legin-kább szórakoztató zene, átgondolt és lendületes előadásban. Egyik legko-

rábban készült lemezükön Standage Bach, Vivaldi és Bonporti hegedűversenyeket játsza: a többé-kevésbé ismeretlennek mondható Bonporti – akit Bach bizonyítottan tanulmányozott, sőt: nagyra becsült – koncertójának lassú tétele igazi varázslat. Egy recitativo accompagnatót hallunk, mely tudvalevőleg vokális műfaj, ám itt az énekhang szerepét a szólóhegedű tölti be – dallamvonalát Standage utánozhatatlan finomsággal előadott, „suttogó” futamai díszítik –, míg a zenekar harmóniai komoly gondolati mélységet sejtetnek ebben a néhány percnyi kompozícióban. (Érdekes játékot kínál a hallgatónak annak találgatása, vajon mi lehet az elhangzó „mű” szövegének tárgya? Szerelmi vallomás, az életről való lemondás, vagy esetleg Krisztus szenvedésének misztériuma?) E mű mellett két Bach-csembalóverseny hegedű-ösverziója, valamint egy hírhedt virtuozitás Vivaldi-concerto hallható a lemezen, melyet mindenkinek ajánlok: az első látásra mehökkentő műsor-összeállítás a CD néhány meghallgatása után sajátos, izgalmasan gondolatébresztő egészszé kerekedik. Új fényben megvilágítva engedi látnunk éppúgy a vokális és hangszeres nyelv egymáshoz való viszonyát a 18. század első harmadában, mint az instrumentális zenei kifejezés extrém módon virtuóz vagy éppen tüntetően egyszerű eszközválasztékát.

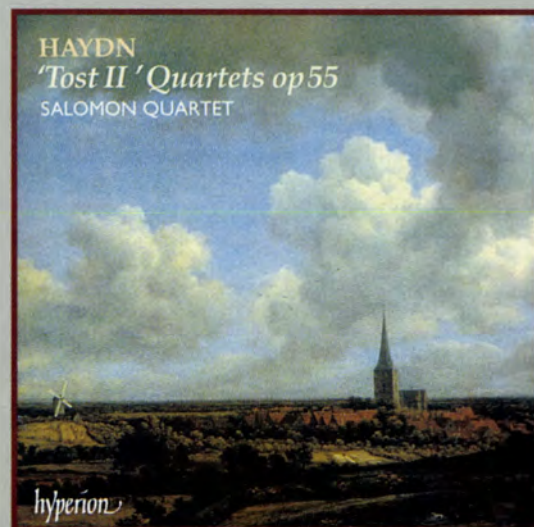
Ha már a virtuozitásnál tartunk: feltétlenül érdemes néhány szót szentelni Jean-Marie Leclair személyének, aki a 18. század legnagyobb francia hegedűművésze volt, s kinek kompozícióihoz Standage különlegesen vonzódik. Leclair fiatal korában a torinói opera francia balettmestere volt, s az így keresett pénzt Somis-tól (Corelli egyik legfontosabb tanítványától) vett hegedűórákra költötte. Mindezt azért nem érdektelen megemlíteni, mert e szerző élete példázza talán a legjobban a 18. századi érett európai barokk olasz és francia „ízlések újraegyesítésének” esztétikumeszmenyét; márpedig Standage hegedülésének erényei – olaszosan virtuóz technika és áradó hang, mely franciásan táncos eleganciával párosul – remekül megfelelnek ennek a kettősségnek. Nem utolsósorban: Leclair – Standage találó megfogalmazása alapján – a teljes zenetörténet alighanem legmagasabb szintű hegedűvirtuóz-zeneszerzőjének mondható; koncertóinak és szonátáinak némelyike Paganinihez méltóan virtuóz és változatos vonásnemeket, valamint félelmetesen pontos balkéz-technikát és akkordjátéktudást követel, ám ez a hangszeres tűzijáték soha nem válik öncélúvá, mert mindig hallatlan zenei találékonysággal és ízléssel párosul. E szomorú sorsú szerző 1764-ben, Rameau-val azonos esztendőben – vele ellentétben azonban szegénységben, sőt tragikus körülmények között (gyilkosság áldozataként) – halt meg; igazi újrafelfedezésével máig adós az előadótörténet. Standage szá-

mos Leclair-lemeze közül itt most személyes kedvencemet említeném; a hegedűverseny-sorozat első kötete négy koncertót tartalmaz, kettőt-kettőt az Op. 7-es, illetve 10-es ciklusból. A lemezt záró *e-moll hegedűverseny* (Op. 10, Nr. 5) minden tétele felejthetetlen zene: általában e (némi melankóliát sugárzó) hangnem – véleményem szerint – rendkívül jól illik Leclair tollára, s ebben a szerző egyetlen *tragédie lyrique*-jének (*Scylla et Glaucus*, 1746) e hangnembeli tételeit ismerők is, remélem, egyetértenek majd velem. Az *e-moll* – rendkívül virtuóz szolista-játékot igénylő, szinte radikális, ám egyben valamiképpen fanyar, kissé rezignált hangulatú – szélső tételek földöntúli G-dúr Largót ölelnek körül: a szóló Leclairnek oly kedves, kettős fogásokban gazdag játékmódja (melyet egyébként szerzőnk honosított meg Franciaországban) olykor elképesztő diszsonanciákat hoz létre a kísérettel. E hatnyolcados, lassú tánclüktetésű tétel az egyik olyan csepp, mely Leclair egész világának tengerét magában foglalja, zenei ihletettségben itt semmivel sem maradva el a zseniális kortárstól, Jean-Philippe Rameau-tól.

Összefoglalásként: Standage mindig tökéletesen tudatában van az általa játszott művek lényeges pillanatainak – beszélgetéseink alkalmával újra és újra rá kellett döbbenjek: azt a hihetetlen mennyiségű zenei anyagot, melyet eddigi élete folyamán már előadott, teljes egészében képes volt – ha kellett, zenetudósokat megszégyenítő mélységű zenei analízisen keresztül – megérteni. Ugyanakkor interpretációjában e tudás bizonyítása soha nem kerül előtérbe: a szerzők szellemvilágát mély alázattal megközelítve, hallatlan találékonysággal mindig ott és annyit mutat fel a művek struktúrájából, amennyit az előadás adott pillanata zeneileg megkövetel. Azaz tud és mer improvizálni: fölényes zenei és technikai megalapozottság birtokában ez számomra a legnagyobb dolog, amit előadóművész adhat. Végezetül egy személyes emlék: egyik legutóbbi közös koncertünkön, Mondonville *g-moll szonátájának* előadásakor – az utolsó tétel legvégén, a döntő pillanatban – olyan elementáris erejű zenei gesztussal lepett meg, amelyet én még hangversenyen kamarazenélve soha nem tapasztaltam; hatása alatt alig tudtam befejezni a tételt, pedig igazán nem volt már sok – mintegy 6-7 ütemnyi – hátra belőle. (Amennyiben akad ezen írás olvasói között olyan, aki jelen volt a hangversenyen, úgy hiszem, tudni fogja, melyik részre gondolok.) Ha lehet, sok ilyen élményt szeretnék még átélni; ezt elfelejteni pedig soha nem fogom.

Vashegyi György

A Hyperionnál és a Chandosnál megjelenő Simon Standage-CD-k magyarországi forgalmazója a Karsay és Tsa.

A 950 ÉVES BUDAPESTI BELVÁROSI FŐPLÉBÁNIATEMPLOM ZENEI ÉVSZÁZADAI

A budapesti **BELVÁROSI FŐPLÉBÁNIATEMPLOM** Magyarország egyik legkiemelkedőbb építészeti és kultúrtörténeti emléke, falai kétezer év történelmét idézik.

A „**CONTRA AQUINCUM CASTRUM**” római erőd maradványaira épült templomról a legkorábbi írásos emléket a „**GESTA HUNGARORUM**” őrzi, amely szerint az 1046-ban vértanúságot szenvedett Gellért-püspök holttestét e templom falai alatt helyezték el. A román templomot a XV.

század elején gótikus stílusban átépítették, ekkor épült a mai szentély. A szentély oldalfalában található mihrab-fülke tanúsága szerint a törökök a templomot mecsetként használták. 1725-ben barokk stílusban bővítették és ekkor keletkezett az egységes teret kiegészítő barokkosan átépített gótikus kápolnasor.

A templom kimagasló képzőművészeti értékei között kiemelt érdeklődésre tarthat számot az a két gyönyörűen faragott reneszánsz szentség fülke - pastoforium - , amelyek egyikét 1506-ban a templom plébánosa, Nagyrévi András készítetett, a másik szentség fülke 1507-es évszámmal Pest városának ajándéka volt.

A Plébániatemplom szellemi rangját jelzi, hogy 1211-ben Endre király lánya - a későbbi Szent Erzsébet - itt tartotta eljegyzését a thüringiai örgróf fiával és nagy királyunk, Mátyás gyakran látogatta a templom Zsigmond király által építtetett gótikus oratóriumát.

Valószínűsíthető, hogy Pest városának első templomában a kezdeti időktől magas színvonalon művelték az egyházi zenét. Az első erre vonatkozó megbízható dokumentum több mint 300 évvel ezelőtt íródott, így a templom ma is működő zenei együttese **három évszázados műltra tekinthet vissza.**

A Plébániatemplom karnagyai, kántorai a kor gyakorlatának megfelelően zeneszerzők is voltak, műveik nagy részét megőrizte a kórus kottatára, ez a javarészt feldolgozatlan zenei anyag több alkalommal értékes zenetörténeti kutatások forrásául szolgált és szolgálhat a jövőben is.

A karnagyok sorában először meg kell említenünk **Czibulka Alajos** nevét, aki 1801-ben a Belvárosi Főplébániatemplom falai között dirigálta „**Mozart: Requiem**” - jének magyarországi bemutató előadását.

A Plébániatemplom kétségtelenül legkiemelkedőbb muzikus személyisége a múlt század zeneóriása, **Liszt Ferenc** volt.

A Plébániatemplom akkori plébánosa, Schwendtner Mihály apát tiszteletteljes invitálásának köszönhetően Liszt Ferenc gyakori és szívesen látott vendége volt a plébániának, amelynek falai között számos matiné hangversenyt adott. Ennél is jelentősebb volt azonban az a tevékenység, amelyet Liszt karmesterként fejtett ki a templom kórusán, több alkalommal dirigálta saját műveit, a

„**Missa Choralis**” - t, a „**Koronázási-misét**” és bemutatása után néhány nappal az „**Esztergomi-misét**” is. „**Via Crucis**” - című alkotását a templom akkori karnagyának, Engesszer Mátyásnak ajánlotta, akinek váratlan halála meghíúsította a zseniális Keresztút bemutató előadását. A bemutató előadás több évtizedig váratott magára, 1936-ban Harmat Artúr dirigálta a megkésett ősbemutatót.

Harmat Artúr a XX. századi magyar egyházzene és kóruskultúra legjelentősebb egyénisége 1922-től 1938-ig volt a Belvárosi Főplébániatemplom karnagya.

Egyházkarnagyi munkásságával új alapokra helyezte a magyar egyházzenei gyakorlatot, a

preklasszikus mesterek, Liszt Ferenc és a kortárs magyar egyházi zeneszerzők műveinek bemutatásával máig élő hagyományt teremtett, amely mind a mai napig meghatározza a Plébániatemplom zenei életének irányvonalát.

A II. világháború befejezéséig a Belvárosi Főplébániatemplom Budapest polgármesterének kegyúri temploma volt. Az előljáróság fontosnak tartotta a templom nagy múltú zenei hagyományainak ápolását, ezért az egyházi zenét a Főváros által jól megfizetett, professzionális muzsikusból álló zenei együttes szolgáltatta. A II. világháború után ez a támogatás természetesen megszűnt, de lelkes karnagyok és muzsikuskok áldozatos munkájának köszönhetően a templom egyházzenei hagyománya nem szakadt meg, az ősi Plébániatemplom zenei élete mind a mai napig reprezentánsa a magas színvonalú magyar egyházi zenének.

Harmat Artúr után a templom zenei életének meghatározó egyénisége volt **Virágh Endre** orgonaművész, karnagy, aki 1960-tól 1999-ig, haláláig töltötte be a Plébániatemplom karnagyi állását. Virágh Endre a budapesti Zeneakadémia Egyházkarnagyképző szakán Harmat Artúr, Bárdos Lajos és Werner Alajos növendékeként diplomázott, orgona tanulmányait és orgonaművész-tanári diplomáját Pécsi Sebestyén növendékeként szerezte. Egyházkarnagyi tevékenysége során a nagy előd, Harmat Artúr szellemi irányvonalát követte és fejlesztette tovább, a hagyomány őrzés mellett fontosnak tartva a maradandó művészi értékeket hordozó kortárs

magyar egyházzenei alkotások bemutatását és folyamatos előadását. Karnagyi munkáját fia, **Virágh András** folytatja, s a zenei szolgálatba bekapcsolódott az unoka is, **Virágh András Gábor** harmadik generációs egyházzeneszként látja el a Plébániatemplom orgonista feladatait.

A BELVÁROSI FŐPLÉBÁNIATEMPLOM 950 éves történelmi múlt és gazdag szellemi örökség hordozójaként fővárosunk jelentős kultúrtörténeti helyszíne.

A templom zenei együttesének szolgálata minden évben szeptember első vasárnapjától június utolsó vasárnapjáig tart, ezen időszak alatt minden vasárnap és az egyházi esztendő valamennyi jelentős ünnepén tölti be egyházzenei funkcióját. Vasárnaponként a 10 órás latin nyelvű szertartások keretében megszólalnak századunk jeles magyar zeneszerzőinek - **Kodály Zoltán, Harmat Artúr, Bárdos Lajos, Lisznyai-Szabó Gábor, Halmos László** - alkotásai, valamint kortárs szerzők - **Koloss István, Hidas Frigyes, Nagy Olivér** - egyházzenei kompozíciói.

Liszt Ferenc emléke előtt tisztelegve minden évben elhangzik a Mester négy miséje és október hónapban megszólalnak orgonaművei. A hagyományörzés gyakorlatához híven november 2-án, Halottak napján Mozart Requiem-je, nagyböjt utolsó keddjén Bach János-passiója, Nagypénteken Liszt Via Crucis-a, Húsvétkor Haydn Nelson miséje, Pünkösöd vasárnap pedig Beethoven C-dúr miséje kerül előadásra.

Július és augusztus hónap vasárnapjain orgonaestek gazdagítják a plébániatemplom kulturális kínálatát. Meg kell említeni, hogy **Bárdos Ferenc** kanonok plébános úr zenepártoló lelkesedésétől indítva, az egyházközség és a főváros jubileumi esztendejére az orgona felújítást nyert és napjainkban ez Budapest legmodernebb és egyik legszebb hangú orgonája.

Budapest legősibb templomának nagy múltú és jelen kori zenei élete a magyar kulturális örökség szerves része, tevékenységével méltó módon reprezentálva az évszázadokon átívelő magyar szellemiség kisugárzását a művelt világ egyetememes kultúrtörténetében.

Roby Lakatos és zene

Roby Lakatos nagy hegedűs, és zenekarában kiváló muzsikuskok játszanak. A Deutsche Grammophonnál megjelent lemeze ezt egyértelműen bizonyítja. Lakatos zenészdinasztia sarja, felmenői között találjuk a híres Bihari Jánost is, szinte predesztinálva volt, hogy zenész legyen. A muzikus cigányoknál szokás, hogy már az egészen apró gyerekeknek kezébe adják édesapjuk hangszerét, és szolfézszt, zeneelméletet hanyagolva, megtanítják őket zenélni. E muzikuscsaládok legtehetségesebb gyerekei hamarabb játszanak Brahmsot, mint mielőtt kottát látnának. Persze előbb-utóbb a szolfézsra is sor kerül, de már akkor magabiztosan uralják a hangszeret. Roby Lakatos annak a generációnak a tagja, amely megtapasztalta a magyar kávéházi-éttermi muzsika hanyatlását.

A fizetőképes kereslet megcsappanása a nyolcvanas évek elejétől egyre inkább rá-

**Roby Lakatos
and his Ensemble
Live from Budapest
Deutsche Grammophon**

Roby Lakatos – hegedű
Bóni László – hegedű
Németh Oszkár – bőgő
Bangó Ernő
– cimbalom, gitár
Cséki Kálmán – zongora

szorította az éttermek tulajdonosait, hogy megváljanak a kiadást jelentő zenekaroktól. A műfaj sorvad, de ez Lakatosnak in-

kább erőt adott, új utakat keresett és talált, így lett végül világhírű hegedűművész. Az 1999-ben a Thália Színházban

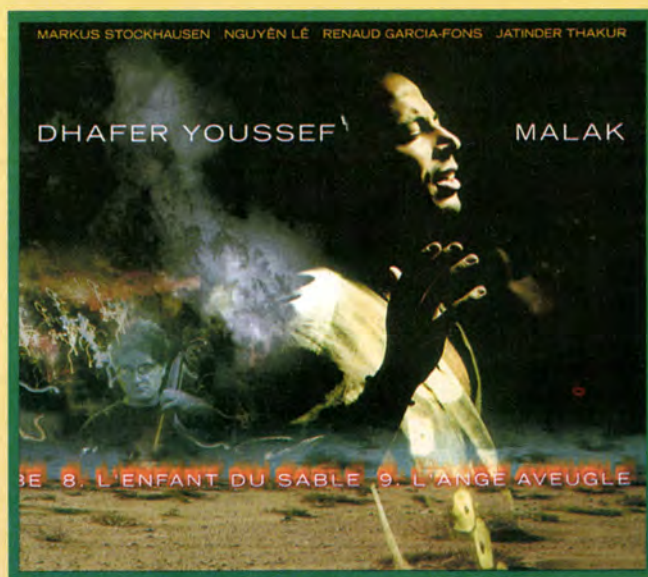
Dhafer Youssef

Atunéziai származású, Bécsben élő énekes és oudművész Dhafer Youssef Malak című albumán hazája szufi hagyományokban gyökerező zenéjét ötvözi a jazz és az észak-indiai klasszikus zene elemeivel, kiváló zenésztársak segítségével. Kétségtelenül érdekes és sokszínű kísérlet, mely a közreműködő zenészeknek éppoly tág teret enged, mint a kompozíciók többségét jegyző szólistának. A világzene viszonylagos szabadságával élni nem könnyű feladat, a mértéktartás fontos szempont a különféle hatások egységbe foglalásakor. Dhafer Youssef főként a hangszerelés területén kalandozik túlságosan messzire, s így az amúgy gondosan kiérlelt számok olykor képtelenek összeállni szerves egészé. Nagyban köszönhető ez Nguyen Lé agyoneffektezett elektromos gitárjának, mely a Derballah című kompozíció varázslatos énekszólámát, Dhafer Youssef lágy hangját – kis túlzással – egy autópálya zajaival társítja.

**Dhafer Youssef
Malak
Enja Records**

Dhafer Youssef – oud, vokál
Markus Stockhausen
– trombita, flugelhorn
Nguyen Lé – gitár,
synthgitár
Renaud Garcia-Fons
– bőgő
Deepak Ram – bansuri
Lantos Zoltán – hegedű
Achim Tang – bőgő
Jatinder Thakur
– tablá, dholak
Patrice Héral
– dob, ütőhangszerek
Carlo Rizzo – tamburin

(Ha itt is Lantos Zoltán játssza finom hegedűkíséretet, egészen más volna az összhatas.) A hangszerelésen kívül néha a csapongó, hosszadalmas hangszerszólók

fárasztják a hallgatót, de ennyiben ki is merülnek az album hibái.

A Malak legjobb pillanatai azok, melyekben létrejön az egyensúly az alkotórészek kö-

k a r a

rögzített koncert teljes spektrumát bemutatja Roby Lakatos zenei világának. A dzsessz azonban minden egyes darabban jelen van még akkor is, amikor klasszikust játszik. A koncerten sok műfajban megmutatták tehetségüket Lakatos és zenésztársai. Elhangzott saját szerzemény, amelybe a kávéházi cigánymuzsika hagyományos fordulatait építette be Roby Lakatos egy nagy ívű kompozícióba (Symphony „The Bird in the Dust“), orosz és moldáviai népzenei feldolgozások, Liszt- és Johann Strauss-darabok és a nagy példakép, Django Reinhardt szerzeményei. A virtuóz hegedűjátékot a zenekar invenciózus muzsikája kíséri. A hangszerelésben is új utakat kereső Roby Lakatos leginkább a Hubay csárdás, a Hullámzó Balaton tetején feldolgozásával lephette meg a Thália közönségét, igazi remekmunka, akárcsak a lemez többi darabja.

Herczeg Béla

zött, s a számok többsége szerencsére ilyen. Ezek közül is kiemelkednek a duóban előadott dalok, így Renaud Garcia-Fons és Dhafer Youssef közös szerzeménye, a nyitó Tarannoum és a Jatinder Thakurral előadott Eklil, melyben bebizonyosodik, hogy az oud és a tablá milyen remek „beszélgetőtársak”. A több zenész közreműködésével eljátszott számok között a jazzes lüktetésű Jito & Tato és a nyugodt L'Enfant Du Sable tűnik a legjobbnak. Az előbbi elsősorban Deepak Ram és Lantos Zoltán kiváló szólója miatt említésre méltó, az utóbbi pedig a zenészek által különbözőképpen intonált, egymásnak adogatott vezérmotívum, illetve a tamburin (amit Carlo Rizzo az indiai kanjirához hasonló módon szólaltat meg) és a tablá összjátéka miatt emlékezetes. A ritmusszekció és Markus Stockhausen mindvégig alázattal, kiválóan játszanak, Dhafer Youssef hangja és oudjátéka is káprázatos. Finom, érzékeny zene.

Harmati Gábor

Wimme

Wimme
Gierran

RockAdillo Records - Indigo

Wimme Saari – ének

Tapani Rinne – fafúvósok, billentyűsök, ütőhangszerek

Jari Kokkonen – billentyűs hangszerek, programok

Matti Wallenius – ukulele, mandolin

Pauli-billentyűs hangszerek, programok

km.: Kajasto – billentyűs hangszerek

Samiland, vagyis Lappföld zenéje ritka vendég erre felé. Wimme Saari a lapp sámánizmusból eredő archaikus, eredetileg kíséret nélküli, a félhangokat mellőző pentaton skálakon alapuló (részben torok-) ének, a yoik háromféle dialektusából az északi, ún. luohi stílust műveli. A dalok rendszerint egy természeti jelenséget, embert vagy állatot jelenítenek meg, írnak le, a sámánizmusból adódóan átlényegült, egyszerű előadásmódban, sok improvizációval.

Egy másik ritkaság: az elektronika intelligens és izléses (a borítóhoz illő) felhasználása, ami a finn RinneRadio nevű csapat közreműködésének köszönhetően soha nem tolaikodó, a dobprogramokkal kiegészített ütőhangszerek repetitív ritmusai ötletesek, az effektek szépen kapcsolódnak a tradicionális előadásmóddhoz, mindvégig az emberi tényező uralja a zenét. Deep Forest-szindrómáról tehát szó sincs, a lapos megoldások teljes hiánya és a meghitt, baráti stílus különleges muzsikát eredményezett, mely az északi fényviszonyokra és emberekre jellemzően szélsőséges: egyszerre rideg és emberközeli, lehangoló, de a benne rejtőző finom humor (jó példája ennek a The Importance of Moss, „A moha fontossága” című dal) mégis jókedvre derít. Tapani Rinne finom, néha jazz közeli, máskor a kortárs komolyzenéből töltekező szaxofon- és klarinétjátéka, Wimme énekmódja és a lapp nyelv érdekes hangzása páratlan élményt nyújt.

Unikum ez az album, az egyik legjobb, amit az utóbbi időben hallottam.

Harmati Gábor

Szabó Sándor

Szabó Sándor
Echolocation I.
Szerzői kiadás

Szabó Sándor – elektromos gitár
Major Balázs – dob és ütőhangszerek
km.: Lantos Zoltán – elektromos hegedű

Szabó Sándor, a gitárvinát és akusztikus gitárjait félretéve, ezúttal az elektromos gitárok és a mesterséges terek birodalmába kalauzolja a hallgatót. Megfogalmazása szerint „az Echolocation egyike a legelső zenei albumoknak a világon, amelyben processzorral szimulált külső terek hallhatók”. Kísérleti zenéről van tehát szó, amely a virtuális terek különböző lehetséges fajtáit igyekszik feltérképezni a zene és a legmodernebb elektronika, térszimulátorok és multieffekt-processzorok segítségével. Szabó a térérzet megteremtésének rendeli alá a zenét, így az albumon végig szellős, lebegő gitárszólások és hangfoszlányok hallhatók, hihetetlenül változatos és újszerű gitárhangszíneken előadva (néhány számban a régi zenésztárs, Major Balázs a kompozíciókhoz illő, visszafogott és simulékony ütőhangszeres kísérettel), melyek a térrel való játéknak a legmesszemenőbbekig eleget tesznek. A variációk sokféleségét hallani kell, szavakba önteni szinte lehetetlen. Annyi azonban elmondható, hogy az Echolocation I. új fejezetet nyit az elektromos gitárjáték történetében, az instrumentum lehetőségeinek tágítása s a forradalmian új ötletek okán, melyek soha nem öncélú bravúrok, de mindig átsüt rajtuk egy alkotó ember erőteljes egyénisége. Az album műfajilag besorolhatatlan, én jobb híján (minden rosszízű felhangot mellőzve) a „Térzene” kategóriájában helyezném el, ebben pedig maximális pontszámot érdemel.

Tormay Egon

A világzene egyik üdítő színfoltja, a teljesen egyedi, letisztult hangzásvilágú Makám zenekar a Lovász Irénnel és Bognár Szilviával készített, magyar népdalátiratokat tartalmazó, SkanZen című lemezével méltóképpen ünnepli fennállásának 15 éves évfordulóját. Ennek kapcsán kérdeztük a zenekar vezetőjét, a zeneszerző Krulik Zoltánt.

Gramofon: Mi a SkanZen története? Hogyan jött létre az alkotás?

Krulik Zoltán: A történet zenészpályám kezdetéig, első quintetemig, a C. S. Ö. (Creativ Stúdió Öt) korszakig nyúlik vissza, amikor az emberek újra felfedezték a népzénet. Mindenki muzsikált, a városi mozgalom és a folklór egybefolyt, nem polarizálódtak annyira a különböző megközelítési módok. Mindez engem is megérintett, mivel másféle formában hallhattam a népzénet, mint az iskolában, illetve az addigi hagyományos feldolgozásokban. Új hang szólalt meg. Hangszeres darabokat kezdtem el komponálni, s a C. S. Ö. csirájában már tartalmazta a későbbi Makámot. Ezekben a kezdeti darabjaimban is érződött a különféle kultúrák (India, Balkán) hatása, s ez végigvonult az összes önálló Makám-lemezen – Közelítések (1988), Divert Time Into (1994), Café Babel (1997), a Part (1988), Skanzen (1999) –, még ha jellegükben különfélék voltak is. Az önálló itt arra vonatkozik, hogy volt két intermezzo a C. S. Ö. és a Makám között, a rövid életű Unicum együttes, mely részben a Gépfolklórból verbuválódott, majd a Kolindával közös korszak, mellyel a Makám és Kolinda (1982), az Úton (1983) holland kiadású s a Szélcsend után (1984, Hungaroton) című lemezeket jelentettük meg. A SkanZen dalainak a fele már a korai időktől kezdve bennem volt, csak az alkalmas „pillanatra” várt. Ez majd két évtizedig tartott, végül a Fonó Records támogatja az elképzeléseimet és a sors olyan kiváló előadókkal hozott össze, mint Lovász Irén és Bognár Szilvia. Nyáron már fesztiválokon játszottuk az anyag nagy részét, ám váratlan sugallatra augusztusban szinte az összes dalt áthangszereltem. Nagyon euforikus időszak volt, nemcsak a dalok, mi is felfris-

T A L Á L K O Z Á S

Krulik Zoltánnal,

A MAKÁM ZENEKAR VEZETŐJÉVEL

FOTO: PROMÓCIO

sültünk az új feladattól, s ezt rögzítettük a Fonó stúdiójában.

G: A lemez hangulatilag rendkívül egységes, ilyen szempontból talán az indiai műalkotásokhoz tudnám hasonlítani, amelyek egyetlen meghatározott alapérzést próbálnak felkelteni és fenntartani a mű befogadójában. Az egység, az összefogottság megteremtése vezérelte a népdalok kiválasztásakor?

K. Z.: Ezek a dalok a szerelemről, fájdalomról, szomorúságról, az el- és visszavágyódásról, a Teremtő felé fordulásról szólnak egy még archaikusabb létformában élő ember nyelvezetén. De nem a verbális tartalom volt a rendszerező elv – amint azt megérezte –, egy, a lemezen átvonuló egységes hangulati ivre fűztem a kompozíciókat. Dramaturgiáját tudatos szempontok (hangnemek, tempó, hangkészletek stb.) és természetesen az intuíció is befolyásolta.

G: A SkanZen cím egyfajta tudatos érték-megőrzésre való törekvést sugall...

K. Z.: Valóban, ez is egyik lehetséges értelmezése. A Zen szótagot pedig a szemlélődés, a meditáció fontossága miatt emeltem ki a címben. Bár az európai kultúrán nőttem föl, erősen vonzódok Kelet kultúrájához is, nemcsak azért, mert mi különösen sok szállal kapcsolódunk hozzá, hanem mert Kelet még számos olyan archaikus érték őrzője, amittől a nyugati ember elfordult, vagy ami-

ről elfeledkezett. Ez segíthet minket saját európai kincseink újrafelfedezésében is.

G: A zene jó néhány meglepő fordulatot is tartalmaz, ilyen például az Édesanyám című, ördögösfüzesi dal versközi távol-keleti dallama és a szájharmonika bluesos szólamai. Milyen visszhangja van a népzene autentikus módon játszó zenészek körében az efféle ötleteknek?

K. Z.: Autentikus népzenei körökben is nagyon jó a fogadtatása, s ebben semmi meglepő nincsen, hiszen aki foglalkozott népzenevel, tudja, hogy például az erdélyi zenészek muzsikája is mennyi stíluskeveredést mutat, ami persze egy hosszabb folyamat eredménye volt. A népzene ott gazdagodhatott, ahol más kultúrával tudott érintkezni és ezáltal megtermékenyülni. Nagyon sok múlt azon, hogy milyen elemeket társít, milyen hatásokból – s persze milyen érzéssel, illetve „beavatási fokon” – készíti el az ember a zene szövetét. A kérdéses dal egyébként 3/4-es, triolás lüktetésű kvázi blues, ezért sem éreztem mesterkéltnak a szájharmonika alkalmazását.

G: Nem gondolja, hogy egy mai városi ember számára szinte az egyetlen hiteles közelítési mód a népzenehez az átíratok készítése?

K. Z.: Úgy gondolom, mindenféle út helyes, az autentikus játékmódok megőr-

zése pedig különösen fontos, s itt most nemcsak a népzeneekre gondolok. A zenét nem szabad pusztán hanghordozókon tárolva megőrizni. A hagyomány továbbadásához elengedhetetlen az élő muzsika létezése. A magyarországi falvakban szinte teljesen kivesztek a népzenet játszó bandák, és Erdélyben s Moldvában is ez a tendencia. Szerencsére vannak egyre virágzóbb kezdeményezések, mint a különböző népzenei táborok, amelyek az eredeti helyszíneken próbálnak új életet lehelni a kiveszöbben lévő hagyományba.

Természetesen ugyanilyen fontos az „etno” felszívódása az élő muzsikába, és ennek számtalan példáját hallhatjuk a kortárs zenétől az avantgárd jazzen át az aktuális popzenéig. Alkotói kezekbe kerülve a kulturális keveredések rendkívül eredeti kombinációkat hozhatnak létre, ám a tradíciók szcientifikus és sokszor pusztán üzleties szemlélete hiteltelen, öncélú, dilettáns produktumokat kreál.

G: Milyen tervei vannak? A közeljövőben ismét a népzene forrásaiból merít a Makám?

K. Z.: Több elképzelésem is van, zeneszerzőként azonban nem programozom be magam. Nagyon sok minden jár a fejemben, több lemez ötlete is. Kortárs darabok bemutatói és egy vokális Makám-lemezt is tervezek össze.

G: Mi az együttes munkamódszere? A zenészek rendszerint kész anyagot kapnak?

K. Z.: Igen, elképzeléseimet kidolgozom, de környezetem jó ötleteit is beépítem, s az improvizációknak is teret hagyok, amit remekül oldott meg az új lemezen a free jazz felől érkezett szaxofonosunk, Grensó István. Mindenképpen tiszta, áttetsző, egyszerű zenét akartam.

Harmati Gábor

AZ ÉV JAZZLEMEZE GRAMOFON

Lectori salutem!

Ünnepi köszöntés jár az évfordulón az egyetlen magyar lemezkritikai szaklap előfizetőinek és olvasóinak, kitartó támogatásuk nélkül nem érkezhettek volna el a Gramofon az ötödik évfolyamához. A figyelmet ebből az alkalomból is a zeneművészet alkotóira szeretnénk terelni azzal, hogy – első alkalommal – meghirdetjük lapunk Az év lemeze díját először a jazz, majd még idén a klasszikus zenei termés nagyobb elismertetése érdekében.

Az 1999-es év a magyar jazzlemeztek tekintetében kiemelkedő volt: közel hatvan új produkció született magyar gyártásban. Lapzártakor, az új év első napjaiban még nem áll, nem állhat rendelkezésünkre teljes, tökéletesen pontos lista, hiszen az utolsó tavalyi produkciók még csak most érkeznek, de így is biztos, hogy ha piaci szempontból nem is mindenkinek, de művészeti szempontból bizonyára pozitív a mérleg. Erről a mellékelt lista bárkit meggyőzhet.

Bár a művészi teljesítmény nem mérhető úgy, ahogy például a sporteredmények vagy akár egyféle speciális szakmai tudás, meggyőződésünk szerint az ilyen díjak, mint amilyen a Gramofon Az év lemeze díja is, mégis be tudják tölteni azt a célt, amiért életre hívjuk. Lehet, hogy a verseny jellege inkább a sporthoz illik, de a figyelem éppúgy megilleti a muzsikusokat, mint a sportolókat. A filmesek Oscarja, az amerikai lemezipar Grammyje és egyéb szakmai és közönségsvavazások bizonyítják, hogy a művészeteket igenis előreviszi az ilyenfajta megméretetés. Ahogy mindig, úgy most is előrebocsátjuk, hogy nem mondunk, nem mondhatunk le értékítéleteink szubjektív jellegéről, de megpróbálunk esztétikai, művészeti és egyéb objektív szempontok alapján dönteni.

Életre hívjuk tehát a Gramofonban Az év jazzlemeze díjat a '99-ben készült magyar jazzlemeztek számára. Minden olyan lemezre érvényes szavazatot lehet leadni, amelyik magyar produkcióban készült tavaly. Ezenfelül, hiszen ez az első ilyen díj hosszú évek óta ebben a műfajban, kiterjesztjük ezt a kritériumot azzal, hogy a Gramofon 1999-es évfolyamában ismertett lemezek akkor is megszavazhatók, ha például 1998-as produkciós évszám szerepel rajtuk (a mellékelt listából ez is kiderül). Nem szavazunk viszont az ún. reissue kategóriában, tehát a lemezen vagy más hanghordozón már korábban megjelent felvételek újrakiadásait kizártuk. A lemezek között más megkülönböztető kategóriákat, stíláriák vagy egyéb szempontból elválasztó határokat felállítani felesleges. A jazz olyan nyitott műfaj, amely nem tűr semmilyen szegregációs törekvést. Ugyanebből a megfontolásból a world music műfaj improvizációs vonulata is szerepel ajánlati listánkon, de az egyértelműen folk- vagy népzenei lemezek már nem. Igaz ugyan, hogy nehezen lehet például az etnojazz és a dixieland művelőit ugyanolyan szempontok szerint megítélni, díjunk lényege azért egyértelmű az elnevezéséből: az év – legjobb, legszebb, legeredetibb stb. – lemezét szeretnénk megtalálni.

Természetesen a Gramofon kritikusai mellett – akik úgy szavaznak,

hogy ebből az alkalomból (újra) végighallgatják az összes lemezt – rop-pant kíváncsiak vagyunk az olvasók véleményére is. Olvasóink a lista alapján az e számunk utolsó oldalán található szavazólappal szavazhatnak. Hagyományainkhoz híven öt helyezést állapítunk meg. A legjobb lemez öt pontot kap, a második négyet és így tovább. Ezért tehát a sorrend nagyon fontos, de annak is érdemes szavazni, aki a listán csak az első két-három lemez helyezését tölti ki. Az összes helyezési számot összeadva hirdetjük ki az eredményt, melyet márciusi számunkban közlünk. A további részleteket a szavazólappal mellett találják.

De mi lesz a rovataink nagy részét kitevő külföldi lemezterméssel? Amint repertóriumunkból is kitűnik, a szüret itt is hatalmas, különösen az átlagos lemezvásárló pénztárcájához mérten. Ezért hosszas töprengést követően a kritikusok úgy döntöttek, hogy a hatalmas corпуст szűkítsük le a Gramofon által 1999-ben öt csillaggal méltott lemezekre, és itt is zárjuk a többségében már megjelent felvételek újrakiadásait. Kritikusaink szigorúságát jól mutatja, hogy ilyen lemezből összesen 18 van, bár „nagy nevek” ezenkívül is jócskán szerepeltek rovatunkban. Olvasóinknak sem lesz könnyű dolguk, amikor a szívüknek, fülüknek, ízlésüknek leginkább tetsző öt lemezt kell a fentiekhez hasonlóan rangsorolniuk. Jó lemezhallgatást!

A szerk.

ELŐADÓ	CÍM	KIADÓ, TERJESZTŐ	LAPSZÁM
Attacca	Etnoscope	BMM	'99/5
Babits Antal	Diaspora Ethno Tours	Szerzői	'99/11
Basa-Papesch Workshop	The Past Time	Periferic	
Battuta	Nünüke esete	BMM	'99/3
Black Smith Workshop	Childhood 'round 2000	BMC	'99/12
Blahó Attila Quartet	Bíborszív	BMM	
Bosambo Trio	Tongue-tied	BMC	
Budapest Ragtime Band	Grace and Beauty	Hungaroton	
CAE Trio	Iberia	CAE	'99/3
Cotton Club Singers	Vokálpatrióták	Geg	
Djabe		Gramy	
Dresch Quartet	Révészem, révészem	Fonó	'99/1
Dunai Tamás és a Budapest Dixieland Band	Akkordok	Szerzői	
Eichinger Band	Message from the Garden	Fonó	
ESP	Colours	BMC	'99/10
Fusio Quartet	Attitudes	Periferic	'99/11

ELŐADÓ	CÍM	KIADÓ, TERJESZTŐ	LAPSZÁM
Gadó Gábor	One Glimpse	BMC	
Gonda/Berkes	Képek, emlékek	BMM	
Grencsó	Fekete kenyér	KVB	
Kollektíva			'99/5
Hardline	Vol. 1	Szerzői	
Workshop			
Harkány bigband	No. 1	Szerzői	
HJTC + Fontana	First Time Together	BMC	'99/1
Hot Jazz Band	Plays Gershwin	Szerzői	'99/6
Hot Jazz Band	Plays Hungarian	Szerzői	
James/Szalai	Ragas of...	Fonó	'99/1
Kaltenecker Zsolt	Songs From the 20th c.	Szerzői	'99/12
Kaltenecker trió	Crossing	Warner	
Lajkó Félix	Koncert '98	Fonó	'99/2
Lakatos Orsolya	Felhők felett	BMM	
Lantos Zoltán	Mirrorworld	Fonó	'99/10
László Attila	Smart Kid	BMC	
Band			
Márkus T/Equinox	Three Trees	BMM	
Major Balázs	Betyársors	OctOpus	'99/3
Makám/	SkanZen	Fonó	
Lovász/Bognár			
Mazura János	I Let the Song...	Periferic	'99/6
Nagy Szabolcs	The Song...		'99/3
Nostalgia	Moonlight Serenade	Hungaroton	
Big Band			
Off Course	Street of Secrets	BMC	'99/12
Oláh Kálmán	Moments...	BMM	'99/3
Pleszkán Frigyes	Magic Hands	PCDM	'99/12
Power Of Soul	Power Of Soul	Fontrade/ HTSart	'99/1
Pozsár Eszter	Városi mesék	Fonó	'99/6
Silent Way	This Time	BMC	
Szabó Sándor	Echolocation I.	Tandem	
Szabados/	Jelenés	Fonó	
Roscoe Mitchell			'99/5
Szabados György	Az események titkos története/ Szarvassá vált fiúk	Fonó	
Szakcsi	Happen	9-es Műhely	
Lakatos Béla Jr.			'99/12
Szekszárd Jazz Q.	Classic Line	Pannon	'99/6
Téli Márta	Smiling	Bizart	'99/2
Tűzkő/Savoy	Tűzkő/Savoy	9-es Műhely	
Quintet	Quintet		'99/12
Take Four	Csárdáskirálynő	HTS	'99/1
Twin Lines Project	One From the Studio - One From the Stage	Periferic - Stereo	
Vázsonyi J. (Walker)	Step...	Szerzői	
Various Artists	Bori Jazz '98	CD Plant	
Various Artists:	Harmonica Anthology	Fonó	
Vukán	Plays Gershwin	CAE	
Vukán/Szakcsi	Fourehand	CAE	
Vukán/Szakcsi	Conversation	CAE	'99/3
Vukán/Szakcsi/ Balázs E.	Conversation Plus	CAE	'99/10

KÜLFÖLDI LEMEZEK AJÁNLATI LISTÁJA

(a kritikák időrendjében)

DECEMBER

Bill Frisell	The Sweetest Punch	Mercury - Universal
Joe Lovano	Trio Fascination, ed. one	Blue Note - EMI

NOVEMBER

Michael Brecker	Time is of the Essence	Verve - Universal
-----------------	------------------------	-------------------

OKTÓBER

Konitz/Swallow/ Motian	Three Guys	Enja - Varga
Benny Green	These Are Soulful Days	Blue Note - EMI

SZEPTEMBER

Tom Scott & L. A. Express	Smokin' Section	Windham Hill - BMG
------------------------------	-----------------	--------------------

JÚLIUS-AUGUSZTUS

Chick Corea & Origin	Change	Stretch/Concord - Karsay
Ruth Brown	A Good Day for the Blues	Bullseye - Mafioso
Makoto Ozone Trio	Dear Oscar	Verve - Universal
Branford Marsalis Quartet	Requiem	Columbia - Sony

JÚNIUS

Diana Krall	When I Look In Your Eyes	GRP/Verve - Universal
-------------	--------------------------	-----------------------

MÁJUS

Jim Hall/ Pat Metheny	Jim Hall/ Pat Metheny	Telarc - Karsay
Charles Lloyd	Voice In the Night	ECM - MCD
Fred Hersch/ Bill Frisell	The Songs We Know	Nonesuch - Warner

ÁPRILIS

MÁRCIUS

FEBRUÁR

Randy Weston	Khepera	Gitanes - PolyGram
--------------	---------	--------------------

JANUÁR

Burton/Metheny/ Corea/Holland /Haynes	Like Minds	Concord - Karsay
Brad Mehldau	Songs The Art of the Trio, Vol. 3	Warner
Christian Escoudé	A Suite For Gypsies	Gitanes - PolyGram

Chet Baker

Baby Breeze

• Verve – Universal •

Evekig gyűjtöttem az ilyen stílusú LP-eket. Baker, Gerry Mulligan és persze Stan Getz voltak a kedvenceim. Mindegyik tetszett a West Coast hűvösebb, visszafogottabb lélegzése, amit ellentétbe szoktak állítani az East Coast emocionálisabb, bluesosabb, úgy mond feketébb stílusával. Azonban az ellentétek vonzzák egymást, és nem is kell további különbséget tenni e két pólus között, mivel mindkettő szervesen hozzátartozik a jazz történéseihez. Mindkét iskolához zseniális alakok tartoznak, akik nemegyszer együtt is játszanak. Nos, Chet Baker az egyik ilyen zseni. Játéka mindig is meggyőző volt, magabiztosságot sugall annak ellenére, hogy a hangmagassága és -terjedelme miatt nem tartozik a virtuóz trombitások közé, de hát a mondanivalónak nem kell feltétlenül virtuozitás által megjelennie. Sok, a saját hangszerén virtuózan játszó zenész üres frázisokat pufogtató zenét játszik. A mindenki által elismert ellenpélda persze Baker, bár technikáját tekintve is

Chet Baker

csúcscorszakában volt 1964 novemberében, öt éves európai tartózkodás után visszatérve Amerikába. Izgalmas olvasmány az eredeti LP-hez (Baby Breeze, Limelight) fűzött alkotói kommentár: Baker a visszatérés ürügyén nagyon pontosan méri fel saját helyzetét a jazz aktuális vonulatai között, és azt is elárulja, hogy mióta ellopták a trombitáját, egyre jobban szereti a nehezebb, de izgalmasabb szárnykürtöt. Az általam eddig ismert lemezei közül ez a legélénkebb, talán a váltóhangszernek, talán a kvintett tenorszaxofonosának, Phil Ursónak köszönhetően. Mellette az egymást váltó zongoristák közül Hal Galper és Bobby Scott is besegített a kiváló main stream hangszerelésekbe. Tömören, egysegesen szól a zenekar, amelyben e lemez felvételétől kezdve Frank Strozier váltja fel Ursót (akinek a tavaly áprilisi számunkban ismertetett '54-es Chet Baker-lemezen is fontos szerep jutott). Ahogy mondani szokták, apait-anyait beleadnak ezek a kiváló zenészek a produkcióba. Chet Baker azonban nemcsak mint trombitás, hanem mint énekes is kedvencem. Itt nem a szomorú, ködös, őszi párizsi estétet idézi az énekhangja, hanem

egy kicsit a hollywoodi giccsbe hajló érzés lengi be a gondosan megválasztott énekes számokat. De ezt nem negatív értelemben mondom, mert hiszen ez a feeling is hozzátartozik Amerikához. Baker kísérőszövege utal is arra, hogy tovább kívánja fejleszteni énekstílusát. Rádásul ez az édeskés éneklés furcsa kapcsolatban van az általában bluesosan lüktető kísérettel. Az öt énekes szám közül, a Born to be Blue-ban és az A Taste of Honeyban ez az ellentét különösen érezhető. Az eredeti LP tíz darabja után a CD egy újabb Baby Breeze-kiadás és az I/We Had a Ball című LP egy-egy számával válik értékesebbé. Az új kiadás két kiadatlan alternatív felvételt is tartalmaz ugyanebből a sorozatból (I Wish You Love, Think Beautiful). Bármennyire is gondos kivitelű, szép a CD, hatalmas tévedés, hogy az utóbbi csak bő 4 perces. A CD-játszóm 12 percet és 27 másodpercet mért, igaz, leállásokkal, üvegfal mögüli beszéddel tarkítva, ami csak növeli a dokumentum értékét. A már említett frissessége miatt mindenki(d)nek nagyon ajánlom a lemezt.

Regály György

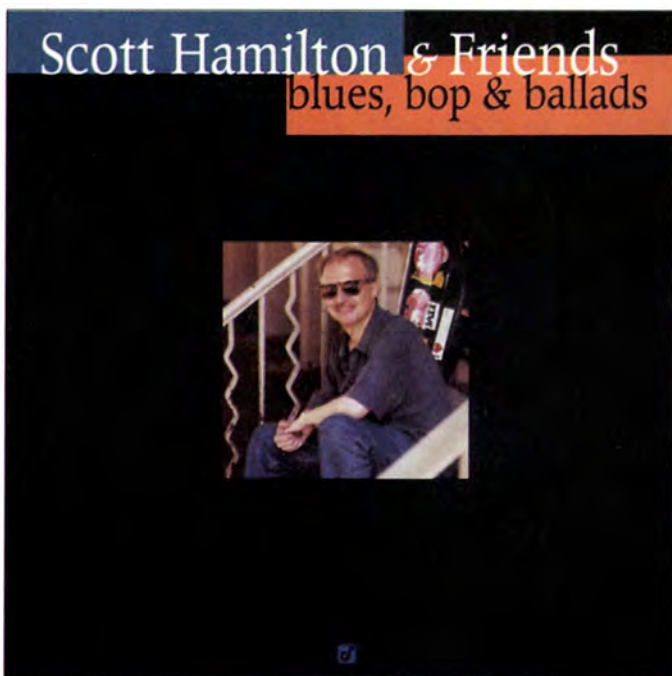
Scott Hamilton & Friends

Blues, Bop & Ballads

• Concord – Karsay és Tsa. •

Scott Hamilton lemezeiről írni őszintén szólva nem jelent különösebb kihívást az unikumokra éhes kritikus számára. Azok közé a muzikusok közé tartozik, akik nem szeretnek meglepetéseket okozni. Főleg standard anyagból dolgozik; a témákat áhítatos tisztelettel kezeli; szinte mindegyik improvizáció jól kiszámítható időben érkezik, bármelyik zenekartag legyen is a soros. S ez lemezről lemeze így megy: ő a Concord egyik legtermékenyebb művésze, a katalógusok szerint ez a harminchatodik lemeze. S csodák csodája, egy-egy újabb CD-je mégis megremegetti a szívet. Titka olyan egyszerű, mint lemezeinek a felépítése: ő korunk egyik legkonzervatívabb szólistája, aki fiatalkori eszményei jegyében játszik ma is. Dan Morgenstern, a Rutgers Institute of Jazz Studies igazgatója írja róla a lemez ismertetőjében, hogy az idős Roy Eldridge hívta fel a figyelmét a fiatal tenorszaxofonosra: Eldridge Providence-ben koncertezett, ott hallotta Hamilton játékát, s nem akart hinni a fülének, annyira emlékeztette a sound, a frazírozás a Ben Websterére. Ő hívta New Yorkba a fiatal embert, aki egyik-másik hasonló felfogású zenésztársát is magával vitte. Köztük volt Chuck Riggs is, aki azóta is Hamilton dobosa.

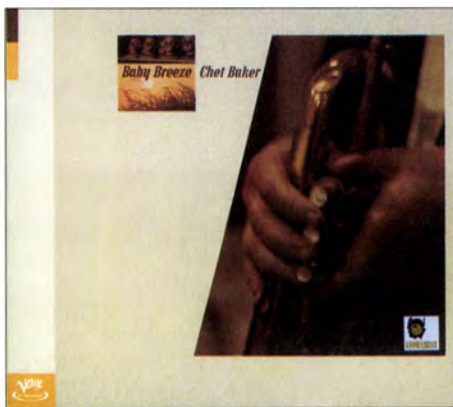
Scott Hamilton &

Scott Hamilton – tenorszaxofon
Greg Gisbert – trombita
Joel Hellery – harsona
Norman Simmons – zongora
Dennis Irwin – bőgő
Chuck Riggs – dob
Duke Robillard – gitár

Eldridge első benyomása ma is megállná a helyét. Hamilton azóta is Webster, valamint Coleman Hawkins és Ike Quebec modorában fúj, s valahányszor elővesz egy olyasfajta örökzöldet, mint amilyen a Skylark vagy az Answer Me (My

Love), úgy érezzük, a nagy öregek méltó utóda búsong a hangszórókban. Hawkins e lemezen elsősorban a CD nyitó száma, a Monk-féle I Mean You és később a Stuffy idézi, ami azért is érdekes, mert Hamilton nem gyakran nyúl Monk-

A HÓNAP KLASSZIKUS JAZZLEMEZE

Chet Baker – szárnykürt, ének
 Phil Urso – tenorszaxofon
 Frank Strozier – altszaxofon, fuvola
 Hal Galper, Bob James, Bobby Scott – zongora
 Michael Fleming – bőgő
 Charlie Rice – dob

Ricky Peterson

Ricky Peterson
 – billentyűs hangszerek, ének,
 Sonny Thompson, Robben Ford,
 Jim Behringer, Hiram Bullock,
 Paul Jackson, Jr., Dean Brown
 – gitár,
 Paul Peterson, Billy Peterson,
 Will Lee – basszusgitár,
 Michael Bland, Vinnie Colaiuta,
 Rocky Bryant – dob,
 Don Alias, Lenny Castro
 – ütőhangszerek,
 Dave Karr – pikoló, altfuvola,
 David Sanborn, Dick Oatts,
 Jason Peterson Delaire,
 Brandon Fields – szaxofon
 és további közreműködők

Ricky Peterson

Souvenir

• Windham Hill – BMG/Ariola •

a jazzrovat recenzense azt állítja a kritika tárgyát képező anyagról, hogy „ez nem jazz”, az több mindent jelenthet. Szigorúan véve ez a megállapítás azt sugallja, hogy a produkció a jazz klasszikus, a szakma túlnyomó része által elfogadott ismérveit nem hordozza magában, ám ettől még közel sem lehetetlen, hogy értékes. Ricky Peterson negyedik szólóalbuma azonban nemcsak a jazz elméleti szakértői által számon tartott jellemzőktől mentes, hanem annál talán fontosabb dolgoktól is.

Petersont a lelkes koncertlátogatók David Sanborn együttesében tavaly élőben is hallhatták, és meggyőződhetek róla, hogy biztos technikájú, lendületes muzsikussal, aki a színpadon a jó hangulat megteremtéséről is gondoskodik. Sanborn lemezein kívül játszott még George Benson, Ben Sidran és a pop-megaszitár Prince több albumán, de sok más előadó is szívesen hívja zenei elképzeléseinek megvalósításához az azokhoz jól alkalmazkodó billentyűst, aki nek elsődleges hangszere, a Hammond orgona sajátos karaktert ad a felvételeknek.

A Souvenir-en is leginkább Hammondon hallható, melynek igen sok fortélyát ismeri, a benne rejlő lehetőségeket jól kihasználja a felvett hangulatok érzékeltetéséhez. Közel nem

olyan virtuóz, mint Joey DeFrancesco vagy Larry Goldings, viszont határozott kézzel nyúl a hangszerhez. Négy számban énekel, és a szerzemények nagy része is tőle származik, melyek blues, soul, funky vagy latin hatásokat mutatnak. Ám a zenészek egyik stílust sem képesek igazán elevenen megszólaltatni, azoknak nem a lényegét, csak felszínit megnyilvánulásait interpretálják. Hiába fedezhető fel mindezen irányzatok eszköztárának egy-egy eleme a kompozíciókban, az album egyöntetűen jellegtelen. Csak helyenként tűnnek fel egyéni hangok, erre példa Hiram Bullock és Dean Brown rövid gitárszólója vagy David Sanborn játéka, akivel duóban játszik egy balladát Peterson. E pillanatok nélkül még kevésbé lenne élvezhető és eladható ez a CD. A felvonultatott zenészhad is azt jelzi, hogy itt többé-kevésbé mindenki pótolható; esetleg az lehetett Ricky szándéka, hogy fivéreinek és barátainak lehetőséget adjon a közös játékra, mely számukra szép emlék maradhat.

Természetesen nem az a baj ezzel a lemezzel, hogy nem jazz. Az sem feltétlenül igaz, hogy hamis életérzéseket közvetít, legfeljebb a populációnak inkább az a hányada tud azonosulni vele, melynek – a borítón látható régi képeslapokon ábrázolt tájához hasonlóan – kizárólag a kék ég, a zöldelő lombok, a madárfütty, a göndör felhők és a menetrend szerint bekövetkező happy end jelenti a létezését.

Nem valószínű, hogy ezt a szüvenírt nyújtánám át ajándékba szívem választottjának.

Bércesi Barbara

Friends

szerzeményekhez; Quebec szelleme a Blue Harlemből rémlik fel. Ez utóbbi furcsa színfoltja a lemeznek: Duke Robillard elektromosgitár-szólója indítja a bluest, a Hamiltonétól tulajdonképpen idegen mentalitásban, kissé túl vontatottan. Majdnem négy percet kell várunk, hogy Hamilton átvegye a stafétabotot Robillard-tól. Innentől kezdve a szám „megemelkedik”, s kiderül, Hamilton még Eddie „Cleanhead” Vinsonnak is tudna örömteli percekét szerezni. A nem túl szelleműs lemezcím tehát tömören és pontosan fejezi ki, amit a hallgató kapni fog: a csupán negyvenöt éves Hamilton (korát ismerve tűnik csak igazán lenyűgözőnek eddigi teljesítménye és ízlésének változatlansága) bopot, balladákat és bluest egyaránt hitelesen játszik – továbbra is. Amiért a Blues, Bop & Ballads mégsem érdemli meg a jeleseknek kijáró öt csillagot, annak egyetlen oka van: az előadó harmincegy-néhány lemeze közül többet is említhetnénk, ami még a mostaninál is koherensebb anyagot tartalmaz (pl. a címében a jelenlegi elődjének tekinthető Scott Hamilton Plays Ballads); ezekhez a valóban ragyogó teljesítményekhez mérve a mostani CD „csak” jó.

Máté J. György

Wynton Marsalis

Wynton Marsalis

Mr. Jelly Lord

• Columbia – Sony •

Wynton Marsalis 1999-ben pontosan tizenöt CD-t készített, ebből a szokatlanul bőséges termésből is kiemelkedik nagyszabású vállalkozása, az a nyolclemezes sorozat, amely Swinging into the 21st címen jelent meg. Hogy az ezredforduló most volt, vagy év végén lesz, nem itt kell eldöntenünk, a sorozat megjelenése viszont nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a felvételeken zenészként és zeneszerzőként is főszereplő Wynton Marsalis a Down Beat amerikai jazzszaklap olvasói szavazásán immár sorozatban harmadszor lett első, elnyerve az év zenésze címet, s idén zeneszerzőként is az élen végzett. A Gramofon lehetőségeihez mérten igyekszik beszámolni a teljes sorozatról, jelen kritika tehát egy recenziósorozat első darabjának tekintendő.

Ha valaki írásom olvasását az osztályzatra vetett pillantással kezdené, megnyugtatóan gyorsan elárulom, hogy nem a legerősebb lemeze a Mr. Jelly Lord a Marsalis-sorozatnak. Igaz, bizonyos szempontból talán nem is a leggyengébb. Bizony, ha valaki egy évben tizenöt CD-t jegyez, gondolná az olvasó (három-négy óra alvással, teszi hozzá a jól értesült), akkor a mennyiség könnyen a minőség rovására mehet. Ez igaz, de itt nem erről van szó. A négy csillag részéről koncepcionális problémát jelez elsősorban. (Nem mintha a négyes rossz osztályzat lenne, de egy Wynton Marsalis-kaliberű zenésztől a hallgató mindig ötöst vár.) A lemez fülszövegében Marsalis Jelly Roll Morton szerepét méltatja. Egyetértek. Morton zenéje, mondja, mindig érvényes. Nem tradicionális vagy modern jazz, ma is időszzerű. Ismerve New Orleans-t, egyetértek. Tehát, mondja Marsalis, úgy kell játszani Mortont, ahogy az ember érzi, ma talán egy kicsit modernebbül. Tulajdonképpen egyetértek, de legalábbis elfogadom. És itt jön a probléma: ha mai felfogásban játszuk Mortont, akkor miért kell az eredeti hangszereléseket többnyire régies, alig nyújtás (pontozás) nélküli breakekkel játszani? (Ebben főleg a nádfúvósok jeleskednek.) Miért kell egyáltalán az eredeti hangszereléseket játszani? Néhol a dobos önuralma, New Orleans-i dobolás meglepő, helyenként a számok egyébként is minimális változtatással szólalnak meg (Sidewalk Blues), ami a lemezt tradicionális hangzásúvá teszi. S noha maximálisan egyetértek Marsalisszal abban, hogy a jazz nem betokosodott művészeti forma (különösen nem New Orleansban, noha sok szempontból ma is a nyolcvan-száz évvel ezelőtti hatások érik az ottani zenészeket, s így a stílust), nem értem, hogy miért választ szinte kizárólag autentikusnak mondható, modernebb be-

Wynton Marsalis – trombita, Eric Lewis – zongora, Herlin Riley – dob, Reginald Veil – bőgő, Wycliffe Gordon – harsona, tuba, trombita, Lucien Barbarin – harsona, Wessell Anderson – altzaxofon, Victor Goines – tenor- és szopránzaxofon, klarinét, Michael White – klarinét, Donald Vappie – bendzsó, gitár, Danilo Perez – zongora, Harry Connick, Jr. – zongora, Eric Reed – zongora

ütésektől tulajdonképpen mentes megszólalású témákat, ha a szólók nem alkalmazkodnak ehhez az idiómához? Így a számok egész egyszerűen nem egységesek. Arról nem is beszélve, hogy egyik-másik hang- (vagy éppen harmónia-) kereglős szóló (sajnos ilyen még Marsalis is elkövet) legalábbis furcsa hatást tesz a hallgatóra. Különösen amikor (pl. a Dead Man Bluesban) a New Orleans-i tradicionális zenészcsaládból származó és főfoglalkozásként ma is ezt a stílust játszó Lucien Barbarin hagyományos, mégsem archaizáló pozanszólója után játszik Marsalis egy modernebb stílusban gyengébb, tradicionálisnak pedig egy kicsit nevéseges szólót. A következő számban (Smokehouse Blues) aztán Barbarin rám cáfol, és ő fúj egy hasonló módon értelmetlen szólót. Lehet Morton zenéje bármennyire örök érvényű, azért valahogy mégiscsak kötődik egy korhoz, és ha az adott kort megidézik, akkor hűnek kéne lenni az adott érához. Vagy teljesen mást csinálni, s transzformálni a zenét, vállalni egy teljesen különböző megközelítésmódot. (Ezt legjobban talán a sokak által popsztárként kezelt

Harry Connick, Jr. éri el a szólóban előadott Billy Goat Stompban.) Leginkább talán az a bajom, hogy ez az újfajta Morton nem lett semmivel jobb, mint az eredeti, de még azzal egyenértékű sem. Ha azt mondom, hogy legalább más, akkor hízelgek. Inkább kimondom, hogy ez bizony sokkal rosszabb. És nem értem, miért volt ehhez az egészhez szükség Mortonra. Illetve akkor értem, ha a dolgot úgy szemlélem (ahogy nyilván Marsalis is gondolta), hogy mi az a XX. század jazzéből, amit magunkkal kell vinnünk a XXI. századba. Mortont persze. Még mindig egyetértek (bár ezt már tisztáztuk). De én inkább az eredeti Black Bottom Stompot vinném, nem az eredeti hangszerelést (archaikus ritmusszekcióval) modern szólókkal övezve (modern szvinges ritmussal). Nem látom a dolog értelmét. Vagy csak a fától az erdőt, és bennem van a hiba? Talán mégiscsak sok az a tizenöt CD egy évre. Ettől azért Marsalis kiváló zenész marad, s a lemez sem rossz, talán csak Marsalístól kevés. Nem baj, van másik hét a sorozatban.

Iltész Tamás

Vukán György

Plays Gershwin

Vukán – Szakcsi

Fourehand

• CAE •

két Vukán-lemez meghallgatása előtt a két CD-ről dupla terjedelmű kritikát szándékoztam írni. Most, miután meghallgattam az anyagot, szívem szerint leginkább azt mondanám, jó, ideozajzónék öt csillagot, és el van intézve. Nem nyegleségből, hanem mert az az érzésem, nem kell itt semmit elemezgetni, nem kell semmit megmagyarázni, ez úgy, ahogy van, jó. A hangos hallelujázás miatt pedig inkább vesztítené hiteléből az elismerés, ráadásul nem is illik a szóban forgó lemezekhez.

Legszívesebben inkább csak újra és újra feltenném a lemezeket, különösen a Szakcsival közösen készített, a fourhand és forehand szavakból leleményes angol nyelvjátékkal „fourehand“-re kereszteltet. Mint ahogy meg is tettem, jelen sorok írása közben is éppen ki tudja hányadik alkalommal hallgatom Vukánékat. Vukánékat, mondom, pedig tulajdonképpen Vukánt, hiszen a „fourehand“ bőséggel tartalmaz szólófelvételeket, többségükben Vukántól, Szakcsi csak az Arabesque-et jegyzi önállóan, amiben – nem meglepetés – újra bizonyítja, hogy elsőrangú jazz-zongorista, egyéni, klasszikus indíttatású, helyenként már-már reneszánszosan puritán, vonzó harmóniavilággal.

S amit a három közös számban csinál Vukánnal együtt, az lenyűgöző. Olyan harmónia van a két zongorista között (s így, hála a lemeznek, a hallgatóban is), ami talán kettejük korábbi közös felvételein (Conversation – Gramofon, 99/3, Conversation Plus – Gramofon, 99/1) sem született meg, legalábbis én ezt azoknál is jobbnak tartom. A lemez egyetlen apró negatívuma számomra a címadó szám első bő három perce, amikor a két zongorista találomra ütögeti a billentyűket, keresgélnek egymást, a közös hangot, belejátszva Gershwin-idézetet, ilyen-olyan futamokat. Élőben ez valószínűleg jó lehetett, mert a közönség nagyokat derül (mindkét CD kizárólag élő felvételeket tartalmaz), de így, lemezen kevésbé élvezetes. Mint amikor két nagyra nőtt bohóc játszik – ezt látni kéne, úgy az igazi. Ami viszont ezután jön, az feledtet mindent. Bár azt se feledjük, hogy legalább vannak, akik mernek még játszani, a szó eredeti értelmében.

Számomra mégis a Vukán-szólószámok adják a legnagyobb élményt. Talán azért, mert én jó ideig Vukánnal szemben negatívan voltam elfogult. Hidegnek, érzelmektől mentesnek, kiváló mesterembernek, de kevésbé ínyére levő felkérések esetén nem mindig páratlan tehetségének megfelelő módon zongoráznak tartottam. Valahogy taszít

Vukán plays Gershwin

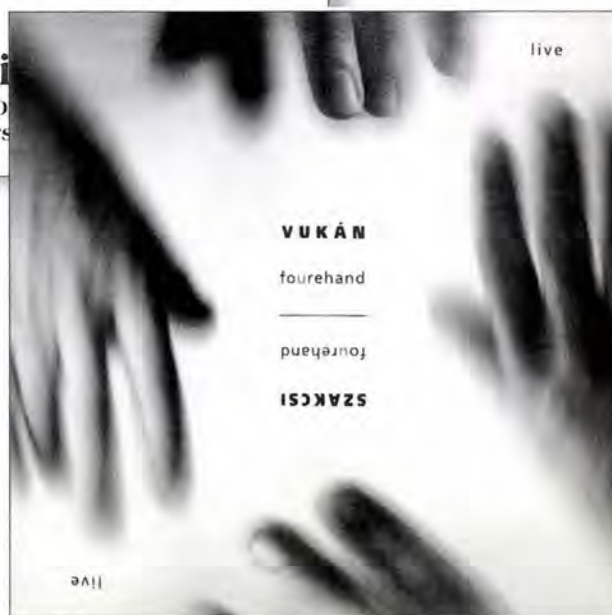
Live
At the Gershwin's 100th Anniversary
organized by the First

Vukán György,
Szakcsi Lakatos Béla
– zongora

Vukán György – zongora

VUKÁN

fourehand

fourehand

SZAKCSI

tott hideg intellektualizmusa. Az utóbbi év Vukán-korongjai viszont meggyőztek az ellenkezőjéről. Hogy én kezdem megérteni Vukánt, vagy ő változott meg, lényegtelen. Mindig van mondanivalója. A magyar népdal, a Gershwin-standard vagy a Chopin-prelűd csak ürrég. Mindenféle anyagon keresztül képes beszélni. De, s ez az egészben a legnagyobb, noha Vukán tárulkozik, Vukán engedi el magát, szenderedik békébe vagy örül meg, ha szükséges, a zongorázása mégsem saját magáról szól, hanem a magyar népdalról, Gershwinről vagy Chopinről. Vagy csak a szépségről, s ez önmagában nagy dolog. Én bizony konzervatív vagyok, és szeretem a szép zenét. A letisztultat. Vukán zongorázása ezt az élményt nyújtja. Egyszerűen gyönyörűen zongorázik. (És itt az „egyszerűen” után akár vesszőt is tehettem volna.) A százak, ezrek által milliószor elcsépelet Over The Rainbow-t rögtön meg kellett hallgatnom még kétszer. Így érdemes

standardet játszani. S ugyanez igaz a Gershwin-lemezeire (ami egy győri koncert felvétele), pedig ott tulajdonképpen Gershwin-zongoradarabokat, sőt szimfonikus darabokat (Egy amerikai Párizsban, Concerto F-ben első tétel, Kék rapszódia) is játszik, az improvizációnak tehát viszonylag szűkebb tere van. Persze Vukán klasszikus zongoristaként indult, tehát ilyen feladatok számára nem jelentenek akadályt. Noha a Kék rapszódia nem teljesen meggyőző számomra, azért már maga a zongorázás minősége ezen a CD-n is önmagáért beszél. (Azért Juhász Előd „Gyuri barátom”-os bratyizós bevezető mondata lemaradhatott volna a kiadott anyagról, a felvétel „élősege” anélkül is nyilvánvaló.)

Vukán a lehető legjobb eszközt választotta arra, hogy ellenkező előjelűvé változtassa kritikusa véleményét. A zenéjével győzött meg. Remélem, másokat is.

Iltzs Tamás

Paquito D’Rivera

Tropicana Nights

• Chesky – Karsay és Tsa. •

Uolt egyszer egy legendás kubai zenekar, az Irakere. A Castro-rezsim kulturális vezetése hívta életre a 70-es években, amikor a „forradalmi lendület” már igencsak hanyatlóban volt a szigetországban, tekintettel a mind gyakoribb hétköznapi nélkülözésre. Hangulatot kellett tehát javítani, s ehhez a zene közismerten jó segédeszköz. Kitűnő muzikusokból állt az Irakere, elsősorban latin szórakoztató zenét játszottak, de néhány kiváló hangszeres szolista jóvoltából műsoruk egy része igazi jazzrepertoárból állt. Tekintettel a sok külföldi vendég szereplésre (propagandacélból e zenekar még a Castróék által mélysegesen megvetett USA-ban is felléphetett, sőt lemezt is készíthetett) három legjobb szolistajuk néhány év leforgása alatt világhírű lett: a szaxofonos Paquito D’Rivera, a trombitás Arturo Sandoval és a zongorista Chucho Valdes. 1980-ban azonban a szaxofonos D’Rivera gondolt egy nagyot, és egy spanyol turné alkalmával Madridban menedékjogot kért, majd az Egyesült Államokba ment, ahol rövid idő alatt látványos karriert csinált. Nem sokkal később Arturo Sandoval is otthagya Kubát, amerikai pályafutása szintén közismert. Paquito D’Rivera 80-as évekbeli lemezei közül jó néhányat ismerek, kitűnő zenék Columbia-felvételeken élvonalbeli amerikai zenészekkel. Az utóbbi években nem sokat hallottam róla, így 1999-es CD-je igazi meglepetés számomra. A „Trópusi éjszakák”

Paquito D’Rivera

cím mellett egy alcím is olvasható: Édenkert Kuba csillagai alatt. A nyitó szám: Mambo à la Kenton. Bombasztikus big band hangzás, különösen a trombiták megszólalása félelmetes, így csakis Amerikában szólnak a rezek! A fúvósok alatt nagy létszámú ritmusszekció lüktet erőteljes mamboritmusból. A darab címe Stan Kentonra utal, a progresszív jazz hajdani nagy mestere ugyancsak kedvelte a hasonló ritmusokat, a zene hangulata azonban inkább Perez Pradót idézi, aki a mambo egyik királya volt az 50-es években, big bandjével kitűnő talpalávalót játszott számtalan lemezen. Paquito D’Rivera a latin jazz embere, aki őszinte nosztalgiával próbálja felidézni ifjúkorának népszerű kubai zenéjét egy kicsit à la Kenton, egy kicsit à la Perez Prado. Mindenesetre már a nyitó számban is van egy rövid zongora-, illetve trombitaimprovizáció, ami a mérleg nyelvét a jazz felé billenti. Érdekes, hogy maga a zenekarvezető az első két számban egyetlen hang szólót sem játszik, végre a harmadikban megszólal Paquito jellegzetes altszaxofonja, de sajnos hiába várjuk a tőle korábban megszokott, szípkázó szellemességet, fantáziát, virtuozitást, ehelyett egy rövid, lapos kis imprót kapunk. A nagyobb bajok a negyedik felvételnél kezdődnek: a Siboney jól ismert latin örökzöld, Ernesto Lecuona szerzeménye, amelyet régen sok kiváló jazzmuzikus játszott rendszeresen. D’Rivera megpróbálta új életre kelteni a kissé elfeledett melódiát, bár ne tette volna! Nehezen minősíthető az a kétbalkezes vállalkozás, ahogy e számot feldolgoz-

ták, s Brenda Feliciano énekesnőt szolistaiknak meghívták. Ez bizony se nem jazz, se nem tánczene, ez egy izléstelen, hallgathatatlan előadás. Ugorjunk gyorsan tovább! Az Old Miami Sax következik, kellemes latin zene, a szaxofonimprovizációk jóvoltából jazznek is nevezhetjük. Viszont a Trópusi éjszakák című D’Rivera-szerzemény végre jazz a javából, temperamentumos latin blues, jó hangszerelés, kitűnő szólók, bár ilyen lenne az egész lemez! Ezek után még két jó hangulatú zenekari darab következik, de ez kevés ahhoz, hogy ellensúlyozza azt a két igen gyenge dalocskát, amelyet a Lucrecia nevű énekesnő ad elő. Értetlenül állok a műsor összeállításának rejtélye előtt, alapvetően nem a műfaji határok ide-oda történő átlépését kifogásolom, sokkal inkább az izléses és izléstelen zenék egymásutánja az, ami nagyon zavar ezen a lemezen. Ugyancsak nagy kérdőjel a lemez hangtechnikai szempontból. Míg a big band tutti hangzása igazán imponáló, érthetetlen, hogy a hangszeres szólók keverése helyenként amatőr felvételekre enged következtetni, mintha nem állt volna rendelkezésre elég mikrofon a stúdióban. Mellesleg a hangmérnök neve szerepel a borítón, de hogy hol és mikor készült a felvétel, az titok marad. A lemezborító szövegét Paquito D’Rivera írta, nosztalgiával emlékezvén az ötvenes évek trópusi éjszakáira, amikor Havanna még egy édenkert volt Kuba csillagai alatt. A múlt idézése zenei szempontból sajnos csak félsikert eredményezett.

Deseő Csaba

Ray Vega

Ray Vega

Boperation

• Concord Picante – Karsay és Tsa. •

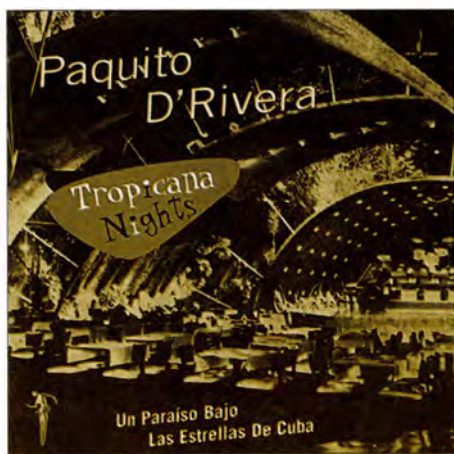
Akárki nem teheti meg, hogy eljátszadzik a „bop” vagy a „jazz” szavakkal. Csak az, aki pontosan tudja, mit jelentenek ezek a dolgok. Nem kérdéses, hogy Fats Navarro, aki 1948-ban megalkotta a Boperation kifejezést, tisztában volt minden lényegi részével, és így a legjogosultabb szójátékosok közé tartozott. Ray Vega, a 38 éves, Puerto Ricó-i származású, Bronxban nevelkedett trombitás pedig nem kevesebb bátorsággal választhatta második szólólemeze címének ugyanezt. Hitelessége már az első hangok után nyilvánvaló. Vega meglehetősen tudatos és mesterségéről határozott véleménnyel rendelkező muzikus, a Concord kiadó internetes lapján kifejti, milyen gyakran nincs fogalmuk a zenészeknek arról, mi is a jazz, illetve a latin zene. Sokan azt gondolják, ha a fontosabb kelleketeket összegyűjtik, és egymás mellé sorakoztatják, máris elérkeznek az esszenciához. Holott nem feltétlenül latin jazz az, ha egy trombitás, egy zongorista,

egy bőgős és egy dobos mellett egy vagy több kongás szétveri a tenyerét. Ezeket a gondolatokat Vega zenéjével támasztja alá legtökéletesebben. Ugyan nála is szerepel kongás, de a zene latinsága sokkal mélyebb eredetű; mindenképp a latin vérnek köszönhető, ám nem kizárólag elementáris, érzékeket célzó, elsöprő erejű, hanem intellektuális élményt is ad. A tempók utánozhatatlanok, a mögéjátszás – az az hogy olyan érzésünk van, mintha mindig csak egy lehetnénit kéne a ritmusszekció az alaplütetéshez képest – rendkívül izgalmas érzetet varázsol. Az ütemeken belüli hangsúlyeltolódások következtében gyakran rafinált módon elrejtik az egyet, a főhangsúlyt, a darabok elején néha keresgélni is kell azt. Ami a számok megválasztását illeti, az ezt irányító koncepció alkotja az album gerincét. A Boperation tisztelgés a bebopkorszak halhatatlan trombitásai és zeneszerzői előtt, a tizenkét darab közül Vega egyet-egyét ajánl többek közt Freddie Hubbardnak, Kenny Dorhamnak, Dizzy Gillespie-nek, Clifford Brownnak, Chet Bakernek és Miles Davisnek. Utóbbi két kompozícióját, a Blue in Green és a Fourt egy-

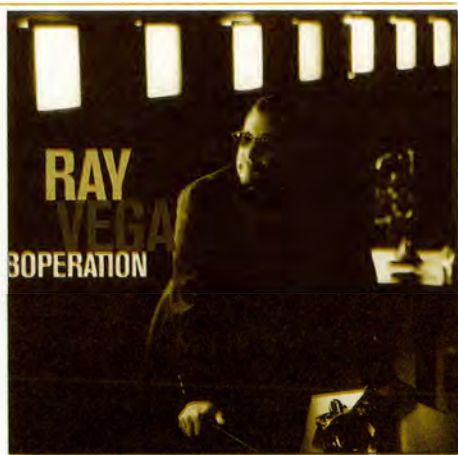
mással összekapcsolva, egy egységként adja elő. Vega a latin zene félreértelmezése mellett a jazz lényegének gyakori meg nem értését is kifogásolja, a CD borítójának szövegében pedig arra emlékeztet, hogy érdemtelenül kevésbé értékeli például Dorhamet vagy Art Farmert. Az elődök iránt érzett nagyrabecsülése és a hiányok pótlásának reménye vezette ennek a válogatásnak az elkészítésére – ő valóban megtette, amit lehetett. A hagyománynak tökéletesen birtokában van, nem csak izlelgetni próbálja a stílust, ezzel együtt modern felfogású játékos, ahogy az együttes többi tagja is az. Mindenki magabiztosan szólózik, szép kerek gondolatokat formálnak meg. A hangszerelések, a dob hangolása, a basszusgitár alkalmazása és a groove-ok mind mai érzetet eredményeznek, így marad élő a műfaj a szextett megszólaltatásában. A Boperation sok erénye közül a legfontosabb talán az egyensúly megléte a hagyományos és a modern, a jazz és a latin elemek között, és mindezek mellett az, hogy nagyon lehet élvezni.

Bércesi Barbara

Paquito D'Rivera – klarinét, szoprán-, altszaxofon
 Brenda Feliciano, Lucrecia – ének
 Noah Bless, Jimmy Bosch, Luis Bonilla,
 William Cepeda – trombon
 Mike Ponella, Diego Urcola, Gustavo Bergalli,
 Adalberto Lara, Aljendro Odio – trombita
 Manuel Valera, Andres Boiarsky, Oscar Feldman
 Marshall McDonald – szaxofon
 Ralph Irizazzy – vibraton
 David Oquendo – gitár
 Oriente Lopez, Dario Esekenez – zongora
 Joe Santiago – bőgő
 Mark Walker – dob
 Joe Gonzalez, Milton Cardona – ütők

Ray Vega – trombita, szárnykürt, ütőhangszerek
 Roger Byam – tenor-, alt- és szopránszaxofon
 Igor Atalita – zongora
 Bernie Miñaso – basszusgitár
 Vince Cherico – dob, ütőhangszerek
 Wilson „Chembo” Corniel – konga, ütőhangszerek
 km.: Steve Khan – elektromos
 és akusztikus gitár
 Joe Locke – vibraton

Michelle Willson

Tryin To Make A Little Love

• Bullseye – Mafioso •

bevallom, amikor megkaptam ezt a lemezt, az villant át az agyamon, hogy ez a számomra ismeretlen énekesnő bizonyára egyike a mai bluesdivat számos jelentéktelen képviselőjének. Hogy mennyire óvatosan kell bánni az előítéletekkel, erről ezúttal is jó leckét kaptam. Tudomásul kell venni végre azt a tényt, hogy nem mindig a nagy nevek garantálják a magas művészi színvonalat, a jó zenét.

Michelle Willsonnak ez a harmadik albuma, de az előző kettőt nem ismerem. Mindenesetre ez a korong érett, nagy művésszel ismerteti meg a hallgatót. A mai fekete pop-jazz, rhythm and blues, gospeles soul legjava hangzik el itt.

Hősünk sokoldalú művész: nemcsak kitűnő énekesnő, remek komponista és hangszerelő, de ráadásul ihletett poéta is. A három általa írt dal versei akár zene nélkül is megállják a helyüket. Az amerikai dalok sokszor bizony bosszantóan infantilis szövegeihez képest ezek igazi költemények. Mint az már az utóbbi évtizedekben egyre gyakoribb, ez esetben is szerencsés lett volna a dalok szövegét közölni, és így lehetővé tenni az angolul nem túl jól értők számára a mondanivaló lényegének megértését, amely szöveges vokál esetében egyáltalán nem mellékes.

Willson kisasszony erőteljes, érett, mélyen emocionális előadásmódja kitűnően alkalmas a színvonalas zenei anyag méltó tolmácsolására. A bel canto és a nyers, glisszandós „dirty sound” hatásos szintézise ez az énekhang. Képessége, hogy hőseivel azonosuljon, hátborzongató. Vicsorgó nőstény oroszlán az I Would Rather Doban, aki sebeit nyalogatja, de kész a harc folytatására, utcasarki poéta a Half Past the Bluesban, aki kajánul leltározza mások gyengeségeit, felnőttben lakozó, sebezhető kisgyermek a Shifting Sandben, aki még mindig szülei elismerésére vágyik... Magányos, fáradt asszony a címadó Tryin To Make A Little Loveban, aki szerelmet koldul, térdre borulva imádkozik az Each Dayben, vállrándítva áll tovább a Guess You Didn't Love Me Enough c. dalban. Őt hallgatva igazi emocionális inferno tanúi lehetünk. Ezeket a helyeket mind megjárta, ezeket az embereket ismert, ezeket a bánatokat és örömeiket átélte. „Mindem bajom az éneklés segítette át már gyermekkorom óta” – vallja megindítóan. Példaképei Dinah Washington és az 50-es évek R&B-sztárjai voltak Ruth Browntól Fats Dominóig.

A kísérő zenészek túlnyomórészt New Or-

Michelle Willson – ének
 Dave Limina
 – zongora, Hammond-orgona
 Cranston Clements
 – elektromos és akusztikus gitár
 James Singleton
 – akusztikus bőgő
 Johnny Vidacovich
 – dob
 km.: Scott Shelter
 – tenor-
 és baritonszaxofon, klarinét,
 basszusklarinét
 Charlie Miller
 – trombita
 Craig Klein
 – harsona
 Charles Elam III és
 Curtis „Blo” Watson – vokalkíséret
 Humberto „Pupi” Menes – kolomp,
 guiro, konga és shakere
 Scott Billington
 – harmonika és háttérvokál

M i c h e l l e W i l l s o n

leans-i sessionmuzsikuskok, csak az orgonista és a szaxofonos képviseli saját együttesét. Mindenesetre megfelelő háttérrel biztosítanak a remek énekesnek, a fúvósok emberi hangokat imitáló megnyilvánulásai pedig fontos részei a zenei koncepciónak.

Amint már korábban is céloztam rá: a lemez a mai fekete vokális zenének jó pár vonulatát felidézi, mégsem csak a részek összessége, hanem egy szuggesztív énekes-szerző sokoldalú személyiségének izgalmas portréja. Ebben a műfajban manapság túl sokan készítenek hamburgert, ha véletlenül kaviárral kínálnak: kóstoljuk meg!

Márton Attila

HAL GALPER

A Z E G Y Ü T T J Á T É K
M Ű V É S Z E T É R Ő L

FOTÓ: ENIA – PROMÓCIÓ

Hal Galper, a 62 éves massachusetts-i zongorista elsősorban zenekari tagként, azaz sidemanként szerzett nevet magának. A Berklee elvégzése után Sam Rivers, Tony Williams, Stan Getz, a Brecker Borthers, Bobby Hutcherson és Chet Baker foglalkoztatták (ld. a 34. lapon), de Zoller Attilával is dolgozott. Rövid ideig kísérletezett az elektromos zongorával Cannonball Adderley együttesében, Phil Woods-hoz viszont 1981-ben már akusztikus zongoristaként csatlakozott, és vált kulcsfontosságú taggá az együttesben, az utóbbi bő évtizedben pedig saját triót is működtetett. A kritikusok inventív szólóit és társaival folytatott izgalmas zenei párbeszédeit dicsérik.

Hal Galper decemberben több mint háromórás gyakorlati előadást, ún. clinicet tartott a Zeneakadémia jazz tanszékén, ezután ültünk le az interjúra. Miután az előadás tolmácsa is lehettem, Hal csodálatos, közvetlen stílusának köszönhetően már mint régi barátok beszélgettünk.

GRAMOFON Hadd kérdezzem meg, hogyan és mi okból kerültél Magyarországra?

HAL GALPER Több oka is van. Carol Cass és a BTW képvisel engem Magyarországon és Kelet-Európában, most is ő hozott ide, hogy tanítsak az iskolában és koncertezzek az amerikai követségen.

Q Ez egy turné állomása?

HG Igen, múlt héten Csehszlovákiában (sic!) voltam, Prágában és Ustiban, ahol egy fesztiválon játszottam és tanítottam, valamint egy jazzverseny zsűrijében is részt vettem.

Q Szólóban játszottál?

HG Nem, egy csodálatos cseh ritmusszekcióval.

Q Az utazás Norvégiában folytatódik...

HG Igen, van egy fiatal, nagyon jó kvartett Tori Johansen trombitással. A trondheimi fesztiválon fogunk játszani, meg egy oslói klubban, és az egyetemen ott is tartok előadást.

Q Mint azt hallottuk tőled, megszüntetted saját triódat, amely tíz esztendeig működött. Mik a terveid?

HG Januárban könyvem jelenik meg A turnézó muzsikussal címmel. Arról fog szólni, hogyan kell egy zenekart szerződtetni, mik az utazás buktatói, hogyan kell gázsikat kialakítani, szállást, utaztatást szervezni, turnéköltséggel és egyéb problémákkal foglalkozik üzleti alapon, a zenész szempontjából, ami roppant fontos. Ezenkívül kétévi munkával egy számítógépes program koncepcióját is kifejlesztettem, ezen jelenleg a programozó dolgozik, úgyhogy otthon kell lennem. A trió elengedésének egyik oka tehát az, hogy a könyv és a szoftver promóciójában részt vehessek, web site-ját megcsináljam, úgyhogy egy évre üzletember leszek.

Q Csak egy évre?

HG Meglátjuk.

Q De a zenélés abbahagyását csak nem tervezed?

HG Nos, ez az év változást hozott az életemben, mert korábban csak a zenélés érdekelt. Most a hangsúly áttolódik, a zene több tevékenységi területem egyike lett. Itt ez a könyv, előadásokat is akarok tartani az országban és a világon arról, hogy hogyan kell az embernek a saját zenéjét menedzselnie. Ott a szoftver, tanítok

is az egyetem fakultásán, egy újabb könyv terve is motoszkál a fejemben, mindenki kapacitál, hogy írjak könyvet a zenélésről alkotott elméleteimről. Ezek az elméletek eredetiek és alapos kutatáson nyugszanak. Szóval ezen a könyvön is akarok dolgozni, és persze otthon is szeretnék lenni a feleségemmel és a családommal.

Q Régóta tanítasz, itt az iskolában is nagyon jó volt az előadásod fogadtatása.

HG 1980 óta tanítok, és a fő célkitűzésem az, hogy a tradíciókból minél többet átmentsek, és a fiatal generációknak továbbadhassam. Ezt idősebb muzsikusként felelősségemnek is érzem.

Q A tegnapi koncerten Egri Jánossal játszottál, és úgy hallom, nagyon elégedett voltál vele.

HG Több mint elégedett. Ha minden összejön, jövőre vele akarok turnézni.

Q Öröm ilyesmit hallani, hogy egy híres amerikai jazzmuzsikus idelátogat, és egy magyar zenész ilyen hatást tesz rá. Hallottál más magyar jazz zenét is?

HG Tegnap egy fantasztikus triót hallottam. Mi a neve, Vulkan?

Q Vulkan. Ha már a magyar kapcsolatoknál tartunk, a Berkeley Schoolra nagyjából Szabó Gáborral egy időben jártál.

HG Pont ugyanakkor.

Q Zoller Attilával is játszottál.

HG Igen. Halála nagy veszteség.

Q Végül beszélnél a mai előadás témájáról dióhéjban?

HG A zenekari együttjáték művészetéről? Boldogan. A mentális attitűd meghatározó ezen a téren. A játék során felmerülő problémák mind a mentális hozzáállás, a gondolkodásmód, a fejben zajló folyamatok helytelen felfogásából erednek. Az egész előadás lényege az, hogy megpróbáljuk megváltoztatni a tanulók gondolkodásmódját. Ha a gondolkodásmódot sikerül megváltoztatni, az hirtelen és nagy változásokat eredményez. A legtöbb tanulás a növekedéshez hasonlítható. Dolgozol egypár évig, és egy kicsit jobb leszel, további néhány év, még egy kicsit jobb leszel, és így tovább. Az én fókuszomban egy radikális, gyors, azonnali változás van. Az én tanításom erre a hatásra épít. Az

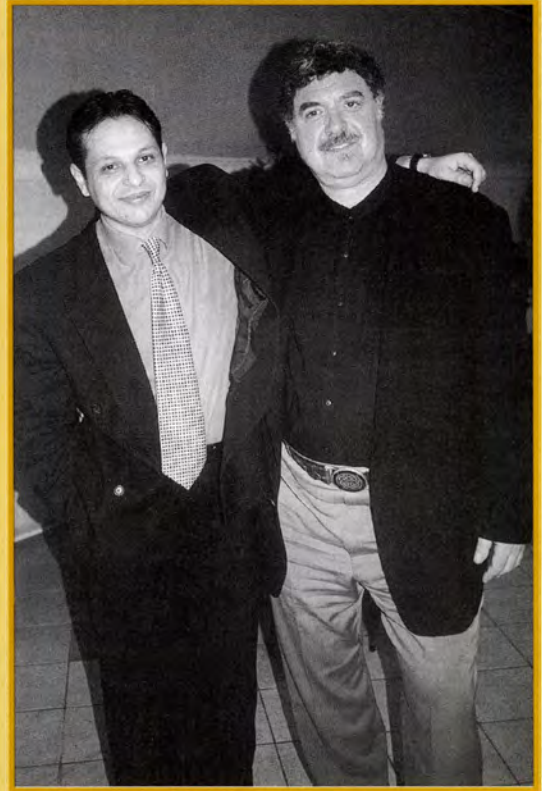

Foto: Tokok Andor

Hal Galper Egri Jánossal

érdekes az, hogy ma is az egyik diák odajött és azt mondta: „Én is így gondolkodtam a ritmusról, a tempóról és az egymásra való figyelésről, és ön megerősített ebben.” El sem tudom mondani, tanításom során hányszor fordul elő ilyesmi, valaki odajön, hogy valahogy így éreztem, csak nem tudtam megfogalmazni. Mindez arra enged következtetni, hogy a fiatal muzsikusként legtöbbször tudják, miről van szó, csak nem tudnak arról, hogy tudatosítsam bennük mindezt. Nem nagyon mutatok nekik semmit, csak megerősítem őket, hogy ösztöneik helyesen működnek, segítik az érzéseiket szavakba önteni. Aztán arról is szó van, hogy néhány év után bizonyos problémákba ütköznek. Ezeket a problémákat jól ismerem, hiszen világszerte ugyanazok, és fejlődésük ezen pontján jó, ha jön valaki, aki azt mondja: „Tudom, min mégy keresztül, ez a dolog ez, az meg az” – és ezen a ponton növekedést és változást tudok elérni. Az előadásaim alapvetően arról szólnak, hogy megértjük, mi az, ami nem hallható vagy megfigyelhető, ha jazzt hallgatunk, és megpróbáljuk tisztázni ezeket a dolgokat, amelyek a hallgató előtt rejtve maradnak.

Friedrich Károly

Ken Peplowski

Ken Peplowski

Last Swing of the Century

• Concord – Karsay és Tsa. •

atenger sok CD között egyáltalán nem könnyű igazán figyelemreméltó alkotásra bukkanni, és biztos vagyok abban, hogy a rutinos jazzrajongó némi malíciával fogadja az ehhez hasonló lemezeket. Ha mondjuk egy hónappal ezelőtt kaptam volna meg bírálatra, melegen ajánlottam volna azoknak, akik szilveszterkor jó szvingzenére akarnak táncolni. Ennek feltételezésére bátorít a kissé „cikis” címlapfotó éjfél mutató órákkal, szerpentinekkel és pezsgősüvegekkel, valamint maga a cím is: A század utolsó szvingje. Nos, ez tényleg találó. Öszintén szögezzük le: a kaliforniai Concord lemezkiadó nem forradalmi jelentőséggel bíró lemezeiről híres, bár azt nem lehet elvitatni, hogy negyedszázados fennállása során nagy érdemeket szerzett az idősebb generációhoz tartozó szving- és bopzenészek foglalkoztatása mellett az olyan tehetséges fiatalok elindításában is, mint például Scott Hamilton, aki máig 36 (!) albumot készített a Concordnál. Ebe az „istállóba” tartozik már vagy két évtizede Ken

Peplowski is, igaz, „csak” 16 lemezzel. Ő többnyire kiségyüttesek élén modern szvingzenét játszik stúdióban és koncerteken. A neves klarinétművész ezúttal egy 14 tagú big band élén idézi fel mesterének, Benny Goodmannek harmincas évekbeli sikereit oly módon, hogy szinte hangról hangra játsszák le az akkori zseniális, többnyire Fletcher Henderson által készített hangszereléseket, gyakran még a szólók is az eredeti lemezek imitációi. Tény, hogy a mai hallgatók közül nem túl sokan ismerik azokat a régi lemezeket, a szólók pedig időközben már szinte a hangszerelés szerves részévé váltak, a szám „hiteles” interpretálásának elvárásaihoz tartoznak. Szó se róla, tökéletes szellemidézés, de nem több. A zenekari tagok nagy része is egykori BG-sidemán, Peplowskit is beleértve, aki persze nem klarinéton játszott, hanem tenorozott a Maestro utolsó zenekarában a 80-as évek közepén. A leghíresebb mégis Conte Candoli, a hetvenes éveiben járó West Coast trombitás, Woody Herman és Stan Kenton egykori szólólistája. Tulajdonképpen a big band ritmusszekciója Peplowski saját „bandája”, három számban – Goodman kiségyütteseit idézendő – így szerepelnek, ez bővül néhány fúvósszóval, illetve szűkül

egy fergeteges duóra, amit Peplowski és állandó gitáros, Frank Vignola ad elő a China Boyban. A többi szám a nagy repertoár – King Porter Stomp, Don't Be That Way, Stealin Apples stb. –, bravúros előadásban bizonyítva, hogy Goodman zenéjét az eredetihez hűen lehet reprodukálni, mai hangzásvilággal és audioteknikával. A felvételeket egy – Benny Goodman tiszteletére rendezett – japán turné utolsó állomásán, Tokióban, a Fujitsu-Concord jazzfesztiválon rögzítették 1998 novemberében. A szponzorálás fontosságát aligha kell bizonygatni, hiszen a komputermulti Fujitsu által biztosított „piszkos anyagiak” nélkül aligha lehetett volna egy ilyen színvonalú big bandet összehozni, nem is beszélve a monstre fesztiválokról. A lemez minden erénye dacára a probléma szerintem az, hogy a dicső múlt felidézése – még ha olyan friss és vitális formában történik is, mint ebben az esetben – nem több, mint nosztalgizálás, hiszen a nagyzenekari „fehér” szving éppen Benny Goodman halálával végképp a sírba szállt, és ma játszva nem hat életszerűbben, mint a szárnyait csapkodó első repülőgép.

Márton Attila

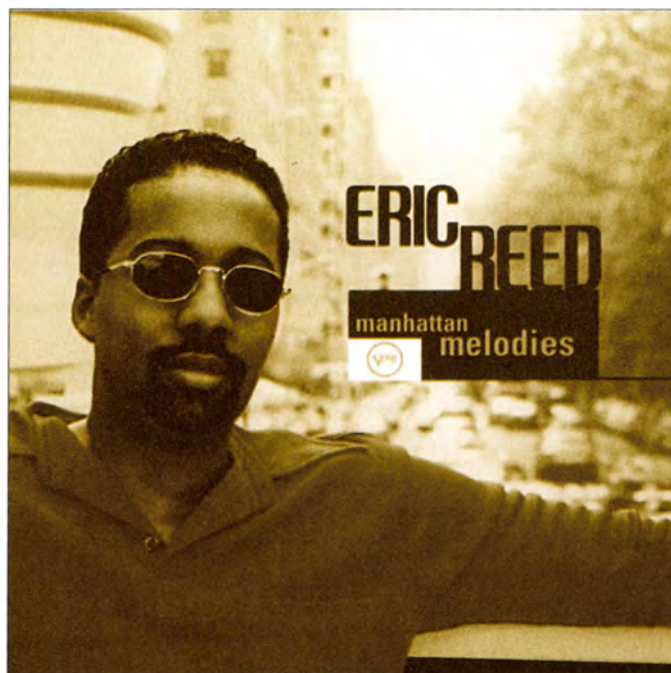
Eric Reed

Eric Reed

Manhattan Melodies

• Verve – Universal •

alemez belső borítóján Eric Reed felhívja a figyelmünket, hogy új elemeket akar alkalmazni zenéjében, és kerüli a klisé formákat. Erről óhatatlanul egy Liszt Ferenctől származó levélrészlet jut eszembe: „Az Ön művében, kedves barátom, nagyon sok szép és új van. A baj csak az, hogy ami szép, az nem új, és ami új, az nem szép.” Ezek után nem tudok ellenállni a késztetésnek, hogy megfigyeljem, mik is az új elemek Eric Reed új opusában. Elsősorban talán a formák, amennyiben formai újításnak tekinthetjük, hogy a Harlemaniában és az NYC Medleyben három-három különféle témát sűrít egy cím alá a zongorista. Régen ezt egyvelegnek hívták. Ez a módszer nekem azért nem tetszik, mert mire elkezdenénk élvezni az első darabot, egy hirtelen váltással jön a következő, aztán minden átmenet nélkül a harmadik. Ráadásul – főleg az NYC Medleyben – három különféle ritmus, tempó és ütemmutató! Hiába szól mindhárom téma Harlemről, illetve New Yorkról! Értem én Eric Reed célját az egy kálap alá vonással, de sokkal finomabb formai megoldás lett volna (és talán szebb is) az említett darabokat például szvitszerű sorba állítással feldolgozni. Formai újítás tekintetében sokkal forradalmibb Kenny Kirkland múlt év végi számunkban elemzett

Eric Reed – zongora
Gregory Hutchinson – dob
Reginald Veal – bőgő, km.:
Dianne Reeves – ének
Renato Thomas – ütők

Midnight Silence című kompozíciója. A tekintetben sem találok sok újat, hogy három olyan számot jazzesít a zongorista a lemezen, amik a popzenében váltak ismertté. Erről meg, ugye, mindenkinek Hancock New Standardse jut eszébe, ami sokkal meré-

sebb vállalkozás, mivel az Eric Reed által feldolgozott darabok inkább a jazz és a pop határmezsgyéjén mozogtak eddig is (Sting: Englishman in New York, I. Berlin: Puttin on the Ritz és egy Paul Simon kompozíció), Hancock New Standardjei viszont ere-

Ken Peplowski – klarinét, zenekarvezető
 Conte Candoli, Bob Milikan, Randy Sandke – trombita
 Eddie Bert, Bobby Pring – harsona
 Jack Stuckey, Joe Romano – altszaxofon
 Scott Robinson, Rickey Woodard – tenorszaxofon
 Ben Aronov – zongora
 Frank Vignola – gitár
 Richard Simon – bőgő
 Frank Capp – dob

detileg ízig-vérig popdalok voltak. Játékmódbeli újítás tekintetében pedig sokkal merészebb Jacky Terrasson.

Mindezek ellenére ez egy jó lemez! Kiemelem a címadó számot, ami a CD legjobb produkciója. A Manhattan Melodies sodró lendületű szving, amiben mindhárom zenész csúcsteljesítményt nyújt. Eric Reed Enrico Pieranunzira emlékeztető frazírjával és ötletességével nyugőz le. Ami azonban leginkább ámulatba ejt ebben a számban, az Gregory Hutchinson játéka. Ezt a tempót nem lehet szavakba önteni. Kíséretében a legváratlanabb helyeken alkalmazott súlyozások, sziporkázó ötletesség és minden olyan megoldás jellemzi dobolását, amittől egy szvingelés jó lehet. Egy ideje már figyelem őt, de ennyire még nem volt rám hatással a játéka.

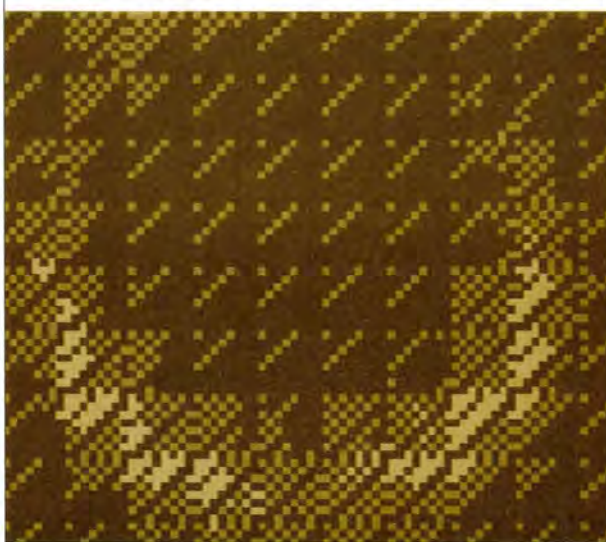
Megemlítem még a Letter to Betty Carter című kompozíciót, amiben Dianne Reeves nyújt nagyszerű énekesi teljesítményt. Hanghordozásában vissza tud menni a Mahalia Jackson-i gyökerekhez, amikor viszont a „levélnek” fontos mondanivalója van, ott olyan Betty Carter-es stílusidézeteit produkál, mint ha a címzettet hallanánk. A trió mindvégig intelligensen szolgál ki. Kár, hogy rövid ez a szám, és nincsen benne énekimprovizáció.

Ami a frazírídézeteit illeti, abból Eric Reed is tud felvonultatni a Blues Five Spot című Monk-bluesban. A szólószaxofonmódjainak sokszínű palettája ez, ami „walking” balkéz-kísérettel indul, később stride stílusba, majd ritmikailag megszagottatott ingabasszusos játékba megy át, közben olyan szép ívet produkálva, amit sokkal inkább tartok formai erénynek, mint az elemzés elején említett újításokat.

Márkus Tibor

W i b u t e e

WIBUTEE / NEWBORN THING

Wetle Holte
 – dobok, ütőhangszerek
 Per Zonussi – bőgő
 Hakon Kornstad
 – tenorszaxofon
 Live Mario Roggen
 – ének, szöveg (versek)
 Erlend Skomsvoll
 – billentyűs hangszerek,
 zongora

Wibutee

Newborn Thing

• Jazzland – Universal •

Uajon divat lesz-e az előttünk álló hónapokban, években is a „világvége”-hangulat? Mert ugye valahogy csak átvészeltük a gigantikus évszámváltást, és ennek a ténynek bizonyára lesz némi tömeglélektani hatása a közeljövőben, mely kisvártatva begyűrűzik az alternatívának mondott művészerkekbe is.

Az utóbbi feltevés a fiatal norvég zenekar, a Wibutee védelmében is indokolt, akik egészen ízlésesen teremtették meg az emberi civilizáció utolsó óráinak – általuk legvalószínűbbnek vélt – alternatíváját, illetve annak artistikus atmoszféráját. Newborn Thing című CD-jük tavaly ősszel jelent meg (vagyis a soha vissza nem térő 1900-as években), melyen a lemezre énekelt vagy elmondott versek tanúsága szerint „mi már nem sokat tehetünk a világot”; az újjászülető dolgok fölünk függetlenül kezdik meg rejtélyes aktivitásukat.

Tehát „gondolat” van a produkcióban, mely köztudottan más kategória, mint a művészetek esztétikai tartalma – például a jazzé. Az pedig, hogy kinek melyik a fontosabb, teljesen szubjektív dolog. Nekem speciál az a dologom,

hogy az utóbbi vonatkozásban mérlegettem a lemez tartalmát.

Nos, első hallásra határozottan figyelemkeltő, hatásos zene. A hangfelvétel elején leginkább kedvenc műfajunkból ismert, arisztokratikus hangszerek lépkednek be szorjában, illetve egy-kissé a boldogtalanságba beletörődött – lányhang („Már megin’ ez a depresszió...”). Az idejekorán nyilvánvaló hangulat dacára ezek az összetevők biztatóan hatnak. Egy ideig a zene dinamikus, feszes lüktetése is magával visz; ha pedig a temperáltan felrakott effekteket is észrevesszük, már-már kezdjük memorizálni az együttes nevét. A lemez felétől viszont már elég jól kiismerhető a CD-n hallható egyetlen zenei struktúra koncepciója. (Újabb pozitívum: kiegyensúlyozott produkció.) Monoton, helyenként kissé kilúgozott groove-okat idéző alapokra, egyszerű melódiákat énekelnek vagy játszanak, melyek között ügyesen beillesztett elektronikus hangzatok, illetve rövid szaxofonvillongások adják a fűszerezést. És még mindig, mindezek beazonosítása után sem rossz az anyag. Sőt talán csak akkor tűnhet annak, ha arra gondolunk, milyen magasságok és mélységek tárultak már föl abban a bizonyos műfajban, vagyis a jazzban, melyhez nem is biztos, hogy kötődni akar a Wibutee. Ahhoz valódi témák, akkordok, time-ok, vagyis érzelmi tartalmat hordozó elementumok kellenének, nem pedig a fent részletezett irodalmi (?) aláfestő effektusok.

Matisz László

Random Hearts

Random Hearts

Filmzene

• Sony •

Úgy látszik, a filmzene születése nem csak nekem, gyakran járó CD- és filmfogyasztónak marad örök, már-már misztikus talány. Sidney Pollack rendező a *Random Heart* (Zuhanás) című filmzene születéséről maga is úgy nyilatkozik a lemez belső borítóján, hogy az mágia. Amikor már minden együtt van, hónapok, sőt évek csapatmunkája érik be a vágás fázisában, akkor jön a zeneszerző, és a varázspálcájával egészet varázsol a részekből.

Rutinos varázslóval van dolgunk, a jazz környékén működő filmzeneszerzők közül talán a legrutinosabbal, Dave Grusinnal. Csak Sidney Pollack – aki producer is – filmjei közül jegyez nyolcat zeneszerzőként, közte a Havannát és A csodálatos Baker fiukat, ez már a kilencedik, és több mint tíz éve annak, hogy a Milagro babföldi háború zenéjéért Oscar-díjat is kapott. Egyébként pedig a GRP-ből ő a G. 1983-ban alapították Larry Rosennel a jelenleg a Universal csoporthoz tartozó sikeres lemezmarkát. A rutin és a munka öröme egyaránt érződik a lemez zenéjében, persze – ahogy a Kansas Cityben – a filmben itt sem hangzik el a teljes zeneanyag, a lemez azonban a filmhez megírt teljes anyagot adja. A filmben „nem fért bele” az egész lemez, amely kiváló háttérzene film nélkül is. A filmről talán elég annyi, hogy a forgatókönyvet a Rózsák háborújának szerzője írta, de a viszony jelleget fordított: ez az egymásra találásról szól,

nem a válásról. Grusin komponálásbeli rutinja már a lemez filmszerű hangulatából is kitűnik, az ő szűkített akkordokat változó auptaktja adja a kulcsmotívumot a filmhez. Ugyan zongorajátéka, a melódiákhoz és az atmoszférateremtő eszközök nagy részéhez hasonlóan nem túl eredeti, viszont művés és teljesen funkcionális. Patitucci bőgője viszont a film főmotívumával úgy szólal meg, mint egy Basie vagy Quincy Jones zenekari intró, és jöhet az égszakadás, földindulás. A kvartett összeállítása meglehetősen kolosszális: Mason (a Fourplayből) és a mára filmzeneszerző mogulnak számító Terence Blanchard, aki főleg Spike Lee oldalán etabliozta magát ebben a műfajban.

De itt most Grusin a főnök, ezért homályosíthatja el egy néha azonosítatlan vonóskar az előbb még az eget leszakíta-

ni akaró számokat. Blanchard hangszeres játéka mellé ráadásul az egyik különdíj a lemez hallgatójának vagy vásárlójának Arturo Sandoval egy saját számmal, és a hab a tortán: Diana Krall egy olyan melankolikus-füstös blueszal, hogy több se kell. További latin és egyéb stílusú betétszámok is belefértek az alig több mint nagylemeznyi időbe, főleg, hogy a Floridában játszódó jeleneteket aláfessék. Egy szó, mint száz, az alkalmazott zene a maga feladatát tökéletesen betölti, bár, mondom, a megfogalmazások cseppet avítottak itt meg ott, a hangszerelés is a jól kitaposott úton marad. De az összbenyomás azért roppant kellemes: háttérzenének egy elegáns, süppedő szőnyeges, damasztzalvétás étterembe ugyanolyan jól illik, mint a filmhez.

Zipernovszky Kornél

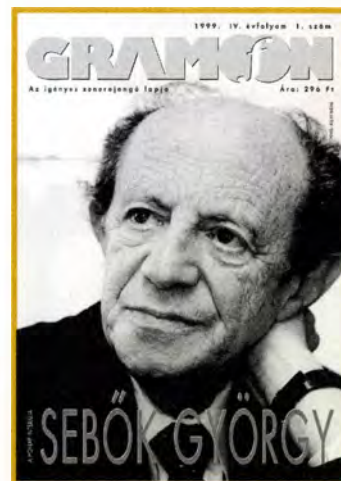

Terence Blanchard – trombita, Dave Grusin – zongora
John Patitucci – bőgő, Harvey Mason – dob
km.: Arturo Sandoval – trombita, zongora, ének
Diana Krall – zongora, ének
Patty Larkin – ének

REPERTÓRIUM

Jazz 1999

ELŐADÓ	CÍM	KIADÓ, TERJESZTŐ	LAPSZÁM
Acoustic Unit	Acoustic Unit	Inakustik – Karsay	'99. június
Adams, Johnny	Man of My Word	Rounder – Mafioso	'99. október
Akosh S. Unit	Élettér	Barclay – PolyGram	'99. április
Alexander, Monty	Stir It Up	Telarc – Karsay	'99. szeptember
Allen, Geri	The Gathering	Verve – PolyGram	'99. március
Attacca	Etnoscope	BMM	'99. május
Azarian, David	Hope	Enja – Varga	'99. december
Baker, Chet – Pepper, Art	Picture of Heath	Pacific – EMI-Quint	'99. április
Balázs Elemér	Conversation Plus	CAE	
– Szakcsi Lakatos Béla			
– Vukán György			'99. október
Barber, Patricia	Café Blue	Premonition – CD Bár	'99. június
Barbieri, Gato	Che Corazon	Columbia – Sony	'99. december
Battuta	Nünűke esete	BMM	'99. március
Bill Bruford's Earthworks	A Part, and Yet Apart	DGM – Stereo	'99. április
Blacksmith Workshop	Childhood 'Round 2000	BMC	'99. december
Blanchard, Terence	Jazz In Film	Sony	'99. november
Borstlap, Michiel	Body Acoustic	EmArcy – Universal	'99. december
Botti, Chris	Slowing Down the World	GRP – Universal	'99. október
Brecker, Michael	Time Is of the Essence	Verve – Universal	'99. november
Brown, Ray	Soular Energy	Concord – Karsay	'99. március
Brown, Ray	3 Dimensional	Concord – Karsay	'99. március
Bryson, Peabo	Unconditional Love	Private Music – BMG	'99. júl.–aug.
Burton/Corea/ Metheny/ Haynes/Holland	Like Minds	Concord – Karsay	'99. január
CAE – Vukán	Iberia	CAE	'99. március
Carter, Regina	Rhythms of the Heart	Verve – Universal	'99. október
Chestnut, Cyrus	Cyrus Chestnut	Atlantic – Warner	'99. január
Collier, Graham	The Third Colour	ASC	'99. október
Collier, Graham	Charles River Fragments	Boathouse	'99. október
Coltrane, John	The Classic Quartet – Complete Impulse Studio recordings	Impulse – BMG	'99. március
Corea, Chick & Origin	Change	Stretch/Concord – Karsay	'99. júl.–aug.
Cray, Robert	Take Your Shoes Off	Rykodisc – MCD	'99. június
Csik Gusztáv trió	My Point Of View	Mojo Music	'99. október
Dearie, Blossom	Blossom Time at Ronnie Scott's	EmArcy – Universal	'99. júl.–aug.
Double B	Cha – Chack Train	Via	'99. júl.–aug.
Dresch Quartet	Révészem, révészem	Fonó	'99. január
Dudás Lajos	Some Great Songs	Double Moon – Pannon	'99. május
Duke, George	After Hours	Warner	'99. február
Eastwood, Kyle	From There To Here	Columbia – Sony	'99. júl.–aug.
Ehrlich/Erskine/Formanek	Relativity	Enja – Varga	'99. november
Eikhard, Shirley	Going Home	EMI Canada – EMI-Quint	'99. április
Ellington, Duke	Such Sweet Thunder	Columbia – Sony	'99. június

ELŐADÓ	CÍM	KIADÓ, TERJESZTŐ	LAPSZÁM
Ellington, Duke	Plays Standards	Columbia – Sony	'99. június
Ellington, Duke	Ellington '55	Capitol – EMI-Quint	'99. november
Ellington, Duke	Soul Call	Verve – Universal	'99. november
Ellington, Duke	Complete RCA Victor Recordings	RCA – BMG	'99. november
Escoudé, Christian	A Suite For Gipsies	Gitanes – EmArcy – PolyGram	'99. január
ESP Group	Colours	BMC	'99. október
Ethnic Heritage Ensemble	The Continuum	Delmark	'99. júl.–aug.
Evans, Bill	At the Montreux Jazz Festival	Verve – PolyGram	'99. április
Evans, Bill	From Left to Right	Verve – PolyGram	'99. április
Feinstein, Michael	Michael and George	Concord – Karsay	'99. február
Fischer, Clare	Latin Patterns	MPS – Universal	'99. október
Fitzgerald, Ella	30 By Ella	Capitol – EMI-Quint	'99. november
Frisell, Bill	The Sweetest Punch – Songs of Costello and Bacharach	Mercury – Universal	'99. december
Fusio Quartet	Attitudes	Periferic – Stereo	'99. november
Fygi, Laura	Live	Mercury – PolyGram	'99. február
Garner, Erroll	Contrasts	EmArcy – Universal	'99. június
Green, Benny	These Are Soulful Days	Blue Note – EMI-Quint	'99. október
Green, Grant	Street Of Dreams	Blue Note – EMI-Quint	'99. április
Grencsó Kollektiva	Fekete kenyér	KVB	'99. május
Hall, Jim – Metheny, Pat	Jim Hall – Pat Metheny	Telarc – Karsay	'99. május
Hancock, Herbie	Gershwin's World	Verve – PolyGram	'99. február
Harrison, Wendell	Rush & Hustle	Enja – Varga	'99. december
Headhunters	Return of the Headhunters	Hancock/Verve – PolyGram	'99. január
Hersch, Fred – Frisell, Bill	The Songs We Know	Nonesuch – Warner	'99. május
HJTC/Carl Fontana	First Time Together	BMC	'99. január
Hodges, Johnny	Blues A'Plenty	Verve – Classic CD – CD Bár	'99. május
Horn, Shirley	I Remember Miles	Verve – PolyGram	'99. január
Hot Jazz Band	Plays Gershwin	Szerzői	'99. szeptember
Hutcherson, Bobby	Skyline	Verve – Universal	'99. júl.–aug.
Ingram, James	Forever More	Private Music – BMG	'99. júl.–aug.
Irakere f. Chucho Valdes	Yemaya	Blue Note – EMI-Quint	'99. március
Jacob, Christian Trio	Time Lines	Concord – Karsay	'99. júl.–aug.
James – Szalai	Ragas of Pandit Ravi Shankar	Fonó	'99. január
Jensen, Ingrid	Higher Grounds	Enja – Varga	'99. november
John Mayall	Padlock On the Blues	Eagle – BMG	'99. június
Jones, Andrew „Jr. Boy”	Watch What You Say	Bullseye – Mafioso	'99. szeptember
Kaltenecker Zsolt	Songs From the 20th Century	Szerzői – Universal	'99. december
Kirkland, Kenny	Kenny Kirkland	Verve – Universal	'99. december
Konitz/Swallow/Motian	Three Guys	Enja – Varga	'99. október
Krall, Diana	When I Look In Your Eyes	Verve – Universal	'99. június
Krauss, Alison	Forget About It	Rounder – Mafioso	'99. szeptember
Lafitte, Guy – Bousaguet, Pierre	Crossings	EmArcy – Universal	'99. júl.–aug.
Lewis, Ramsey trio	Down To Earth	Mercury – Universal	'99. szeptember
Lloyd, Charles	Voice In The Night	ECM – MCD	'99. május
Louiss, Eddy	Sentimental Feeling	Dreyfus – MCD	'99. május
Louiss, Eddy – Petrucciani, Michel	Conférence de Presse Vol. 1, 2	Dreyfus – MCD	'99. február
Lovano, Joe	Trio Fascination, ed. one	Blue Note – EMI	'99. december
Magnetic North Orchestra	Solarized	EmArcy – Universal	'99. október
Major Balázs	Betyársors	OctOpus	'99. március
Malone, Russell	Sweet Georgia Peach	Impulse – BMG	'99. május
Mangione, Chuck	The Feeling's Back	Chesky – Karsay	'99. június
Marienthal, Eric	Walk Tall	i. e. music – PolyGram	'99. április
Marsalis, Branford	Requiem	Columbia – Sony	'99. júl.–aug.
Mazura János, CAE	I Let the Song	Periferic – Stereo	'99. június
McBride, Christian	A Family Affair	Verve – PolyGram	'99. március
McDuff, Brother Jack	Bringin' it Home	Concord – Karsay	'99. június
Mehldau, Brad	Songs. The Art of the Trio Vol. 3	Warner	'99. január
Midler, Bette	Bathhouse Betty	Warner	'99. március
Mingus, Charles	Mingus Dynasty	Columbia – Sony	'99. november

ELŐADÓ	CÍM	KIADÓ, TERJESZTŐ	LAPSZÁM
Murray, David	Creole Project	Enja – Varga	'99. január
Nagy Szabolcs	The Song Is Ended	Rock In Box	'99. március
Off Course	Street Of Secrets	BMC	'99. december
Oláh Kálmán	Moments From My Life	BMM	'99. március
OM Art Formation	The Long Way	BGCD – Periferic – Stereo	'99. február
Ozone, Makoto	Dear Oscar	Verve – Universal	'99. júl.–aug.
Parker, Evan	Drawn Inward	ECM – MCD	'99. szeptember
Pastorius, Jaco	Full Complete Session/ Holiday for Pans	Sound Hill – Rekord Expressz	'99. október
Perkins/Sumlin	Legends	Deluge – Telarc – Karsay	'99. február
Peterson, Oscar	Summer Night In Munich	Telarc – Karsay	'99. március
Peterson, Oscar – Green, Benny	Oscar and Benny	Telarc – Karsay	'99. április
Piazza, Rod	Here and Now	Tone Cool – Mafioso	'99. június
Pleszkán Frigyes	Magic Hands	PCDM – Stereo	'99. december
Power of Soul	Power Of Soul	Fontrade – HTSArt	'99. január
Pozsár Eszter	Városi mesék	Fonó	'99. júl.–aug.
Printup, Marcus	Nocturnal Traces	Blue Note – EMI-Quint	'99. február
Purple Prose	Purple Prose	BMG	'99. júl.–aug.
Reeves, Dianne	Bridges	Blue Note – EMI-Quint	'99. júl.–aug.
Rosenberg, Tommy	It is Time to Go	Egal	'99. október
Rowland, Dennis	Now Dig This	Concord – Karsay	'99. április
Rubalcaba, Gonzalo	Inner Voyage	Blue Note – EMI-Quint	'99. november
Rushing, Jimmy	Every Day I Have the Blues	Impulse – Universal	'99. december
Sample, Joe	The Best of...	Warner	'99. március
Sanborn, David	Inside	Elektra – Warner	'99. május
Sclavis, Louis – Bernard Struber Jazztet	Le Phare	Enja – Varga	'99. április
Scott, Tom & the L. A. Express	Smokin' Selection	Windham Hill Jazz – BMG	'99. szeptember
Silver, Horace	Jazz Has a Sense of Humor	Verve – Universal	'99. december
Spányi Emil	PiaNo	LVV – Pannon Jazz	'99. február
Sphere	Sphere	Verve – PolyGram	'99. február
Stewart, Michael „Patches”	Penetration	Hip – Bop – Stereo	'99. február
Szabó Gábor & The Californa Dreamers	Wind, Sky and Diamonds	Impulse – MCVJ – Gong Expressz	'99. szeptember
Szabados György – Mitchell, Roscoe	Jelenés	Fonó	'99. május
Szakcsi, Jr.	Happen	9-es Műhely	'99. december
Szekszárd Jazz Quartet	Classic Line	Pannon Jazz	'99. júl.–aug.
Téli Márta	Smiling	BizArt	'99. február
Tűzkő Csaba & Savoy Quintet	Tűzkő Csaba & Savoy Quintet	9-es Műhely	'99. december
Take Four	Csárdáskirálynő	HTSArt	'99. január
Terrasson, Jacky	What It Is	Blue Note – EMI-Quint	'99. szeptember
Turre, Steve	Lotus Flower	Verve – Universal	'99. júl.–aug.
Tyner, McCoy	& The Latin All Stars	Telarc – Karsay	'99. szeptember
Various Artists	Impulsively Ellington – A Tribute	Impulse – Universal	'99. november
Various Artists	The Best Blue Note Album in the World... Ever!	Blue Note – EMI-Quint	'99. szeptember
Various Artists	Red Hot On Gershwin	Verve – PolyGram	'99. február
Various Artists	Groovy Vol. 4	Irma – Gong Expressz	'99. november
Various Artists	Gloomy Sunday In Jazz	Pannon Jazz	'99. március
Various Artists	Ez Jazz	Blue Note – EMI-Quint	'99. szeptember
Vertú	Vertú	550Music – Sony	'99. november
Vukán – Szakcsi	Conversation	CAE	'99. március
Walker, Melissa	Moment of Truth	Enja – Varga	'99. szeptember
Walker, Melissa	May I Feel	Enja – Varga	'99. január
Warwick, Dionne	The Definitive Collection	Arista – BMG	'99. júl.–aug.
Watanabe, Kazumi	One for All	EmArcy – Universal	'99. november
Watanabe, Kazumi	Dandyism	EmArcy – PolyGram	'99. január
Weckl, Dave Band	Synergy	Stretch/Concord – Karsay	'99. október
Weston, Randy	Khepera	Gitanes/Verve – PolyGram	'99. február
Wilson, Cassandra	Traveling Miles	Blue Note – EMI-Quint	'99. május
Zappelbude	Zappelbude	Mood	'99. április

REPERTÓRIUM

Klasszikus 1999

SZERZŐ	CÍM	KIADÓ, TERJESZTŐ	KARMESTER	KÖZREMŰKÖDŐK	LAPSZÁM
Bach, J. Ch.	Vauxhall-dalok	Hungaroton Classic	Németh Pál	Zádori Mária, Capella Savaria	1999/2
Bach, J. Ch.	Fuvolakíséretes billentyűs szonáták	Hungaroton Classic		Spányi Miklós, Csalog Benedek	1999/8-9
Bach, J. S.	Billentyűs művek	Concord – Karsay és Tsa.		Martins	1999/5
Bach, J. S.	Vízkereszti istentisztelet	Deutsche Grammophon – Universal	McCreesh, Paul	Gabrieli Consort	1999/1
Bach, J. S.	Musikalisches Opfer	Deutsche Grammophon – Universal	Goebel, Reinhard	Musica Antiqua Köln	1999/4
Bach, J. S.	Hegedűversenyek	Deutsche Grammophon – Universal	Pinnock, Trevor	Standage	1999/4
Bach, J. S.	h-moll mise	Deutsche Grammophon – Universal	Richter, Karl		1999/4
Bach, J. S.	Angol szvit	Sony		Perahia	1999/10
Bach, J. S.	Magnificat	Deutsche Grammophon – Universal	Karajan, Herbert von		1999/12
Bárdos Lajos	Kórusművek	Hungaroton Classic	Szabó Dénes	Pro Musica Leánykar	1999/8-9
Bartók Béla	Concerto, Kossuth stb.	Philips – Universal	Fischer Iván	Budapesti Fesztiválzenekar	1999/3
Bartók Béla	Mikrokozmosz	Philips – Universal		Kocsis Zoltán	1999/10
Beethoven, Ludwig van	c-moll szonáta, Pathétique	Teldec – Warner		Barenboim	1999/2
Beethoven, Ludwig van	Hegedűszonáták	Deutsche Grammophon – Universal		Anne-Sophie Mutter, Lambert Orkis	1999/2
Beethoven, Ludwig van	Hegedűverseny	Philips – Universal	Brüggen, Frans	Zehetmair	1999/5
Beethoven, Ludwig van	Zongoraversenyek	Hungaroton Classic	Leitner, Ferdinand	Földes Andor	1999/11
Bellini, Vincenzo	Az alvajáró	Nightingale – Karsay és Tsa.	Viotti, Marcello	Gruberova, Bros, Scandiuzzi	1999/1
Berg, Alban	Hegedűverseny	Teldec – Warner	Sinopoli, Giuseppe	Reiko Watanabe	1999/2
Berg, Alban	Kamarakonzert	Teldec – Warner	Sinopoli, Giuseppe		1999/2
Berg, Alban	Lulu-szvit	Teldec – Warner	Sinopoli, Giuseppe	Staatskapelle Dresden	1999/8-9
Berg, Alban	Lírikus szvit	Teldec – Warner	Sinopoli, Giuseppe	Staatskapelle Dresden	1999/8-9
Bernstein, Leonard	Kaddish-szimfónia	Erato – Warner	Sado, Yutaka	Francia Rádió Zenekara	1999/5
Biber	Battalia, Passacaglia	Teldec – Warner	Antonini, Giovanni	Il Giardino Armonico	1999/2
Boito, Arrigo	Mefistofele	Decca – Universal	Serafin, Tullio	Siepi, di Stefano, Tebaldi	1999/11
Bozay Attila	I-II. Zongoraszonáta, Hegedűszonáta	Hungaroton Classic		Perényi Eszter, Rohmann Imre	1999/4
Brahms, Johannes	Hegedűverseny	Teldec – Warner	Barenboim, Daniel	Vengerov	1999/4
Brahms, Johannes	II., III., IV. szimfónia	EMI	Celibidache, Sergiu	Müncheni Filharmonikusok	1999/10
Brahms, Johannes	Német requiem, I. szimfónia	EMI	Celibidache, Sergiu	Müncheni Filharmonikusok	1999/10
Brahms, Johannes	Variációk egy Haydn-témára	EMI	Celibidache, Sergiu	Müncheni Filharmonikusok	1999/10

SZERZŐ	CÍM	KIADÓ, TERJESZTŐ	KARMESTER	KÖZREMŰKÖDŐK	LAPSZÁM
Brahms, Johannes	B-dúr zongoraverseny	Decca – Universal	Ferencsik János	Katchen	1999/11
Britten, Benjamin	Fiatalkori művek	Erato – Warner	Nagano, Kent	Hallei Zenekar, Kremer, Bashmet	1999/12
Britten, Benjamin	Zongoraverseny	EMI	Järvi, Paavo	Andsnes	1999/12
Busoni, Ferruccio	Doktor Faust	Erato – Warner	Nagano, Kent	Henschel, Hollop, Begley	1999/11
Caldara, Antonio	Passió	Virgin – EMI	Biondi, Fabio	Europa Galante	1999/4
Charpentier, Marc-Antoine	Divertissements	Erato – Warner	Christie, William	Les Arts Florissants	1999/4
Charpentier, Marc-Antoine	Mise	Hungaroton Classic	Vashegyi György	Orfeo Zenekar, Purcell Kórus	1999/13
Chopin, Frédéric	h-moll szonáta, mazurkák	EMI		Argerich	1999/5
Chopin, Frédéric	Zongoraversenyek	EMI	Dutoit, Charles	Argerich	1999/5
Chopin, Frédéric	Noktürnök csellóátiratban	Hungaroton Classic		Kousay H. Mahdi Kadduri	1999/6
Chopin, Frédéric	Zongoraversenyek	Teldec – Warner	Ashkenazy, Vladimir	Leonskaja	1999/13
Corelli, Arcangelo	Szonáták	Hungaroton Classic		Csalog Benedek, Léon Berben	1999/2
Csajkovszkij	Patetikus szimfónia	Teldec – Warner	Barenboim, Daniel	Chicagói Szimfonikus Zenekar	1999/2
Csajkovszkij	Zongoraversenyek	Decca – Universal	Rozsgyesztvenszkij	Posztnyikova, Bécsi Filharmonikusok	1999/10
Dohnányi Ernő	Winterreigen stb.	Hungaroton Classic		Baranyai László	1999/13
Dubrovay László	Faust, az elkárhozott	Hungaroton Classic	Kovács László		1999/2
Dubrovay László	Hegedűverseny	Hungaroton Classic	Kocsár Balázs	Falvai Attila	1999/2
Dubrovay László	II. Zongoraverseny	Hungaroton Classic	Antal Mátyás	Baranyai László	1999/2
Durkó Zsolt	Ludus stellaris, Zongoraverseny	Hungaroton Classic			1999/4
Dvořák, Antonín	A-dúr zongoraötös	Teldec – Warner		Schiff András, Panocha Kvartett	1999/6
Eötvös Péter	Atlantis	BMC	Eötvös Péter	WDR Szimfonikus Zenekar	1999/6
Eötvös Péter	Psichokosmos	BMC	Eötvös Péter	BBC Szimfonikus Zenekar	1999/6
Eötvös Péter	Shadows	BMC	Zender, Hans	Südwestfunk Szimfonikus Zenekar	1999/6
Glass, Philip	Polgárháborúk	Nonesuch – Warner	Davies, Dennis Russel		1999/12
Gluck, Christoph Willibald	Armida	Deutsche Grammophon – Universal	Minkowski, Mark	Delunsch, Masset, Naouri	1999/11
Guerre	Clavecinszvittek	Hungaroton Classic		Elek Szilvia	1999/1
Händel, G. F.	Concert grossi, op. 6	Decca – Universal	Hogwood, Christopher	Händel and Haydn Society	1999/4
Händel, G. F.	A Messiás	Decca – Universal	Hogwood, Christopher	The Academy of Ancient Music	1999/4
Händel, G. F.	Utrecht Te Deum stb.	Decca – Universal	Hogwood, Christopher	The Academy of Ancient Music	1999/4
Händel, G. F.	Áriák	Virgin – EMI	Norrington, Sir Roger	David Daniels	1999/3
Händel, G. F.	Szólókantáták	Virgin – EMI		Véronique Gens	1999/10
Händel, G. F.	Ariodante	Deutsche Grammophon – Universal	Minkowski, Mark	von Otter, Sedov, Les Musiciens du Louvre	1999/8–9
Händel, G. F.	Vesperások	Virgin – EMI	Parrott, Andrew	Taverner Choir and Players	1999/8–9
Händel, G. F.	Acis et Galatée	Erato – Warner	Christie, William	Daneman, Petibon, Agnew, Ewing	1999/11
Haydn, Joseph	Zongoraszonáták	Teldec – Warner		Schiff András	1999/1
Haydn, Joseph	Zongoratriók	Teldec – Warner		Trio Fontenay	1999/2
Haydn, Joseph	Összes vonósnégyese	Decca – Universal		Aeolian Quartet	1999/6
Haydn, Joseph	Az évszakok	Virgin – EMI	Kuijken, Sigiswald	La Petite Bande	1999/10
Haydn, Joseph	Zongoraszonáták	EMI		Leif Ove Andsnes	1999/8–9
Haydn, Michael	Szimfóniák	Hungaroton Classic	Németh Pál	Capella Savaria	1999/5
Haydn, Michael	Szent Teréz-mise	Hungaroton Classic	Héja Domonkos	Zádori, Megyesi, Mukk, Jekl	1999/12
Hubay Jenő	Hegedű-, zongoraművek	Hungaroton Classic		Szecsödi, Kassai	1999/4
Istvánffy Benedek	Szent Benedek-mise	Hungaroton Classic	Vashegyi György	Orfeo Zenekar, Purcell Kórus	1999/1
Kodály Zoltán	Psalmus Hungaricus stb.	Deutsche Grammophon – Universal	Fricsay Ferenc	Haefliger	1999/6
Kodály Zoltán	Háry János-szvit stb.	Philips – Universal	Fischer Iván	Budapesti Fesztiválzenekar	1999/10

SZERZŐ	CÍM	KIADÓ, TERJESZTŐ	KARMESTER	KÖZREMŰKÖDŐK	LAPSZÁM
Kraus, Joseph Martin	Requiem	Hungaroton Classic	Vashegyi György	Orfeo Zenekar, Purcell Kórus	1999/1
Lajtha László	Mise fríg hangnemben	Hungaroton Classic	Záborszky Kálmán	Szt. István Király Szimfonikus Zenekar	1999/5
Lajtha László	Kamarazene hárfával	Hungaroton Classic	Matuz Gergely		1999/10
Láng György	Concerto ebraico, A Faun halála stb.	Hungaroton Classic	Mayer, Ury	Rásonyi Leila	1999/1
Leclair, Jean-Marie	Szonáták két hegedűre	Hungaroton Classic		Papp Sándor, Fejérvári János	1999/12
Locke, Matthew	The Tempest	Teldec – Warner	Antonini, Giovanni	Il Giardino Armonico	1999/2
Lully, Jean-Baptiste	Acis et Galatée	Deutsche Grammophon – Universal	Minkowski, Mark	Les Musiciens du Louvre	1999/2
Madarász Iván	Lót	Hungaroton Classic	Koncz Tamás		1999/3
Margoshes, Steve	Hírénv	Hungaroton Classic	Kovács László	Kelemen, Geiger, Margoshes	1999/13
Márta István	Támad a szél stb.	Hungaroton Classic			1999/2
Martin, Frank	Kétkórosos mise	Hyperion – Karsay és Tsa.	O'Donnell	Westminster Katedrális Kórusa	1999/2
Mascagni, Pietro	Parasztbecsület	Deutsche Grammophon – Universal	Karajan, Herbert von	Cossotto, Bergonzi, Guelfi, Allegri	1999/13
Mendelssohn, Felix	Olasz szimfónia	Deutsche Grammophon – Universal	Gardiner, John Eliot	Bécsi Filharmonikusok	1999/3
Mendelssohn, Felix	Vonósnégyesek	Sony		Juilliard Vonósnégyes	1999/8–9
Mendelssohn, Felix	Négykezes zongoraművek	Hungaroton Classic		Egri–Pertis duó	1999/12
Mendelssohn, Felix	Te Deum	Hungaroton Classic	Ella István	Budapesti Bach Kórus	1999/12
Mompou, Federico	Zongoradarabok	Hyperion – Karsay és Tsa.		Stephen Hough	1999/2
Mondonville	Paphoszi ünnepek	L'oiseau-lyre	Rousset, Christophe	Gens, Mellon, Fouchécourt,	
Monteverdi, Claudio	Tankréd és Klorinda párviadala	Opus 111 – Karsay és Tsa.	Alessandrini, Rinaldo	Concerto Italiano	1999/4
Mosonyi Mihály	F-dúr mise stb.	Hungaroton Classic	Scholz, Peter	Liszt Ferenc Kórus és Zenekar	1999/10
Mosonyi Mihály	Zongorás triók	Marco Polo		Kassai trió	1999/11
Mozart, W. A.	Eine kleine Nachtmusik	Decca – Universal		Takács Kvartett	1999/1
Mozart, W. A.	Misék	Teldec – Warner	Harnoncourt, Nikolaus		1999/3
Mozart, W. A.	Hegedűversenyek	Deutsche Grammophon – Universal	Karajan, Herbert von	Anne-Sophie Mutter	1999/5
Mozart, W. A.	Szöktetés a szerájból	Erato – Warner	Christie, William	Les Arts Florissants	1999/4
Mozart, W. A.	Fuvolakvartettek	EMI		Pahud	1999/11
Mozart, W. A.	Requiem	Deutsche Grammophon – Universal	Abbado, Claudio	Mattila, Harnisch, Mingardo, Terfel	1999/12
Muszorgszkij, Mogyeszt	A halál dalai és táncai	Opus 111 – Karsay és Tsa.		Lina Mkrcsjan	1999/10
Obrecht, Jacob	Misék	Hungaroton Classic	Bali János	A. N. S. Chorus	1999/4
Offenbach, Jacques	Orfeusz az alvilágban	EMI	Minkowski, Mark	Dessay, Naouri, Fouchécourt	1999/3
Paganini	Hegedűversenyek	Philips – Universal		Grumiaux, Gitlis, Szeryng	1999/6
Penderecki, Krzysztof	Klarinétverseny stb.	Teldec – Warner	Penderecki, Krzysztof	Sharon Kam	1999/13
Pergolesi, Giovanni	Stabat Mater	Decca – Universal	Rousset, Christophe	Les Talens Lyriques, Bonney, Scholl	1999/12
Piazzolla, Astor	Tangó balett	Teldec – Warner		Gidon Kremer, Kremer ATA Baltica	1999/6
Pizzetti, Ildebrando	Requiem, De profundis	Hyperion – Karsay és Tsa.	O'Donnell	Westminster Katedrális Kórusa	1999/2
Poulenc,	Karmelita dialógusok	EMI	Dervaux, Pierre	Duval, Berton, Crespín, Scharley	1999/12
Previn, André	A vágy villamosa	Deutsche Grammophon – Universal	Previn, André	Fleming, Gilfry, Futral	1999/5
Prokofjev, Szergej	Eljegyzés a kolostorban	Philips – Universal	Gergiev, Valerij	Gaszjev, Gyergalov, Netrebko	1999/1
Puccini, Giacomo	Triptichon	EMI	Pappano, Antonio	Guelfi, Alagna, Gheorghiu	1999/5
Rachmanyinov, Szergej	Gépzongora-felvételek	Telarc – Karsay és Tsa.		Rachmanyinov	1999/5

SZERZŐ	CÍM	KIADÓ, TERJESZTŐ	KARMESTER	KÖZREMŰKÖDŐK	LAPSZÁM
Ránki György	Jézus panasza	Hungaroton Classic	Záborszky Kálmán	Szt. István Király Szimfonikus Zenekar	1999/5
Rossini, Gioachino	A sevillai borbély	Decca – Universal	Varviso, Silvio	Beenelli, Berganza, Ausensi	1999/3
Rossini, Gioachino	Hamupipőke	Deutsche Grammophon – Universal	Abbado, Claudio	Berganza, Alva, Capecchi	1999/8–9
Rózsavölgyi Márk	Társastáncok	Hungaroton Classic		Festetics Vonósnégyes	1999/1
Saint-Saëns, Camille	Sámson és Delila	Erato – Warner	Davis, Sir Colin	Cura, Borodina	1999/1
Sári József	Időmalom stb.	Fonó Records		Ittzés Gergely	1999/13
Schikaneder, Mozart stb.	A bölcsek köve	Telarc – Karsay és Tsa.	Pearlman, Martin	Streit, Ewing, Kelly	1999/11
Schönberg, Arnold	Pierrot Lunaire	Teldec – Warner	Sinopoli, Giuseppe	Luisa Castellani	1999/8–9
Schönberg, Arnold	Erwartung	Teldec – Warner	Sinopoli, Giuseppe	Alessandra Marc	1999/8–9
Schubert, Franz	A-dúr kvintett, „Pisztráng”	Decca – Universal		Takács Kvartett, Haefliger	1999/1
Schubert, Franz	C-dúr szimfónia, Nr. 9	Deutsche Grammophon – Universal	Gardiner, John Eliot	Bécsi Filharmonikusok	1999/3
Schubert, Franz	Zongoraszonáták	Hungaroton Classic		Bilson	1999/3
Schubert, Franz	Asz-dúr mise	Philips – Universal	Gardiner, John Eliot	Orchestre Révolutionnaire	1999/6
Schumann, Robert	II. szimfónia	EMI	Celibidache, Sergiu	Müncheni Filharmonikusok	1999/10
Smetana, Bedřich	Polkák zongorára	Teldec – Warner		Schiff András	1999/6
Sosztakovics, Dmitrij	c-moll zongoraverseny	EMI	Järvi, Paavo	Leif Ove Andsnes	1999/12
Spohr, Louis	Duók hegedűre	Hungaroton Classic		Csaba Péter, Szabadi Vilmos	1999/11
Strauss, ifj. Johann	A denevér	Nightingale – Karsay és Tsa.	Haider, Friedrich	Gruberova, Moser, Oprisanu	1999/8–9
Strauss, Richard	Metamorfózisok	BMC	Bergel, Erich	Camerata Transsylvanica	1999/6
Strauss, Richard	A béke napja	EMI	Sawallisch, Wolfgang	Weikl, Haas, Moll,	1999/11
Strauss, Richard	A rózsalovag	Deutsche Grammophon – Universal	Karajan, Herbert von	Casa, Jurinac, Güden, Edelmann	1999/13
Stravinsky, Igor	A csalogány, A róka	EMI	Conlon, James	Dessay	1999/12
Sugár Miklós	EAR Mouvements stb.	Hungaroton Classic			1999/6
Szkrjabin, Alekszandr	Az ekstázis költeménye	Deutsche Grammophon – Universal	Boulez, Pierre	Chicagói Szimfonikus Zenekar	1999/5
Szkrjabin, Alekszandr	Prométeusz	Deutsche Grammophon – Universal	Boulez, Pierre	Chicagói Szimfonikus Zenekar	1999/5
Szkrjabin, Alekszandr	fisz-moll zongoraverseny	Deutsche Grammophon – Universal	Boulez, Pierre	Ugorski	1999/5
Tan Dun	Marco Polo	Sony	Tan Dun	Young, Montano, Botti	1999/11
Telemann, Georg Philipp	Ouverture-szvittek	Hungaroton Classic	Németh Pál	Capella Savaria	1999/8–9
Tihanyi László	Summer Music stb.	Hungaroton Classic	Tihanyi László	Intermoduláció Együttes	1999/6
Vajda János	Vonósnégyesek és szonáták	Hungaroton Classic		Új Haydn-, Danubius Vonósnégyes	1999/11
Vasks, Peteris	Concerto stb.	Teldec – Warner		Kremer ATA Baltica	1999/12
Verdi, Giuseppe	Aida	Decca – Universal	Solti György	Price, Gorra, Vickers	1999/3
Verdi, Giuseppe	Ernani	NVC – Warner	Muti, Riccardo	Domingo, Freni, Brunson, Ghiaurov	1999/12
Verdi, Giuseppe	Falstaff	NVC – Warner	Giulini, Carlo Maria	Brunson, Ricciarelli, Nucci, Hendricks	1999/12
Verdi, Giuseppe	Rigoletto	Hungaroton Classic	Gardelli, Lamberto	László Margit, Ilofalvy, Melis	1999/13
Vivaldi, Antonio	Hegedűversenyek	Philips – Universal		Mariana Sirbu, I Musici	1999/1
Vivaldi, Antonio	Áriák	Decca – Universal	Antonini, Giovanni	Bartoli, Il Giardino Armonico	1999/13
Vivaldi, Antonio	Négy évszak	Deutsche Grammophon – Universal	Anne-Sophie Mutter	Anne-Sophie Mutter, Trondheim Soloists	1999/13
Wagner, Richard	Lohengrin	Teldec – Warner	Barenboim, Daniel	Pape, Seiffert, Magee, Struckmann	1999/1
Wagner, Richard	A Walkür első felvonása	Teldec – Warner	Barenboim, Daniel	Polaski, Domingo, Tomlinson	1999/2
Webern, Anton	Zenei művek	Teldec – Warner	Sinopoli, Giuseppe	Staatskapelle Dresden	1999/8–9
Weiner Leó	Zongoraművek	Hungaroton Classic		Kassai István	1999/6
				Struckmann	1999/1
Wolf, Hugo	Olasz szerenád	Decca – Universal		Takács Kvartett	1999/1

SZERZŐ	CÍM	KIADÓ, TERJESZTŐ	KARMESTER	KÖZREMŰKÖDŐK	LAPSZÁM
Válogatás	A DG énekesei	Deutsche Grammophon – Universal			1999/1
Válogatás	Operakettősök	Decca – Universal		Bartoli, Terfel	1999/3
Válogatás	Apocalypsis	Fonó Records		Voces Aequales	1999/3
Válogatás	Operakettősök	Teldec – Warner		Hampson, Ramey	1999/5
Válogatás	XX. századi fuvaladarabok	Hungaroton Classic		Ittész Gergely	1999/5
Válogatás	Kortárs művek	Hungaroton Classic	Rolla János	Liszt Ferenc Kamarazenekar	1999/5
Válogatás	Operakettősök	Teldec – Warner		Hong, Larmore	1999/6
Válogatás	XX. századi zongoraversenyek	Philips – Universal		Janis, Haskil, Kovacevich, Kocsis	1999/6
Válogatás	Verdi-áriák	Decca – Universal		Pavarotti	1999/6
Válogatás	Kronos Quartet – 25 év	Nonesuch – Warner		Kronos Quartet	1999/4
Válogatás	Karajan: The Legend	Deutsche Grammophon – Universal			1999/10
Válogatás	Operettészletek	Deutsche Grammophon – Universal	Viotti, Marcello	Domingo, Carreras, Rost, Hampson	1999/10
Válogatás	Kortárs művek Perényi Eszternek ajánlva	Hungaroton Classic		Perényi Eszter, Perényi Miklós	1999/10
Válogatás	Best of Kiri Te Kanawa	Erato – Warner		Te Kanawa	1999/10
Válogatás	Kórusművek	Hungaroton Classic	Mindszenty Zsuzsánna	Musica Nostra	1999/8–9
Válogatás	Művek csellóegyüttesre	Magánkiadás		Budapesti Csellóegyüttes	1999/8–9
Válogatás	Áriák verista operákból	Erato – Warner		Cura	1999/12
Válogatás	XX. századi francia dalok	Erato – Warner		Dawn Upshaw	1999/13
Válogatás	Skandináv szerzők: Grieg, Nielsen, Svendsen stb.	Finlandia – Warner	Rasilainen, Ari	Norvég Rádiózenekar	1999/13
Válogatás	XX. századi szólóművek csellóra	Nimbus Records – Varga		Boettcher	1999/13
Válogatás	Bécsi karácsony	Sony		Domingo, Kaas, Fernández	1999/13
Válogatás	Karácsonyi orgonaszó	Magánkiadás		Virágh András	1999/13
Válogatás	Caruso 2000 – áriák	BMG	Rabl, Gottfried	Bécsi Rádió Szimfonikus Zenekara	1999/13
Válogatás	Great Pianists	Philips – Universal		Schnabel	1999/3
Válogatás	Great Pianists	Philips – Universal		Richter	1999/3
Válogatás	Great Pianists	Philips – Universal		Rachmanyinov	1999/5
Válogatás	Great Pianists	Philips – Universal		Paderewski	1999/5
Válogatás	Great Pianists	Philips – Universal		Rubinstein	1999/6
Válogatás	Great Pianists	Philips – Universal		Schiff András	1999/10
Válogatás	Great Pianists	Philips – Universal		Fischer	1999/10
Válogatás	Great Pianists	Philips – Universal		Cziffra György	1999/8–9
Válogatás	Great Pianists	Philips – Universal		Solomon	1999/12

A Gramofon 1999-ben megjelent számai korlátozott példányban megrendelhetők a kiadónál.

Amfisz Kft., 1025 Budapest, Mandula u. 31. Telefon/fax: 346-0393

Zene&szalon

A MATÁV Szimfonikus Zenekar támogatóinak klubja

A MATÁV Szimfonikus Zenekar 1907 óta Magyarország egyik sajátos arculattal rendelkező, kiemelkedő együttese. A zenekar az elmúlt években jelentős változáson ment keresztül mind művészi, mind szervezeti szempontból, s elmondható, hogy mára a hazai szimfonikus zenei élet egyik legmarkánsabb, megkülönböztetett figyelemmel és sikerrel kísért tagjává vált.

Közönségünk részéről évről évre erőteljesebben jelentkezett az igény, hogy közvetlen közlőről is megismerhessék a zenekart, érdeklődésükkel, javaslataikkal és anyagi hozzájárulásukkal támogassák az együttes munkáját. Ezzel párhuzamosan a zenekar részéről is felmerült a zenebarátokkal való személyes kapcsolat szükségessége, így nyilvánvalóvá vált, hogy meg kell teremteni egy olyan fórumot, ahol zenekar és közönsége egymásra találhat.

Ezt a célt szolgálja a MATÁV Szimfonikus Zenekar Zeneszalonja, amely 1999. december 1-jétől nyitva áll a klasszikus zenét és a MATÁV Szimfonikus Zenekart kedvelő zenerajongók részére.

A Zeneszalon tagjai a következő évad során különféle, jelentős kedvezményekben részesülnek, betekintheznek a MATÁV Szimfonikus Zenekar kulisszatitkaiba, igazi zenei csemegéket kaphatnak úgy, hogy közben zenekarunk munkáját is támogatják.

A Zeneszalon tagjai lehetnek mindazon zenebarátok, akik 2000. március 1-jéig a Zenekar új „Kisfesztivál”-bérletét vagy az épp 2000. január 4-én indult „Oratórium”-bérlet előadásaira szóló napijegyeket megvásárolják és befizetik a tagsági díjat. 2000. március 1-je után a belépéshez a Zeneszalon 2 tagjának ajánlása szükséges.

A tagság feltétele a regisztrációs lap kitöltése és az éves tagdíj befizetése, mellyel Ön jogosulttá válik a csomagban foglalt szolgáltatások igénybe vételére.

Amennyiben a Zeneszalonról bővebb információt kér, hívja a 456-0602-es telefonszámot munkanapokon 8.00–18.00 óra között.

A Zeneszalon szolgáltatásait három kategóriában és árfekvésben bocsátjuk az Ön rendelkezésére:

„NYITÁNY” TAGKÁRTYA

Ára: 10.000 Ft/év

– azoknak, akiknek a zenehallgatás lételem és kellemes hobbi egyben

„SZIMFÓNIA” TAGKÁRTYA

Ára: 20.000 Ft/év

– azoknak, akiknek a zenehallgatás az oxigén mellett a második legfontosabb dolog

„ORATÓRIUM” TAGKÁRTYA

Ára: 40.000 Ft/év

– azoknak, akiknek az oxigén csak a második legfontosabb dolog...

* Várjuk megtisztelő jelentkezését és érdeklődését!

KISFESZTIVÁL

JANDÓ Jenő
KOCSIS Zoltán
LIGETI András
Anton MARIK
közreműködésével

2000. június 5. - Zeneakadémia

BEETHOVEN: I. szimfónia

MOZART: G-dúr zongoraverseny
N° 17. KV. 453.

BEETHOVEN: V. szimfónia

Közreműködik: **KOCSIS Zoltán**

Vezényel: **LIGETI András**

2000. június 12. - Zeneakadémia

PÜNKÖSDI KONCERT

BEETHOVEN: II. szimfónia

MOZART: C-dúr zongoraverseny
N° 13. KV. 415.

BEETHOVEN: III. „Eroica” szimfónia

Közreműködik: **JANDÓ Jenő**

Vezényel: **KOCSIS Zoltán**

2000. június 16. - Zeneakadémia

BEETHOVEN: VIII. szimfónia

MOZART: Esz-dúr versenymű
2 zongorára N° 10. KV. 365.

BEETHOVEN: VII. szimfónia

Közreműködik:

JANDÓ Jenő és KOCSIS Zoltán

Vezényel:

Anton MARIK (D)

Kérem, hogy küldjenek részemre írásos információs anyagot a „Zeneszalon”-ról az alábbi címre:

Név: _____

Cím: _____

Telefon: _____

BARTÓK

150 éve alapították a Rózsavölgyi céget

A magyar zenekultúra kevés olyan maradandó értéket és mozgásban állandóan megújulást mutató „intézményt” tud felmutatni, mint a Rózsavölgyi és Társa cég, amely 2000-ben ünnepli alapításának 150. évfordulóját. Szabolcsi Bence fogalmazott a legtalálóbban: „A Rózsavölgyi cég az egyetemes magyar zenetörténet egy darabját jelenti.”

Az alapítás óta nemcsak kereskedelemmel, hanem zenemű- és könyvkiadással, hangversenyek szervezésével és rendezésével, koncertjegyek árusításával, zenei együttesek szponzorálásával is jeleskedett. A múlt században Erkel Ferenc, Liszt Ferenc, Aggházy Károly, a XX. században Bartók Béla, Kodály Zoltán, Dohnányi Ernő és Weiner Leó zeneszerzők mellett több mint ezer komponista műveit tették ismertté a világ számára. Emellett például Liszt, Debussy és Ravel budapesti fellépéseit is a Rózsavölgyiek szervezték.

A Bartók rádió az évforduló kapcsán 13 részből álló sorozatot indított 2000. január 19-én azokból a jelentős és világhírnevet szerzett kiadványokból, amelyek a Rózsavölgyi kiadónál jelentek meg először. A kiadott zeneműveket neves előadók szólaltatják meg, de az adásokból hírt kapunk arról is, hogy a szerzők művei mikor és milyen körülmények között kerültek nyomdába, hogyan alakult kereskedelmi „karrierjük”, sok esetben művészi értéküktől függetlenül.

Veisz Gábor

A Bartók rádió nyugati URH (CCIR) sávú frekvenciái

Ssz.	Telephely	Frekvencia (MHz)
1.	Budapest	105,3
2.	Kiskőrös	105,9
3.	Debrecen	106,6
4.	Győr	106,8
5.	Kab-hegy	105,0
6.	Kékes	90,7
7.	Komádi	105,1
8.	Miskolc	107,5
9.	Nagykanizsa	104,7
10.	Pécs	107,6
11.	Sopron	107,9
12.	Szeged	105,7
13.	Szentes	107,3
14.	Tokaj	105,5
15.	Ózd	106,9
16.	Vasvár	106,9

Hangversenyeink a Márványteremben

január 31., hétfő	18.00	Hangverseny Hubai Jenő műveiből <i>Bordás György énekel, Szecsődi Ferenc hegedül, Kassai István zongorázik</i>
február 3., csütörtök	18.00	Fiatal művészek pódiuma <i>Németh Éva gordonkázik</i>
február 7., hétfő	18.00	Világjáró művészeink <i>Hauser Adrienne zongorázik</i>
február 14., hétfő	18.00	Szokolay Balázs Bach-zongoraestje
február 28., hétfő	18.00	Falvay Attila hegedűestje
március 2., csütörtök	18.00	Fiatal művészek pódiuma <i>Az Arabesque Trió játszik</i>
március 9., hétfő	18.00	Világjáró művészeink <i>Szenhelyi Miklós hegedűestje</i>

A BMC lemezkiadó újdonsága

BMC
Budapest Music Center

1093 Budapest, Lónyay u. 41.

Tel./fax: 216-7895,

Tel.: 216-7896

E-mail: musiccenter@bmc.hu

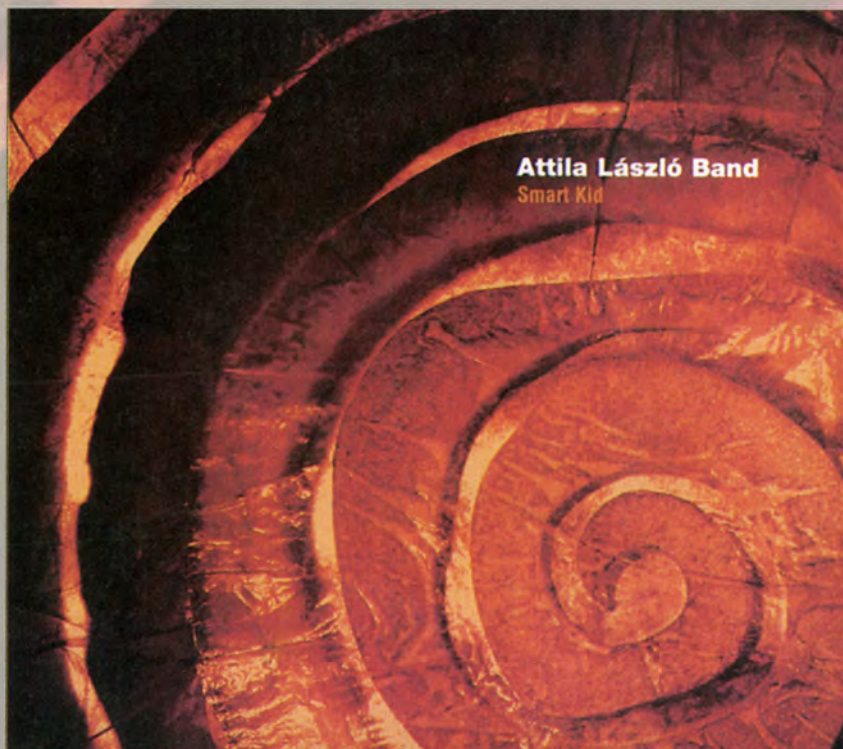
<http://www.bmc.hu>

A BMC szolgáltatásai:

- Hazai és nemzetközi információs központ – szöveg, kép, hangadatok felvitele és lekérdezése az interneten
- Kiadói tevékenységek koordinálása – BMC kiadó
- Zenei fesztiválközpont – előadások, koncertek, hang- és fénytechnika szervezése, lebonyolítása stb.
- Zenei kiadványok árusítása
- Hangfelvételek készítése, hanghordozók gyártása, teljes körű szolgáltatásokkal – zenészek, stúdiók, grafikai-nyomdai kivitelezés stb.
- Rendezvényszervezés

A BMC a GRAMOFONBAN

- Újdonságok a BMC-ben

Attila László Band
Smart Kid

LÁSZLÓ ATTILA BAND: SMART KID

Új lemezzel jelentkezett a BMC kiadónál a László Attila Band, amely ebben a felállásban 1993 óta működik. A gitáros együttesében Oláh Kálmán zongorázik, Lattmann Béla bőgőzik, Horváth Kornél percussionön, Szendőfi Péter dobon játszik. Ugyanakkor László Attila Lattmann-nal húsz, Horváth Kornéllal már vagy huszonöt éve játszik különböző formációkban, beleértve a Kaszaköt és a Thingst, de az utóbbiban már Oláh Kálmán is szerepelt. A lemez zenei koncepciója László Attila megfogalmazásában „organikus jazz”. Ez annyit jelent, hogy ugyan ez egy szerzői lemez – egy számot Horváth Kornéllal, az összes többit egyedül jegyez László Attila –, de ezek a kompozíciók eleve építenek a régi zenésztársak stílusára. A felvételek között egy újrhangszerelt Kaszaköt-számban big band is hallható. A lemezbemutató koncert a Magyar Rádió Márványtermében lesz február 11-én, majd országos turné következik márciusban.

AZ ECM, JVC, DREYFUS, VERVE, WARNER, HUNGAROTON CLASSIC, FONÓ, ENJA, UNIVERSAL MUSIC, DOUBLE TIME KIADÓK JAZZYÁLASZTÉKA KAPHATÓ, ILLETVE MEGRENDELHETŐ (POSTAI UTÁNYÉTTTEL IS) A BMC-BEN!

SZAVAZÓLAP

(Részletek a 32–33. oldalon)

AZ ÉV LEMEZE (magyar)

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....
5. ....

AZ ÉV LEMEZE (külföldi)

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....
5. ....

Név: .....

Lakcím: .....

Olvasóink szavazhatnak a fenti szavazólapot kivágva és a Gramofon címére (1025 Bp., Mandula u. 31.) postára adva, de azt fénymásolhatják is. Faxon is elfogadjuk a szavazólapot (telefon/fax: 346-0393), valamint e-mailen (gramofon@bmc.hu) és interneten (www.bmc.hu), de bármilyen formában küldjük is, a szavazatok csak teljes névvel és lakcímmel érvényesek. Egy személytől csak egy szavazólapot áll módunkban elfogadni, mert –

a szavazás végeredményétől függetlenül – a szavazólapok lapján sorshúzással nyereményeket sorsolunk ki (Gramofon-előfizetés, egyéb nyeremények). Egy e-mail címről ugyanezért csak egy szavazatot fogadunk el. A hiányosan kitöltött szavazólap is érvényes szavazatnak minősül. A lemezek listáját következő, február végén megjelenő számunkban is megtalálják. A szavazás eredményét áprilisi számunkban közöljük.

MÁRCIUSI SZÁMUNK TARTALMÁBÓL:

- Budapesti Tavaszi Fesztivál 2000
- Snétberger Ferenc újra Budapesten
- Antológia: Rimszkij-Korszakov három operája
- A hónap felvétele – Eötvös Péter: A három nővér

GRAMOFON

The Hungarian CD Review

A Gramofon márciusi száma
február 29-én, kedden jelenik meg.

MEGRENDELŐLAP

Megrendelem a **Gramofon – The Hungarian CD Review** című folyóiratot, az igényes zenerajongó lapját ..... példányban.

- Egy évre: **4000** forintért.
- Fél évre: **2200** forintért.

Megrendelő neve: .....

Címe: .....(város, község, kerület).....(utca, tér, ltp.)
.....(házzám).....(emelet, ajtó) .....(irányítószám)

Az előfizetési díjat

- a részemre küldendő átutalási postautalványon
- számla ellenében, átutalással egyenlítem ki.

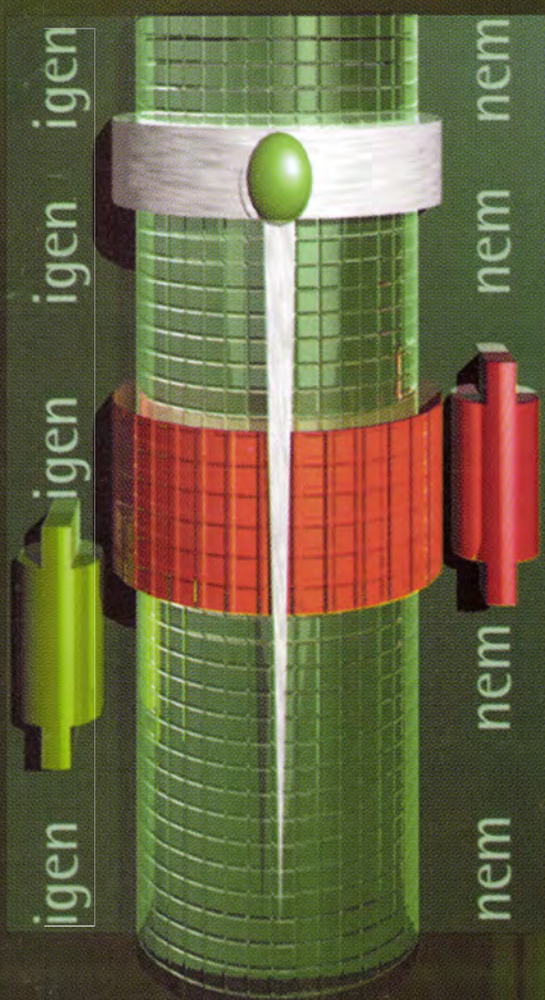
A megrendelőlapot az alábbi címre kérjük feladni:

AMFISZ Kft., 1025 Budapest, Mandula u. 31. Fax: 346-0393

n a p l ó

M é r l e g e n

a valóság

Riportmagazinunkban mérlegre tesszük a valóságot.

Ön melyik oldalon áll?

Mérlegeljen velünk a műsor alatt hívható telefonszám segítségével!

A megújult Napló
Sváby Andrással
vasárnap este
18:30-kor a tv2-n.

**New at Midem Classique
2000**

- An enlarged & dedicated exhibition zone in the heart of the Midem market
- A specialised Midem Classique Participants' Club
  - Screening booths
  - Daily showcases
- Enriched conference programme
  - A Midem Classique inaugural cocktail party
  - An enhanced Cannes Classical Awards

midem ²⁰⁰⁰ classique

Classical, Contemporary, Traditional music & Jazz
23-27 January 2000 - Pre-Opening MidemNet Forum - 22 January
Palais des Festivals - Cannes - France - www.midem.com

Midem Classique proffers five days of non-stop music business and much more

- Key executive contacts (9,756 participants) • Global representation (93 countries) • Daily concerts and recitals • IMZ avant-premiere screenings
- 24h a day promotion (700 media specialists) • the prestigious, star-studded Cannes Classical Awards (over 30 categories)

Midem classique — your unique deal forging opportunity

SPECIAL PRICE FOR NEW-COMERS *

an unbeatable deal offering unlimited access to Midem Classique and the entire Midem market

only 1,950FF + VAT per person *

(offer valid until 10th January)

* under specific conditions (see contract)

For further information, please fax this coupon or contact your nearest Reed Midem Organisation representative:

First name ..... Surname .....
 Title .....
 Company name ..... Activity .....
 Address .....
 City ..... Country .....
 Tel ..... Fax ..... e.mail .....

•BRONX (Paris)

GRAMOFONE